

Edició

Primera edició: setembre 2008

© De la present edició: **ICE de la Universitat de Barcelona**

Passeig de la Vall d'Hebron, 171

Edifici del Migdia

08035 Barcelona

© Dels articles: Els seus autors

Imprimeix:

Signo Impressió Gràfica sa

C. Múrcia, 54d. Pol. Ind. Can Calderon

08830 Sant Boi de Llobregat - Barcelona

Dipòsit Legal: B - 40.112 - 2008

ISBN: 978-84-96907-04-1

ACTES DE LES VII JORNADES DE MÚSICA

Organització

Institut de Ciències de l'Educació
Universitat de Barcelona

Comitè Científic

Assumpta Montserrat

Víctor Ruset

Sònia Vives

Cristina Fuertes

Organització i Coordinació

Iñaki Echebarría

Cristina Fuertes

Tractament informàtic de la Documentació

Cristina Fuertes

Barcelona 3-4 setembre de 2008

ÍNDIX

ÍNDIX

PRESENTACIÓ	5
PONÈNCIES	
La perspectiva educativa dels projectes de treball i la Música..... <i>Montserrat Ventura Robira</i>	9
L'aprenentatge basat en projectes: com i per què?..... <i>Miguel Valero García</i>	15
Percusión Corporal e Inteligencias múltiples..... <i>F. Javier Romero Naranjo</i>	21
COMUNICACIONS	
El treball per projectes a l'àrea de Música Una experiència docent a Infantil i Primària..... <i>Carme Larruy Brusi</i>	41
La música i els projectes al CEIP Font de l'Orpina..... <i>Susana Sánchez-Fortún López</i>	47
L'audició a primària, un despertar emocional i creatiu..... <i>Montserrat Amorós Mestres</i>	51
Contes i òperes. Un projecte per a l'àrea de música..... <i>Maria Josep Nadal</i>	57
Els nens es presenten..... <i>Teresa Valls i Anna Farrés</i>	63
Juguem cantant..... <i>Anna Agudo Llobera i Mar Ramírez Torres</i>	67
El so de la primavera..... <i>Dàmaris Gelabert i Maria Teresa Mas* (coordinadores del projecte)</i>	75
Pica-pica de cançons!!!..... <i>Estel Marin Cos</i>	79
Els projectes a l'aula de música..... <i>Olga Valls García i Antoni Vilalta Carrera</i>	85
Projecte Concert..... <i>Joana Cervelló</i>	93
El poder de l'amistat..... <i>Begonya Batet, Verònica Bodoque i Rosa del Carmen Salés</i>	97
Una experiència de teatre musical..... <i>Joan Martínez Coll</i>	105

Músiques del món un material multimèdia i multicultural.....	113
<i>Anna Sala</i>	
Cap un currículum musical intercultural.....	119
<i>Olga González</i>	
Tipologia musical i formes de representació visual i plàstica.....	127
<i>Tantiña Martín i Elisa Sánchez de Ocaña</i>	
Music in English.....	135
<i>Miriam Fradera</i>	
Cantem amb l'aula d'acollida.....	139
<i>Agnès Sellés</i>	
Trobant cançons.....	143
<i>Caran Rodríguez</i>	
Harmonia i Caos a la ciutat i a la natura: un projecte interdisciplinari.....	145
<i>Francesc Llinares</i>	
La música a través de la pintura. Pinzellades musicals a l'aula.....	151
<i>Mre Carme Domingo</i>	
La música a la Viquipèdia. Creació o edició d'una entrada.....	159
<i>Víctor Ruset</i>	

TALLERS

Circuit <i>Bending</i> : taller de modificació de joguines electròniques musicals, i la seva aplicació a l'aula.....	165
<i>Laura Xiberta i David Sarsanedas</i>	
Música, projectes i interculturalitat.....	167
<i>Natàlia Nadal</i>	
Música i publicitat.....	169
<i>Josep Gustems Carnicer</i>	
El taller! Gospel & Spirituals.....	171
<i>Moisès Sala</i>	
Podem trobar inspiració per a construir exercicis rítmics i/o de moviment a la música comercial ?.....	173
<i>Eugènia Arús Leita</i>	
Taller de <i>swing</i>	175
<i>Cristòfol-A. Trepal i Carbonell</i>	
Taller d'improvisació.....	177
<i>Oscar Vidal</i>	
La relaxació aplicada a l'aula.....	179
<i>Rosa Cases</i>	
Taller de sons.....	181
<i>Francesc Miralles</i>	

PRESENTACIÓ

Per setena vegada ens és grat oferir-vos el llibre d'actes de les Jornades de Música. Ja han passat dotze anys de la primera vegada que ens vàrem trobar en les primeres jornades al setembre 1996. Coincidint amb la tardor i l'inici del curs, el Programa de Música de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona amb el suport del Pla de Formació Permanent del Professorat del Departament d'Educació i Universitats de la Generalitat de Catalunya us convida doncs a participar en les VII Jornades de Música.

En la convocatòria d'enguany el tema monogràfic que el programa vol aprofundir és els *Projectes de treball i música*. Les VII Jornades s'emmarquen en la Formació Permanent del Professorat i volen respondre a les necessitats del professorat i contribuir a iniciar el curs acadèmic amb noves expectatives de treball. Les jornades volen ser un punt de trobada, de reflexió, d'aprofundiment i d'intercanvi d'experiències entre els docents de música que presenten inquietuds i volen

La implantació de la LOE i els nous currículums que l'acompanyen són elements de canvi que ens fan replantejar el treball a l'aula. El treball per projectes pot ser el fil conductor i l'element motivador a l'aula de música que ens ajudi a fer comprendre la importància del fet musical en una societat diversa i canviant en la que la interculturalitat, la pluralitat lingüística, les tecnologies, els mitjans de comunicació són molt presents.

- Els elements que han fet plantejar-nos el tema del treball per projectes han estat:
- La concepció que la construcció de coneixement és sempre una qüestió inacabada.
- La rellevància de la interdisciplinarietat quan es treballa amb aquesta metodologia fugint de la fragmentació del coneixement.
- La possibilitat de crear situacions d'igualtat, de posar en comú, de compartir i discrepar entre l'alumnat per entendre millor el món musical.
- La construcció d'identitats, en el nostre cas, dintre de l'àmbit musical a partir de la reflexió sobre el que fem, on som, què fem.

Les jornades volen ser un element de reflexió i debat entre els assistents a través de les ponències, comunicacions i tallers propiciant l'intercanvi d'experiències i coneixement.

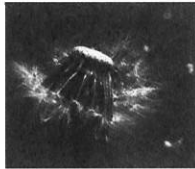
Confiam que els documents que trobareu en les pàgines següents tinguin un bon acolliment i aportin idees i eines que col·laborin en la millora de l'educació musical.

Cristina Fuertes
Coordinadora del Programa de Música

NOTA:

Per a la publicació d'aquests treballs s'han utilitzat els originals que els diferents autors i autores van lliurar a la secretaria de les jornades, per la qual cosa són els responsables tant del contingut com dels aspectes formals.

PONÈNCIES

La perspectiva educativa dels projectes de treball i la Música

Montserrat Ventura

Professora titular Dep. Didàctica i Organització educativa

Universitat de Barcelona

«No hi ha fronteres en l'art. La música és la pròpia experiència, els teus pensaments, els teus coneixements. Si no la vius no podràs sortir mai del teu instrument».

Charlie Parker

Aprendre des de la perspectiva educativa dels projectes de treball

En els darrers temps, les persones que formem part del grup de projectes de l'ICE de la UB hem centrat el nostre debat pedagògic en la perspectiva educativa dels projectes de treball. Anteriorment havíem donat a conèixer les nostres maneres d'entendre i de dur a la pràctica els projectes en assessoraments, cursos, conferències o publicacions, des d'una mirada crítica, dialògica, canviant, i alhora amb la ferma intencionalitat de que es veiessin diferents i no associats amb mètodes tancats i organitzats en seqüències de passos preestablerts. Rés més lluny de nosaltres, que sempre els hem viscut des de les subjectivitats (docents i discents), i farcits d'una complexitat didàctica que ens ha ubicat en una espiral de canvi continu i, malgrat els entrebancs que hem anat trobant, mai hem tornat enrere.

Dins d'aquest marc, aquesta perspectiva ens permet defensar i argumentar una manera d'entendre'ls que sempre està en continu procés de revisió i transformació. Per això el que aquí exposo forma part d'una trajectòria que ocupa un espai molt significatiu en el llarg camí que hem recorregut fins ara, tot i que el nostre desig és el de continuar introduint canvis en les maneres de concebre'ls i dur-los a la pràctica.

En la nostra llarga història hi ha idees essencials pel que fa a la pràctica dels projectes de treball que sempre ens han acompanyat, una d'aquestes idees és la necessitat de **donar importància a les inquietuds dels alumnes**. Des que vam començar a incloure-hi els seus neguits, aquests no han deixat d'aparèixer en els debats que hi ha a les aules i donar-hi contingut. Lluny han quedat els temes centrats en els animals o l'entorn proper que, si bé no han estat mai exclosos, el canvi

que ha comportat per a nosaltres incloure les aportacions dels nens i nenes ens ha proporcionat noves formes d'apropar-nos a l'aprenentatge. Interrogants com són, a tall d'exemple, el tema proposat per uns nens i nenes de 1r de primària va ser «per què hi ha pobres al món?», o a 2n de primària «l'anorèxia s'encomana?», o a 5è «la sida es pot curar?», o a 3r d'ESO «que passarà quan s'acabi el petroli?». Va ser tot un revulsiu per al professorat.

Investigar la realitat des d'aquestes preguntes ens traça un camí ben diferent del d'estudiar els barris, la gent que hi viu o els tipus de vehicles que coneixem. La nostra llarga experiència ens ha mostrat que s'ha d'anar més enllà de la descripció de l'entorn, i sobretot que es poden treballar diversos aspectes relacionats amb els interrogants com la noció de gravetat, perill, mort, conflicte, benestar, riquesa, pobresa...

Els projectes de treball ens han alliberat de l'obsessió de la programació prèvia objectiva on s'han de tenir en compte forçosament tots els aspectes del currículum, i de l'obligació de fer programació tancada, que dona per fet que hi ha una sola forma correcta, concebuda com una línia que marca el camí per on cal passar. Estem davant d'un procés d'ensenyar a aprendre on cadascú pot anar trobant respostes o plantejar-se noves preguntes, probablement canviant, a mesura que es van transformant les diferents maneres d'entendre la complexa relació entre el fet d'ensenyar i el d'aprendre.

Aquest alliberament ens ha portat a establir **relacions noves i diferents amb les matèries escolars**; no és que s'hagin deixat d'utilitzar, sinó que les necessitem per abordar els diferents interrogants, però no de la mateixa manera, perquè no es tracta de pensar quina matemàtica o quina música es pot encabir en un projecte, sinó quins coneixements matemàtics o musicals es necessiten per avançar en la recerca dels interrogants plantejats en els temes. Aquest aspecte és fonamental per a nosaltres perquè **el currículum integrat** passa a ser una necessitat més que un objectiu. Però cal especificar que tractar problemàtiques de l'actualitat posa sobretot en evidència que una persona no ho sap tot, una idea que comporta la necessitat de treballar en equip a l'hora d'afrontar els nous reptes que es plantegen a les aules. Això fa que especialistes i tutors hagin de treballar plegats des de noves rutes col·laboratives. És cert que quan un especialista pot compartir el treball d'aula que es fa, que es viu, que se sent o es respira, s'hi pot apropar millor i sobretot pot estrènyer vincles que d'altra manera no podria estrènyer. Tothom sap que hi ha tutors que integren la música de manera natural i, en canvi, n'hi ha d'altres que no saben gaire com introduir-la; és des de les diferències que s'han de trobar vies d'apropament entre especialistes i tutors/es, la qual cosa no és senzilla. **Tenir en compte la reciprocitat** és potser un dels elements clau per entendre que ser especialista implica establir lligams personals amb els mestres i els alumnes. És des d'aquesta mirada que es pot crear un espai on integrar les persones, el món, els coneixements o les emocions. Un lloc per poder comprendre la complexitat del món i per poder interpretar la realitat de manera crítica i personal des de les dimensions més profundes, més relacionals, més vitals.

Incorporar aquests aspectes comporta una transformació altament significativa en les **relacions entre mestres i alumnes, on el diàleg i l'intercanvi de punts de vista** sempre hi és molt present, perquè ubica el docent en la funció d'acompanyant que també aprèn amb el grup, i obre nous desitjos d'aprenentatge que sovint han estat silenciats o negats, per allò de: els adults docents se suposa que sempre tenim l'última paraula, i sabem el que és interessant pels nostres alumnes.

Aquestes transformacions, a través dels projectes de treball, ens han mostrat que la informació que es necessita per afrontar els interrogants relacionats amb els temes que van emergint a les aules no és als llibres de text, ni tampoc a les enciclopèdies, per això cal **buscar noves rutes de recerca informativa**, tot un nou repte per a tots nosaltres. Però com en tot procés de canvi, els moviments es van escampant cap a altres organitzacions, com ara el sentit de les visites culturals (exposicions, museus, concerts...) que han passat a formar part d'un recorregut més ampli, ja que estan incloses en el projecte de treball, el projecte d'aula o el projecte d'escola, cosa que implica que deixen de ser actes o celebracions puntuals. Aquest canvi permet obrir nous interrogants vinculats amb el món de l'art on la música o la pintura no com un annex, sinó que formen part essencial de la vida de l'escola.

Fer que aquests aspectes formin part del nostre saber teòric i pràctic docent ens ha plantejat la necessitat d'anar més enllà de la pedagogia escolar; ens ha calgut establir lligams amb la pedagogia cultural, on la música és una de les protagonistes.

La pedagogia cultural i els projectes de treball

La perspectiva educativa dels projectes de treball ens ha apropat a les vides i a les cultures dels nois i noies i també a les nostres. Perquè quan una persona (infant, adolescent o adult) parla del que li preocupa, del que li agrada o del que desitja, no se centra en el que és estrictament escolar, es refereix també a la seves vivències, a la seva experiència i a la seva cultura.

És, des del nostre punt de vista, una manera de prendre en consideració l'altre, que inclou **l'acolliment de les identitats dels nens i nenes**. Aquesta **inclusivitat** permet **explorar noves formes dialògiques** que ens apropen als sentiments incrustats en l'aprenentatge i que poden ser indagats des de la dimensió cultural.

Aquest apropament ens ha brindat l'oportunitat, no només de conèixer una part dels nostres infants i adolescents, sinó també de reorganitzar la pràctica a les escoles. Una pràctica farcida de noves relacions entre els docents, que ens ha anat allunyant de la simplificació o la fragmentació del que s'ensenya i ens ha donat la possibilitat d'entrar en el complex i divers món de la cultura, no per esmicolar-lo o simplificar-lo, sinó com una manera d'obrir les portes al món, de vincular-lo a qüestions dilemàtiques que ens permeten crear processos d'investigació participatius entre el professorat i l'alumnat. Així, conèixer qui era Miró, com vivia Beethoven, quins amics tenia Frida Kahlo, qui és Manu Chao o qui forma part del grup Antònia Font, ha passat a

ser font de diàleg que ens ha fet reflexionar conceptes tan rellevants com intimitat, transformació, evolució, adaptació, comunicació o expressió. Entrar en la diversitat de l'univers musical des de Mozart a Luis de Pablo o Cristóbal Halffter; de Schubert i Chopin a Schönberg, Mauricio Kagel, Piazzolla o Ginastera, ens ha apropiat a vides i obres de persones desconegudes per tots nosaltres, i ahora ens ha permès establir relacions diferents amb els mestres especialistes, deixar de veure l'especialista com una persona que entra una estona a l'aula o es fa càrrec del grup fora de l'aula per fer una activitat concreta. Els llenguatges musicals, visuals o corporals han passat a formar part de la quotidianitat de la vida de l'aula, com a manera de representar-nos i de representar el coneixement. Però integrar la música a la vida de l'aula no depèn només de l'especialista, sinó també de la resta de l'equip.

Apropar-nos a la música des d'aquesta perspectiva possibilita, per una banda, conèixer la vida d'un compositor/a rellevant, el que va representar la seva aportació en l'època que va viure, l'impacte que té en l'actualitat, quin és el seu estil, quins altres músics hi havia en la seva època, o si la seva obra continua present o ha quedat oblidada. Per l'altra banda, possibilita aprendre l'ús dels instruments musicals tradicionals i també les noves aportacions tecnològiques que tant impacte tenen en aquests moments, no només en la vida dels músics, sinó també en les nostres; també conèixer quins tipus de música escolten els adolescents com un reconeixement als seus interessos musicals, que tan sovint desprestigiem perquè no els entenem. Però això no significa que el professorat de música hagi de fer projectes dins de l'aula de música, aleshores cauríem en una visió parcial d'aquesta perspectiva. És clar que els mestres, tutors d'aula, són els que comparteixen més hores amb els nens i nenes i són els que millor poden acollir les seves inquietuds — la música s'hi pot incloure —, però cal tenir en compte la particularitat de cada context. És en aquest sentit que sempre ens hem volgut allunyar dels mètodes d'ensenyament infantilitzadors i simplificadors de la realitat. La presència de la música a l'escola també implica anar més enllà de les cançons infantils o populars d'una sola cultura i obrir nous espais de diàleg i coneixement; perquè ensenyar i sensibilitzar no vol dir reduir, parcel·lar o fragmentar, sinó un apropament a la complexitat multicultural i diversa des d'un inici.

Aquesta mirada ha fet que la vida a les aules, a les escoles, i de retruc a les famílies, anés transitant per altres camins farcits de coneixements quotidians, però al mateix temps reals, i entendre que l'apropament al món musical és quelcom més que aprendre a cantar o utilitzar instruments (o fins i tot que fer projectes de treball de música). La música forma part de les nostres vides com una manera de sentir, de comunicar o expressar sentiments a través de les nostre pròpies elaboracions (o les dels altres) per desvetllar el neguit de buscar tot allò que ens pot fer viure millor. La cultura no és patrimoni només d'alguns, ens pertany a tots i totes, ens cal demolar un munt de prejudicis pel que fa a les visites de museus o exposicions, o assistir a concerts.

La música, com diu Horacio Lavandera (2008), és un organisme viu, té el seu propi temps, la seva manera d'influir, es mou, se sent, es construeix pas a pas i ha de fer saltar l'emoivitat i el pensament al mateix temps.

La manera de fer música a l'escola, segons Rosa Fillat (2008)¹, amb els nens i nenes ens distancia del concepte ensenyar música. Per fer música cal escoltar i recollir sensibilitats, no només dels nens i nenes, sinó també dels mestres. És important estar implicat amb el projecte d'escola i, encara que molts temes pedagògics que es tracten no estiguin directament relacionats amb la música, es pot aprendre molt dels debats pedagògics i sobretot es pot reflexionar sobre l'actuació pedagògica, els objectius o com s'acullen els nens i nenes dins de l'aula i a l'escola.

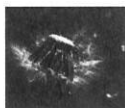
En aquest context integrador, el professorat d'educació visual, plàstica, física o musical forma part del projecte de treball, però també del projecte d'aula i sobretot del projecte de l'escola.. Un projecte escolar cultural que ens evidencia que no ens podem fragmentar per aprendre a créixer, viure, sentir o conèixer el món que ens ha tocat viure.

¹ Mestra de música de l'escola Serralavella.

L'aprenentatge basat en projectes: com i per què?

Miguel Valero

Dep. Arquitectura de Computadors. Escola Politècnica Superior de Castelldefels
Universitat Politècnica de Catalunya

1.- Què és aprenentatge basat en projectes?

L'aprenentatge basat en projectes és l'aprenentatge que es produeix com a resultat de l'esforç que fan els alumnes per desenvolupar un projecte. L'aprenentatge basat en projectes és un model docent especialment adequat en el context dels ensenyaments tècnics, ja que la realització de projectes és una tasca essencial dels tècnics i enginyers [1].

En un escenari d'aprenentatge basat en projectes els alumnes, organitzats en grups, reben del professor el «plec de condicions» del projecte a realitzar, que inclou la definició precisa dels resultats a obtenir i les dates de lliurament dels resultats parcials i finals. Els alumnes han d'identificar llavors què és el que ja saben i què han d'aprendre per desenvolupar el projecte, estableixen, amb l'ajuda del professor, un pla d'aprenentatge i el duen a terme. Aquest procés es repeteix fins que s'han assolit els objectius d'aprenentatge. En aquest context, el que realment importa és l'aprenentatge que es produeix en el procés i no tant el resultat final del projecte. Això és precisament una de les diferències importants entre l'aprenentatge basat en projectes i la tradicional realització del projecte final d'estudis, habitual als ensenyaments d'enginyeria.

2.- Per què aprenentatge basat en projectes?

Entre les múltiples raons per considerar l'aprenentatge basat en projectes com a model docent esmentem aquí tres:

1. D'acord amb les teories més actuals, les persones aprenem per un procés de construcció i reconstrucció de les nostres estructures cognitives, com a conseqüència d'experiències (a l'aula o fora d'ella) que posen en qüestió la nostra visió del

mon. A més, l'aprenentatge es potencia gràcies a la relació amb altres (professorat i companys) que ens ajuden a analitzar les situacions des de diferents punts de vista. Resulta evident que l'aprenentatge basat en projectes ofereix un model que sintonitza millor amb aquestes teories de l'aprenentatge que els mètodes tradicionals, que afavoreixen més l'aprenentatge memorístic i estimulen poc la interacció entre els alumnes.

2. L'aprenentatge basat en projectes resulta més motivador per als alumnes, i per tant, tendeix a reduir els nivells d'abandonament i augmenta el rendiment acadèmic.
3. L'aprenentatge basat en projectes facilita el desenvolupament de competències transversals cada vegada mes valorades al mon professional:
 - Comunicació efectiva
 - Treball en equip
 - Planificació del temps
 - Gestió de conflictes
 - Aprenentatge autònom

3.– Un aspecte clau per a l'èxit

Són moltes les qüestions a tenir en compte en el disseny d'una unitat docent basada en projectes i estan ben documentades en la literatura [2]. Assenyalarem aquí només l'aspecte que considerem més important: l'establiment d'un bon pla de seguiment del projecte.

És un error freqüent plantejar un projecte als alumnes i donar-los una data de lliurament del resultat, sense preocupar-se ja més del procés. En aquestes circumstàncies és habitual que els alumnes deixin el treball per a l'últim moment, i que en aquell últim moment apareguin dificultats que no poden superar per falta de temps i ajuda. En aquesta situació acaben realitzant treballs de qualitat molt baixa, o pitjor encara, cometent actes fraudulents, com pot ser copiar el projecte d'altres companys. No és estrany que en situacions així els professors perdem confiança en les possibilitats d'aquests mètodes i conclouem que els alumnes no estan preparats.

La situació pot ser molt diferent si el projecte té un bon pla de seguiment que inclogui lliuraments freqüents de resultats parcials que són usats pel professor per informar puntualment els alumnes dels seus progressos o per determinar accions de reforç complementàries (per exemple, una explicació sobre una qüestió en la qual sembla que tots s'embussen). El pla de treball ha d'incloure també tasques que es realitzen a classe, de manera que el professor pot observar als grups treballar i hi pot interaccionar de manera regular. Això és també essencial per anticipar conflictes al si dels grups.

En resum, l'actitud mental del professor, que convé que expliciti als seus alumnes, ha de ser: «no us deixaré que ho feu malament». Això és justament el que diria un enginyer cap (el professor) al seu equip (els alumnes) quan es comprometen amb un client, un pressupost i unes dates de lliurament.

Les dificultats més habituals

L'experiència indica que les dificultats més importants que trobem professors i alumnes en la implantació d'aprenentatge basat en projectes són les següents:

La tirania del temari

El principi bàsic de l'organització tradicional consisteix en cobrir amb un cert nivell de detall tot el temari de l'assignatura, que es converteix en l'element central del procés. En aquest context, la preocupació del professorat és explicar i posar exàmens sobre tots els temes. D'alguna manera, la pregunta clau per valorar l'èxit de la tasca del professor és: S'ha cobert tot el temari?

En l'organització basada en projectes el motor del procés és el projecte que idealment ha d'implicar tots els temes del curs. La realitat és que en el projecte no sempre pot incloure tots els temes i que alguns s'estudien amb més profunditat que altres perquè són més rellevants en el context del projecte. I és possible (i fins i tot desitjable) que diferents alumnes aprenguin coses diferents, en funció de la seva especialització en el grup de treball. Aquesta circumstància, que podria veure's com una virtut del model, és vista amb freqüència pel professorat com un problema. I el cert és que la qüestió no té solució. És una qüestió de filosofia docent i del valor que li atribuïm a les coses. Certament, si l'objectiu del professor és cobrir el temari de l'assignatura, llavors l'aprenentatge basat en projectes no és un model adequat.

L'avaluació

Hi ha molts aspectes relatius a l'avaluació que són vistos pel professorat com a problemàtics. En particular, l'experiència demostra que en les assignatures basades en projectes els alumnes ens sorprenen amb els seus treballs però ens deceben amb els seus exàmens. Aquesta circumstància és motiu de frustració, perquè aparentment el projecte és el camí perquè es produeixi un aprenentatge que s'ha de posar de manifest en els resultats de l'examen. Tanmateix, una anàlisi més detallada de la qüestió revela ràpidament que ni el projecte és el millor camí per preparar els exàmens, ni l'examen és la millor manera d'avaluar el que s'ha après amb el projecte. Estem, per tant, davant d'una parella (projectes i exàmens) mal avinguda, i no sempre és fàcil trobar una situació d'equilibri en la qual cada element compleixi bé el seu paper. De nou, hi ha implícita aquí una qüestió de filosofia docent, i del valor que li donem al treball diari dels alumnes en contraposició amb els seus resultats el dia de l'examen. Ja que alguns dels valors en joc estan molt arrelats en els professors, la situació pot resultar traumàtica en alguns casos.

Un canvi traumàtic per a tots

A més de l'avaluació, hi ha altres elements que poden resultar traumàtics per al professorat. En particular, els models d'aprenentatge actiu, com per exemple l'aprenentatge basat en projectes, tenen la virtut de posar de manifest de manera immediata les mancances dels alumnes i les seves dificultats en el procés d'aprenentatge, de manera que ens ofereixen constants oportunitats per intervenir. Això que, dit així, sembla un avantatge (i realment ho és) resulta un canvi molt important per al professorat acostumat a una organització tradicional que tendeix a ocultar les dificultats dels alumnes i en tot cas a posar-les de manifest en moments molt puntuals (una o dues ocasions en el curs, en les quals es corregeixen els exàmens). El conviure a diari amb les dificultats i errors dels alumnes afecta de forma important l'estabilitat emocional del professorat, que només pot sobreviure en aquest escenari si assumeix definitivament que cada ensopagada dels seus alumnes és una ocasió ideal per ajudar-los a aprendre.

La situació és igualment traumàtica per als alumnes, ja que són ells els que han de conviure directa i diàriament amb els seus errors i dificultats. No és estrany que es queixin amb freqüència que se'ls demana que facin coses sense haver-los explicat abans la teoria, que els professors ajuden poc, que hi ha massa autoaprenentatge, etc. Resulta curiós comprovar com aquest model basat en la realització de tasques planificades minuciosament pel professor, que freqüentment és desqualificat per alguns col·legues per ser «excessivament paternalista», és percebut de forma molt diferent pels alumnes, que tendeixen a sentir-se força desemparats. En aquest escenari, és essencial la tasca del professor que ha de projectar constantment davant dels seus alumnes una expectativa positiva en relació al que seran capaços de fer, malgrat les dificultats del camí.

L'efecte Pigmalion

L'anterior ens porta, justament, a l'efecte Pigmalion, segons el qual les expectatives que projectem sobre una persona (tant en positiu com en negatiu) tendeixen a complir-se. Se sap que una de les formes d'aconseguir que els alumnes s'esforcin més (i per tant, aprenguin més) és proposar-los un repte que percebin com a una mica ambiciós, oferir-los un camí format per passos que percebin com a assequibles, i recordar-los amb freqüència que ells poden aconseguir-ho. I justament una de les virtuts majors del model d'aprenentatge basat en projectes és que permet incorporar tots aquests ingredients amb relativa facilitat. Com a professor, crec que no hi ha res que em produeixi més satisfacció que comprovar com, al final de curs, els alumnes estan orgullosos del treball que han realitzat, i ansiosos per mostrar-ho als seus professors i companys. I això només ho aconseguixo usant aprenentatge basat en projectes.

Referències

- [1] D.R. WOODS et al. The future of engineering education. Developing critical skills. *Chem Eng. Education*, 34(2), 108-117.
- [2] Project Based Learning, a guide to Standard-focused project based learning for middle and high school teachers. *Buck institute for education*, 18 Commercial Boulevard, Novato, California 94949.

Percusión Corporal e Inteligencias múltiples

F. Javier Romero Naranjo

Doctor en Musicología

por la Universidad Alexander von Humboldt de Berlín (Alemania).

Profesor de la Universidad de Alicante

La percusión corporal como recurso didáctico en el aula tiene una importancia cada vez mayor debido a su efectividad entre el alumnado porque no sólo desarrollan aspectos concretos como la coordinación y la lateralidad dentro de los parámetros musicales, sino que a su vez les activa diversas inteligencias múltiples según el tipo de ejercicio. Por ello, su activación cerebral de los dos hemisferios y de los lóbulos es vital¹.

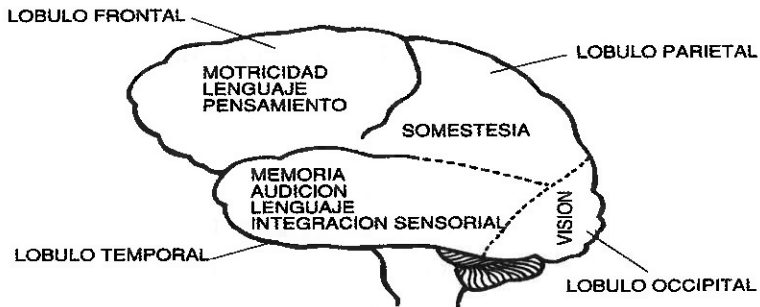
¿Qué ocurre en nuestro cerebro cuando coordinamos las extremidades inferiores frente a las superiores?

El cerebro constituye la estructura funcional más impresionante de la especie humana, capaz de materializar todos nuestros comportamientos sensoriomotores, racionales y afectivos. Hubo un momento en la evolución de las especies en el que se produjo el salto hacia la hominización, gracias a la evolución, más de signo cualitativo, que emergió del cerebro de nuestra especie.

Funciones del cerebro

Cada lado del cerebro controla la actividad contralateral del cuerpo y cada uno de los lóbulos tiene unas competencias bien definidas, permitiendo el funcionamiento holístico de nuestro cerebro. Hasta la Primera Guerra Mundial solamente se conocía la función de unas pocas áreas del cerebro, pero en los últimos años se ha logrado un

¹ VAYER, Pierre: «Latéralité et les problèmes de latéralité». Bulletin de la S.F.E.R.P.M., nº 13, 1969.

conocimiento más profundo de los lóbulos cerebrales². A continuación se explicarán las funciones de cada uno de los lóbulos y para su mejor entendimiento se adjunta el siguiente dibujo que señala en que parte del cerebro están ubicadas.

A.- Lóbulo Frontal

Se sitúa en el polo anterior de ambos hemisferios cerebrales. La mitad posterior está ocupada por el área motora, que está dividida en tres zonas: la corteza motora, la corteza promotora y el área de Broca. La corteza motora es una banda de unos dos cms. De ancho aproximadamente situada por delante del surco central; su misión es el control de los músculos específicos de todo el cuerpo, especialmente de los que se encargan de realizar movimientos finos, tales como los dedos y los músculos de la boca que participan en el habla. Por delante del área motora se encuentra la corteza promotora, que es la zona cerebral donde se realiza el control de las secuencias de movimientos complejos, constituyendo un área de almacenamiento de los movimientos aprendidos. *El área de Broca, localizada delante de la corteza motora, en el borde lateral de la corteza promotora controla los movimientos coordinados de la laringe y la boca para producir el habla. El área de Broca se encarga de la construcción y planificación del habla, éste área sólo se desarrolla en uno de los dos hemisferios cerebrales, en el hemisferio izquierdo en la mayoría de las personas. Existe una disociación funcional de la actividad motora de ambos lóbulos frontales, ya que el papel específico del lóbulo frontal izquierdo es el control de los movimientos relacionados con el lenguaje, mientras que el lóbulo frontal derecho se especializa en el control de los movimientos relacionados con habilidades no verbales.*

B.- Lóbulo Parietal

Se sitúa por detrás de la cisura de Rolando y es un área sensitiva que recoge las sensaciones somestésicas procedentes del otro lado del cuerpo, tales como presión, tacto, temperatura y dolor. Las representaciones somestésicas fueron estudiadas por

² BRYDEN, M.P.: *Laterality: functional asymetry in the intact brain*. Academia, New York, 1982. pp. 12-21.

Penfield, quien realizó un mapa somestésico de la región parietal conocido como «Homúnculo de Penfield». Según este autor cada zona corporal tiene una representación cortical que no es proporcional a su tamaño, sino a la cantidad de receptores sensoriales que posee.

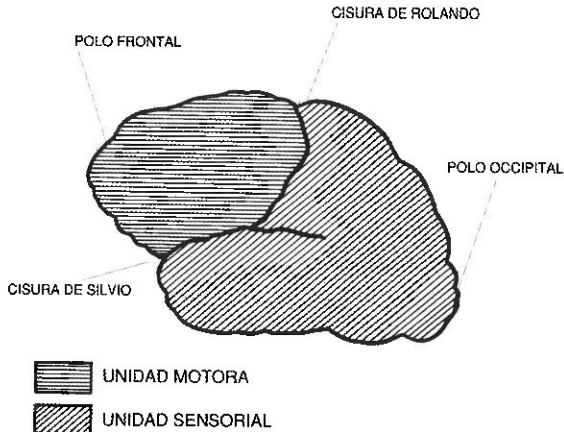
C.— *Lóbulo Temporal*

Se encuentra en la cara lateral, por debajo de la fisura de Silvio. Memoria, audición, lenguaje e integración sensorial son sus funciones básicas. La mitad superior del lóbulo temporal es el área para la audición, donde se detectan e interpretan los diferentes sonidos. La mitad inferior del lóbulo temporal parece ser de particular importancia para el almacenamiento a corto plazo de recuerdos (los que persisten entre pocos minutos y varias semanas). En la parte posterior de la zona superior del lóbulo temporal se encuentra el **área de Wernicke**, que es el punto donde se ponen en contacto las señales sensitivas de los tres lóbulos sensitivos (parietal, occipital y temporal), siendo un área de integración sensorial donde se interpreta el significado de oraciones e ideas, ya sean oídas, leídas, percibidas o incluso generadas por el propio cerebro, por lo que *permite que comprendamos los sonidos que producimos*. Estas características le convierten en el centro especializado en el lenguaje receptivo del sujeto. El área de Wernicke sólo está bien desarrollada en un hemisferio, generalmente el izquierdo. Este desarrollo unilateral del cerebro evita confusión de los procesos de pensamiento entre las dos mitades del cerebro. Mientras que el lóbulo temporal izquierdo está especializado en memoria verbal, el derecho se especializa en memoria no verbal. La extirpación bilateral de ambos lóbulos temporales produce dramáticos efectos de memoria y también sobre la conducta emocional.

D.— *Lóbulo Occipital*

Está situado en el polo posterior del cerebro, limitando con los lóbulos parietales y temporales por su parte anterior y con el cerebelo por la parte inferior. Es la parte de la corteza especializada en la percepción visual, ocupando el área visual la totalidad del lóbulo occipital.

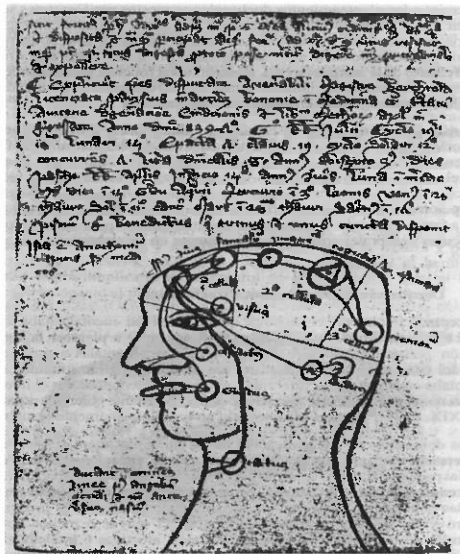
La importancia de las funciones motoras a nivel cerebral ha preocupado a muchos investigadores como es el caso del neuropsicólogo ruso Luria, quien ha propuesto un modelo de organización cortical según el cual el córtex está dividido en dos unidades funcionales. La primera, formada por lóbulos parietales, occipitales y temporales es la unidad sensorial, está especializada en recibir las impresiones, procesarlas y almacenarlas en forma de información. La segunda unidad propuesta por Luria es la unidad motora, situada en los lóbulos frontales. Dentro de cada unidad estarían situadas las áreas de proyección primarias, secundarias y terciarias, siendo estas últimas las que producen los procesos simbólicos de la percepción que se traducen en pensamiento abstracto (áreas terciarias motoras). En el siguiente ejemplo se reproduce el modelo de funcionamiento cortical de Luria:

Ya desde el siglo XIV se pueden observar las primeras ilustraciones sobre el funcionamiento cerebral donde se representan la teoría cavitatoria sostenida en ésta época, según la cual en el interior del cerebro existirían tres ventrículos o cavidades, que serían el lugar de ubicación de las funciones mentales, estando encargados respectivamente del sentido común, pensamiento e imaginación y memoria.

Asimetrías en el sistema motor

El sistema motor se diferencia de los sistemas sensoriales en el hecho de que sus vías tienen un importante componente no cruzado que dificulta la evaluación de sus asimetrías. Los estudios de asimetría en el sistema motor se iniciaron con los trabajos de Kimura y Wide, utilizando técnicas de observación directa de la actividad del sujeto o tareas de interferencia sobre la actividad motora realizada simultáneamente con ambas manos.

Se atribuye al hemisferio izquierdo la condición de hemisferio verbal y dominante para el lenguaje. Este hecho debe suponer que cuando una persona habla tiende a manifestar una mayor tasa de movimientos espontáneos con la mano derecha. Kimura demostró este fenómeno filmando la conversación de varias personas y midiendo posteriormente la cantidad de movimientos

ejecutados con una y otra mano. En tareas no verbales, de componente espacial, se comprobó que los sujetos gesticulaban más con su mano izquierda como muestra de la mayor activación de su hemisferio derecho. Los movimientos espontáneos durante la conversación se realizan con mayor proporción con la mano derecha cuando se habla si el hemisferio dominante para el lenguaje es el izquierdo; por el contrario, si los centros del lenguaje están situados en el hemisferio derecho, la secuencia de movimientos espontáneos es mayor en la mano izquierda.

La mayor parte de las personas tienen dificultades para realizar dos tareas motoras de un modo simultáneo con ambas manos. Solamente cuando han adquirido una determinada destreza motora de forma eficaz son capaces de hablar al mismo tiempo, sin interferir en la tarea motora que estén realizando. Cuando se realizan dos actividades motoras con ambas manos de forma simultánea, al hablar resulta más afectada la tarea realizada por la mano derecha. Lo contrario sucede cuando el sujeto realiza actividades mentales de componente espacial, que interfieren más intensamente las actividades motoras que realiza con la mano izquierda. Diversos autores han estudiado como resulta afectada una tarea de ejecución manual como golpear con la palma de la mano a una mesa cuando a la vez los sujetos realizaban tareas propias del hemisferio izquierdo (repetir una frase en voz alta) o del derecho como realizar una rotación mental de figuras macizas. Se comprobó que existía una marcada relación entre el tipo de actividad y la interferencia motora resultante, al igual que se había en otras publicaciones.

Las inteligencias múltiples según Howard Gardner

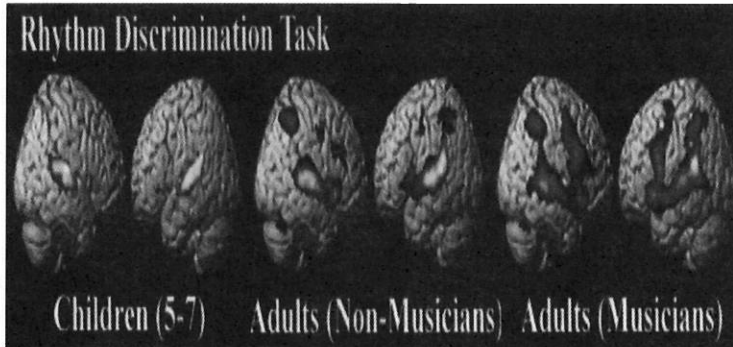
La Inteligencia musical

Según los estudios de Howard Gardner ciertas partes del cerebro desempeñan papeles importantes en la percepción y producción musical. Estas áreas se sitúan generalmente en el hemisferio derecho, aunque la capacidad musical no está «localizada» con claridad, o situada en un área específica como el lenguaje. A pesar de que la susceptibilidad concreta de la habilidad musical a las lesiones cerebrales depende del grado de formación y de otras diferencias individuales, existe evidencia clara de «amusia», o pérdida de habilidad musical³. Para Doug Goodkin la inteligencia musical desarrolla la capacidad de pensar en sonido y en ritmo, y a su vez en percibir y dar significado a la organización de sonidos y ritmos. El niño comienza a absorber el lenguaje musical a un nivel más avanzado al hablarle directamente con versos, juegos de manos y movimientos con una base psicomotora que desarrolla la coordinación y la disociación. A través de ello, desarrolla su «lenguaje musical»

³ GARDNER, Howard: *Inteligencias múltiples. La teoría en la práctica*. Edit. Paidós, Barcelona, 1995. pp. 34-35.

de la misma forma que ha aprendido el «lenguaje hablado», dado que imitando y repitiendo enriquece su vocabulario⁴.

Diversos estudios alaban las activaciones cerebrales a nivel rítmico como se puede observar en las publicaciones de Altenmüller, Wiesendanger y Kesselring⁵. Estos investigadores corroboraron que partes del cerebro se activaban a nivel musical.

Inteligencia lingüística

Este tipo de inteligencia es la que se articula mediante la palabra y se organiza a través de la capacidad de escuchar el lenguaje, sus ritmos, métrica y rimas entre otras cosas. Al enseñar música el profesor se vale de diversos métodos para que sus alumnos aprendan una obra musical. Puede emplear el método Kodaly empleando los fonemas (Ta, ti-ti, ti-ri-ti-ri...), el método Willems utilizando fonemas aleatorios (dubi, chip-chip, dum-tak...), el método Martenot, Orff y Dalcroze haciendo uso de la lengua materna. A través de ello escribimos canciones, recitamos rimas y poesías, jugamos con fonemas y podemos hacer uso de la percusión corporal para marcar con palmas las sílabas y acentos de palabras.

Para ejemplificar una muestra de lo que se podría realizar con percusión corporal para potenciar este tipo de inteligencia lingüística procedemos al empleo de un texto creado por Ulrich Moritz⁶ del que se ha realizado una adaptación con percusión corporal y melodía. Para la realización de este ejercicio debemos de colocarnos sentados en sillas formando un círculo. En un primer momento los alumnos realizarán el ejercicio de forma verbal y llevando el pulso con la punta de los pies.

⁴ GOODKIN, Doug: *Sound Ideas. Activities for the Percussion Circle*. Alfred Publishing, 2002. pp. 5-7. También es muy recomendable el artículo del mismo autor «¿Nos hace la música más inteligentes?» (1999) Rev. Orff España, vol. 1. Asociación Orff España Madrid. Traducción: Sofía López-Ibor.

⁵ ALTENMÜLLER, Eckart; Wiesendanger, Mario; Kesselring, Jürg: *Music, Motor control and the brain*. Oxford University Press, 2006.

⁶ MORITZ, Ulrich: *Rhythmusstücke für Stimme, Bodypercussion und kleine Dinge*. Berlin, 2005. pp. 7.

*Cómo es un canon?
 Esto es un canon
 Si un grupo comienza ya
 El otro debe ir detrás.*

Posteriormente se le añadirá la percusión corporal unida al texto y a continuación podrán cantar el texto con la melodía que se adjunta. Una vez que tengan interiorizado el ritmo, unido a la percusión corporal y la melodía, podrán realizar un canon a 4⁷.

Com- pás 4/4	1°	2°	3°	4°	1°	2°	3°	4°
Notación								
Acen- tuación	*				*			
Percu- sión corporal	Palma- da y golpe en el muslo	Golpe en el muslo	Golpe en el muslo	Golpe en el muslo	Palma- da	Golpe en el muslo	Golpe en el muslo	Golpe en el muslo
Voz	Cómo- es	un	ca-	non	Es-	to es un	ca-	non
Núme- ro de compás	1°				2°			
Tempo recomen- dado	Negra: 60							
Posi- ción a emplear	Sentados en una silla en círculo.							

⁷ ROMERO NARANJO, Francisco Javier: «Bodymusic-Bodypercussion. Didáctica de la percusión corporal». *Música y Educación*. Año XIX, 4 - Núm. 68. Diciembre 2006. pág. 49-88.
 FLATISCHLER, Reinhard: *Die vergessene macht des Rhythmus*. Essen, Synthesis Verlag, 1984.
 FLATISCHLER, Reinhard: *Der Weg zum Rhythmus*. Essen, Synthesis Verlag, 1990.
 MORITZ, Ulrich: *Body-Beat! Bodypercussion und Trommeln*. Berlín: Ulrich Moritz, 1997.
 GIGER, Peter: *Die Kunst des Rhythmus*, Schott-Verlag, München, 1990.

Com-pás 4/4	1°	2°	3°	4°	1°	2°	3°	4°
Notación								
Acen-tuación	*				*			
Percu-sión corporal	Un gol-pe en el pecho	U n a palma-da	Un gol-pe en el pecho	U n a palma-da	D o s golpes en el hom-b r o izq. del compa-ñero de la derecha	D o s golpes en el hom-bro de-recho. d e l com-pañero de la izquier-da	D o s golpes en el pecho	palma-da
Voz	Si un	gru-po	Comi-enza	ya	El otro	de-be	ir de-	trás
Núme-ro de compás	3°				4°			
Tempo recomendado	Negra: 60							
Posi-ción a emplear	Sentados en una silla en círculo.							

El Canon

Ulrich Moritz
Adaptación: Javier Romero

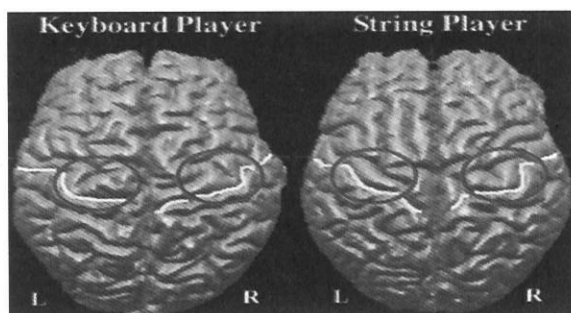
1.

2.

3.

4.

Según el tipo de actividad que se realiza a nivel musical y el tipo de coordinación que se emplea a la hora de tocar un instrumento Kesselring demuestra claras diferencias en el córtex cerebral, como se puede ver a continuación.

Inteligencia lógico-matemática

La inteligencia lógica matemática nos hace ver el mundo a través de una lupa que sólo entiende de esquemas, estructuras, modelos, números e ideas. Se vale de la organización de nuestra experiencia para que todo tenga un orden y una lógica. La percusión corporal es una muestra excelente de como relacionar la música con los números porque «la música por naturaleza es matemática sonora» dado que divide el tiempo en unidades con absoluta precisión. A pesar de ello Gardner comenta que ciertas áreas del cerebro son más prominentes para el calculo matemático que otras. Existen «sabios idiotas» que realizan grandes proezas de cálculo aunque sean profundamente deficientes en la mayoría de las otras áreas. Los niños prodigio en matemáticas abundan. El desarrollo de esta inteligencia en los niños ha sido cuidadosamente documentada por Jean Piaget y otros psicólogos⁸. Goodkin por otro lado argumenta que aprender secuencias con percusión corporal y danzas fortalece la inteligencia lógico-matemática.

Este tipo de inteligencia se puede justificar por ejemplo con el siguiente juego rítmico con percusión corporal. Es uno de los juegos más divertidos desde el punto de vista rítmico. Los alumnos estarán sentados en sillas haciendo un círculo y comenzarán a realizar una secuencia rítmica repetitiva en 4/4 con palmada, golpe en muslos, chasquido mano derecha y chasquido mano izquierda.

Si consideramos que tenemos 30 alumnos, el profesor será el número uno y hacia la derecha continuará el número dos, tres, cuatro, etc. Todos comenzamos con el ritmo y nos llamamos por los números y no por los nombres (como se establece en el cuadro sinóptico).

⁸ GARDNER, Howard: *Inteligencias múltiples. La teoría en la práctica*. Edit. Paidós, Barcelona, 1995. pp. 37-38.

Cuando un alumno se equivoca, imaginemos el 5, todos los compañeros deben cambiar de silla porque el número 5 pasará a ser el número 30, el último de los números (y se sentará donde estaba el 30). El resto de los participantes cambiarán de puesto hacia el inmediatamente inferior (el número 29 pasará a ser el número 28, etc.). De esta manera, quien está numerado no es el alumno sino la silla en si.

Este ejercicio implica un mayor grado de concentración ya que los números de las personas van cambiando continuamente cada vez que se cometen equivocaciones.

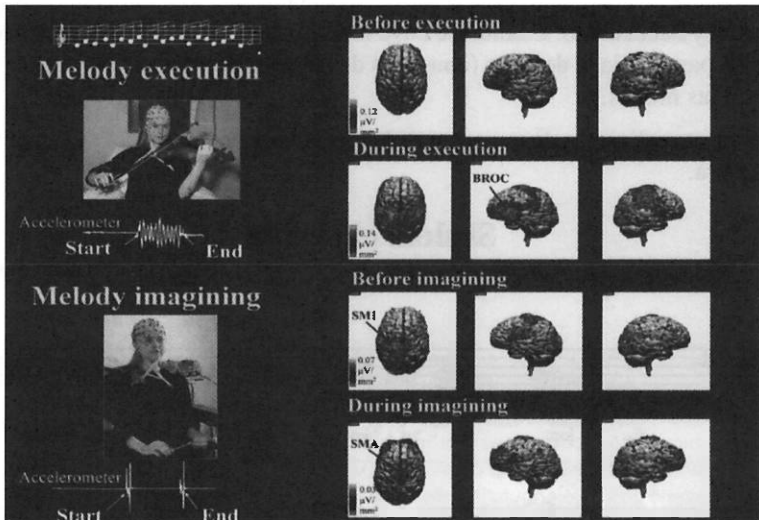
Compás 4/4	1º	2º	3º	4º	1º	2º	3º	4º
Notación								
Acen- tuación	*				*			
Percu- sión corporal	Palma- da	Golpe en los muslos	Chas- quido mano izquier- da	Chas- quido mano dere- cha	Palma- da	Golpe en los muslos	Chas- quido mano izquier- da	Chas- quido mano dere- cha
Voz			Uno	Quince			Quince	Ocho
Núme- ro de compás	1º				2º			
Fotos								
Tempo recomendado	Ne- gra: 60							
Posi- ción a emplear	Sentados en una silla en círculo.							

Inteligencia visual-espacial

Este tipo de inteligencia es la que se centra en la habilidad de orientarse en el espacio, de pensar en imágenes y de percibir y crear significado en color, figura y forma. A través de danzas con percusión corporal se lleva a cabo este principio de

y de su asociación directa con el funcionamiento cerebral han interesado poco a los investigadores hasta ahora porque:

«el movimiento parece presentar menos poder que la producción verbal, que se considera armoniosamente relacionada con el pensamiento, con el razonamiento»

Sobre este principio se ha demostrado la activación cerebral en compartimentos que Altenmüller ha demostrado con los siguientes ejemplos visuales.

Sobre este respecto es muy importante observar que ocurre a nivel cerebral al potenciar la lateralidad por lo que es muy importante mencionar el conocido **Test de Wada**.

Consiste en la inyección de un anestésico (amital o amobarbital), en la arteria carótida interna del sujeto, produciendo de esta manera una breve anestesia de unos cinco minutos de duración en el hemisferio ipsilateral. De esta manera, se pueden estudiar las funciones del hemisferio no anestesiado, del mismo modo que si se tratara de un síndrome de desconexión, aunque con efectos reversibles. La prueba se realiza bilateralmente, en días separados, evitando así los efectos residuales que pudiera producir la sustancia anestésica inyectada.

Wada introdujo esta técnica en el Instituto Neurológico del Canadá para identificar el hemisferio dominante para el lenguaje en sujetos que iban a ser intervenidos neuroquirúrgicamente por presentar enfermedades neurológicas. Distintos estudios mediante el test de Wada informan que el 96% de los diestros y el 70% de los zurdos tienen sus centros del lenguaje en el hemisferio izquierdo.

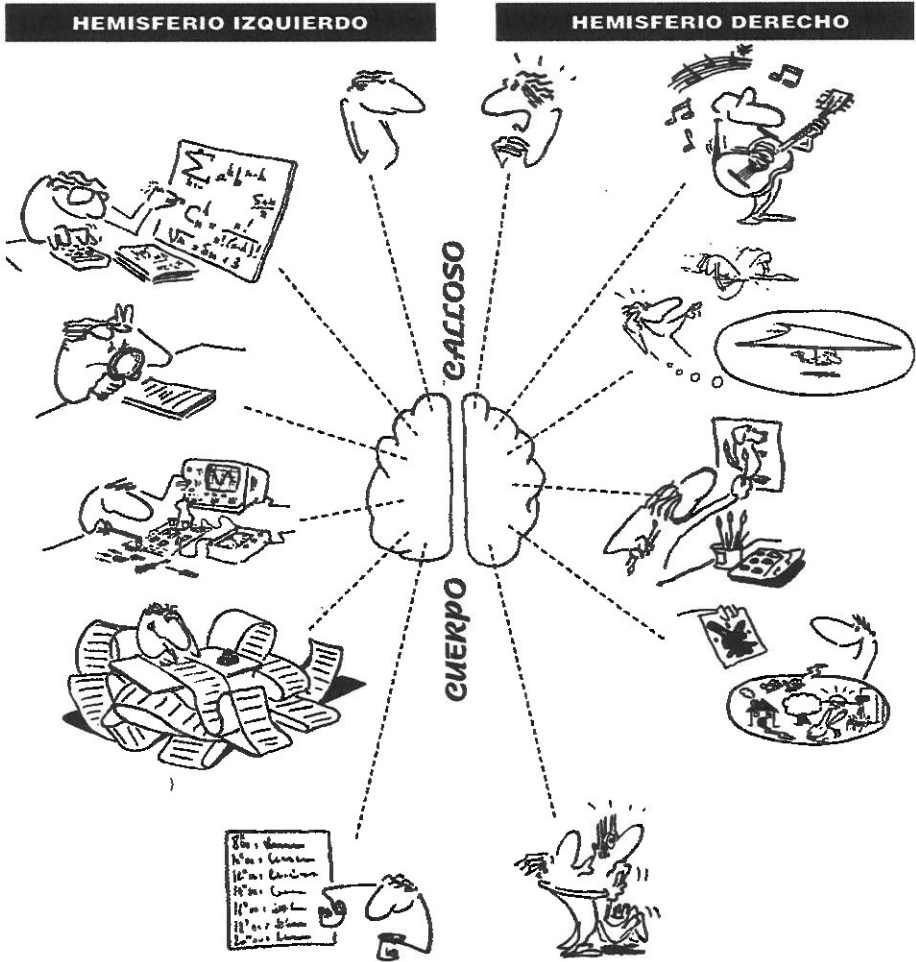
La inyección de sustancia anestésica produce pérdida transitoria del lenguaje en el hemisferio dominante, hemiparesia contralateral y dispraxia ipsilateral si el hemisferio anestesiado es el dominante.

Inteligencia Intrapersonal

Se trata de la inteligencia relacionada con el crecimiento personal.

Inteligencia Interpersonal

Este tipo de inteligencia es la que se enfoca hacia otras personas donde se activa la capacidad que tenemos de percibir, reaccionar y empatizar con estados de ánimo,

sentimientos y necesidades de otros y desarrollar el sentido de comunidad. Sobre este tema diversos autores especifican la importancia de ser diestro o zurdo para el desarrollo de la inteligencia Interpersonal donde clasifican a los alumnos en función a esta variable. Frente a este respecto yo me mantengo completamente neutral siendo mi postura la de un comunicador que ofrece el dato sobre esta materia.

HEMISFERIO IZQUIERDO

- Sentido del tiempo
- Verbal (términos precisos)
- Abstracto
- Símbolos
- Análisis
- Lógica
- Racional
- Numérico
- Matemático
- Técnico
- Lineal
- Secuencial
- Minucioso
- Deductivo
- Evaluador
- Preciso
- Diferenciación
- Control
- Estable

HEMISFERIO DERECHO

- Vive el instante
- Gráfico (términos imprecisos)
- Concreto
- Metáfora
- Síntesis
- Asociativo
- Intuitivo
- Analógico
- Literario
- Artista
- Imaginativo
- Simultáneo
- Global
- Creativo
- Aproximativo
- Alusivo
- Comparación
- Emotivo
- Impulsivo
- Contacto humano

Conclusión

El desarrollo de la percusión corporal y su relación con las inteligencias múltiples está íntimamente relacionado con las activaciones cerebrales que tiene el sujeto durante la ejecución de las actividades que conciernen a cada tipo de inteligencia. Pero, si realmente observamos como se articulan cada una de las actividades se observa que está muy presente el habla. Por esa razón, nos preguntamos ¿cómo se activa nuestro cerebro cuando realizamos una actividad motora y a su vez hablamos?

En los comienzos del estudio científico de las asimetrías cerebrales se atribuyó al hemisferio izquierdo la función de dominancia absoluta, quedando relegado el derecho al papel de hemisferio mudo, subordinado o secundario. Desde los estudios de Broca y de sus sucesores se creía que de los dos hemisferios cerebrales solamente uno actuaba, mientras que el otro permanecía inactivo. La validez de la tesis de Broca, por lo que respecta al lenguaje parecía asimismo confirmada con respecto a la

ejecución de movimientos simbólicos por Liepmann, cuyos estudios sobre la apraxia reforzaron la importancia del hemisferio izquierdo.

En los últimos años se tiende a sustituir esta exclusividad hemisférica por otra de signo más dinámico. Las publicaciones de Nielsen, Brain, Paterson, Zwingwill, Ajuriaguerra y Hecaen, entre otros, sobre afasias, apraxias y agnosias han facilitado enormemente el cambio de perspectiva, abandonándose la concepción clásica sobre la dominancia hemisférica, tras demostrarse que el papel del hemisferio derecho, lejos de ser secundario, resultaba de capital importancia en la ejecución de determinados procesos cognitivos. Hoy se conoce un amplio repertorio de atributos característicos de cada hemisferio, si bien es cierto que muchas de las diferencias funcionales están basadas en la demostración empírica, mientras que otras no son sino el producto de la especulación. El estudioso Bertelson afirma que todavía nos encontramos lejos de alcanzar un conocimiento complejo sobre las asimetrías funcionales de ambos hemisferios.

1.- Funciones del hemisferio izquierdo.

El hemisferio izquierdo recibió la denominación inicial de hemisferio dominante y aunque se han ido identificando numerosas funciones en las que el predominio corresponde al derecho, sin embargo el izquierdo sigue siendo todavía el mejor conocido en su funcionalidad por lo que como producto de la inercia, en muchas publicaciones se le sigue dominando «hemisferio dominante». Las concepciones neuropsicológicas más recientes ponen de manifiesto que el funcionamiento del hemisferio izquierdo se caracteriza por realizarse mediante la agrupación de regiones focales.

Lenguaje

El predominio en la actividad lingüística es la principal característica del hemisferio izquierdo, por lo que su dominación más frecuente es la de «hemisferio verbal». Relacionadas con el lenguaje realiza las siguientes funciones:

- a) Controla el comportamiento lingüístico en su duplicidad sensoriomotora y audioverbal.
- b) Elabora el lenguaje proposicional y emite palabras.
- c) Controla la habilidad para la expresión escrita.
- d) Controla la capacidad para el cálculo numérico y para el razonamiento matemático.
- e) Es dominante en el pensamiento abstracto de tipo verbal.

Tipo de procesamiento

- a) Controla el pensamiento racional y abstracto del sujeto, siendo dominante en actividades que requieren el uso de estrategias de tipo lógico-deductivo en la

resolución de problemas. Este tipo de procesamiento ha sido definido como pensamiento convergente o proposicional.

- b) Realiza un tipo de procesamiento preferentemente analítico, en detalle, que predomina especialmente en tareas de tipo secuencial y serial.
- c) Es un hemisferio que realiza un análisis temporal.

Walsh realiza una síntesis del tipo de procesamiento que lleva a cabo el hemisferio izquierdo afirmando que analiza en el tiempo, percibe en el detalle, codifica las entradas sensoriales en términos de descripciones lingüísticas y carece de capacidad sintetizadora.

Control motor

- a) Realiza el control de las funciones motoras simbólicas (praxias).
- b) Dirige la realización de actividades motrices finas o de precisión.
- c) Dirige la ejecución de tareas motoras complejas.

Memoria y aprendizaje

- a) Predomina en actividades de memoria verbal.
- b) Es dominante para el aprendizaje de funciones motoras complejas.

Percepción

Aunque tiene un papel secundario en la percepción especialmente la de tipo espacial, según Ledoux, el hemisferio izquierdo no carece tanto de capacidad de percepción de estímulos como de orientación hacia el entorno, de modo que la percepción que realiza no se efectúa de un modo uniforme.

2.- Funciones del hemisferio izquierdo.

El neurólogo Hughlings Jackson hace más de cien años ya intuyó que el hemisferio derecho distaba de ser algo más que un mero espectador pasivo frente al hemisferio izquierdo. Después de la II Guerra Mundial se han empezado a realizar numerosos estudios que ponen de relieve la importancia funcional del mismo en determinadas actividades. El hemisferio derecho ha sido descubierto tardíamente, ya que la importancia del lenguaje y su estrecha vinculación con el hemisferio izquierdo hicieron que se ignoraran sus cualidades. Otra de las razones por las que ha sido considerado hemisferio menor ha sido el hecho de que sus lesiones no evidenciaban efectos tan llamativos como los del hemisferio izquierdo, especialmente en el caso de lesiones localizadas. Autores como Brown y Jaffe consideran que el aumento de la importancia del hemisferio izquierdo en el transcurso del desarrollo del sujeto se hace a costa del hemisferio derecho, pero que éste debe ser considerado como el dominante en la infancia.

La mayoría de las funciones para las que el hemisferio derecho es dominante lo son en oposición a las que realiza de modo preferente el hemisferio izquierdo. El hemisferio derecho recibe genéricamente las denominaciones de hemisferio no verbal o visoespacial y también hemisferio icónico, dada su menor capacidad para el procesamiento perceptivo espacial. A diferencia del hemisferio izquierdo, sus funciones están más distribuidas y menos localizadas sobre áreas precisas.

Lenguaje

El hemisferio derecho tiene una capacidad lingüística muy limitada, ya que no es capaz de producir lenguaje. Pero como ejemplo de la «armonía bihemisférica» que se produce para realzar todas y cada una de las funciones mentales, en el caso del lenguaje se pone de manifiesto la importancia relativa que tiene el hemisferio derecho, siendo estas sus principales competencias lingüística:

- a) Interviene la creatividad literaria. Algunos autores como Benton han señalado la evidencia de este hecho en sujetos que han presentado lesiones en su hemisferio derecho perdiendo su capacidad creativa en el ámbito de la literatura.
- b) Interviene en los elementos prosódicos del lenguaje, así como en la entonación melódica del mismo.
- c) Participa en la elaboración del lenguaje automático, siendo capaz de identificar contenidos absurdos.
- d) Identifica componentes lexicológicos como sustantivos y adjetivos, aunque es incapaz de identificar verbos.
- e) Dispone de poca capacidad para leer y de ninguna para escribir.

Percepción

La función perceptiva, especialmente la de tipo espacial es la capacidad por antonomasia del hemisferio derecho. Dentro de las competencias perceptivas en las que hay predominio de este hemisferio podemos señalar las siguientes:

- a) Globalmente considerado es el hemisferio espacial, analizando el espacio visual, geométrico y auditivamente.
- b) Es dominante en el reconocimiento y recuerdo de caras (prosopognosia).
- c) Es dominante en la percepción de melodías musicales y en la identificación de ruidos y sonidos no verbales procedentes del entorno.
- d) Es el hemisferio dominante para la estereognosia (capacidad de reconocer los objetos a través del tacto).
- e) Predomina para las sensaciones somestésicas.

Tipo de procesamiento

Se le atribuye una mayor capacidad artística, predominando en actividades creativas no sólo literarias, sino de componente espacial. Por esta razón se le considera dominante para las actividades divergentes o aposicionales.

Control Motor

- a) Es dominante en aquellas actividades motoras que no requieren un procesamiento verbal.
- b) Controla las actividades motoras gruesas.
- c) Es dominante en el control motor de la mímica facial.

Función	Hemisferio izquierdo	Hemisferio derecho
Lenguaje	Controla el lenguaje comprensivo y expresivo. Dominante en el cálculo numérico y razonamiento matemático.	Secundario en la actividad lingüística. Interviene en los elementos prosódicos y creativos del lenguaje.
Tipo de procesamiento	Lógico. Deductivo. Analítico. Abstracto. Secuencial. Racional. Proposicional.	Intuitivo. Imaginativo. Sintético. Concreto. Simultáneo. Emocional. Aposicional.
Percepción	Secundario en la actividad espacial	Dominante para la actividad espacial. Reconoce caras. Dominante para la música. Dominante en la estereognosis.
Sistema motor	Controla las praxias. Controla movimientos complejos y de precisión.	Controla los movimientos no verbales. Controla los movimientos gruesos.

COMUNICACIONES

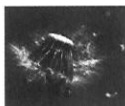

El treball per projectes a l'àrea de Música

Una experiència docent a Infantil i Primària

Carme Larruy Brusi

CEIP El Turó de Bigues i Riells

Justificació de la metodologia

D'ençà que vaig començar la meva tasca docent, la metodologia que he emprat a les classes ha estat centrada en projectes o unitats didàctiques, més o menys extenses, basades en una audició o sèries d'audicions relacionades entre elles. Aquesta metodologia em dona molta llibertat i fa que analitzi més allò que faig a l'aula, ja que cal seleccionar els centres d'interès (que han de ser propers als interessos dels nens, han de correspondre al moment evolutiu i al moment d'aprenentatge general del grup al que van adreçats i que han d'adequar-se al projecte curricular establert) i pensar de quina forma vestir els continguts de les propostes didàctiques, buscant i utilitzant activitats i recursos que siguin adients i motivadors.

A continuació us exposo tres experiències docents en diferents cicles educatius: El jazz a Cicle Inicial, Bandes sonores: *Shrek* a Cicle Mitjà i *El fantasma de l'òpera* a Cicle Superior. Els he triat per ser tres projectes molt diferents, tant per temàtica com per objectius i recursos utilitzats, que poden il·lustrar el gran ventall de possibilitats que permet aquest tipus de treball.

Jazz al cicle inicial

Justificació de la proposta

La música jazz sembla estar acotada al món adult, però els nens poden i saben fer-la seva. Només cal triar el format i la seqüència d'activitats amb què els fem arribar aquesta música.

Objectius específics

- Gaudir d'una audició en directe.
- Observar els instruments que formen una big band. Reconèixer-los auditivament i visual.
- Gaudir de diferents peces jazzístiques provinents de diferents àmbits: espectacle, pel·lícules infantils, concert.
- Aproximar-nos a l'origen del jazz.
- Experimentar com la música ens fa sentir diferents emocions.
- Aprendre la cançó *Les coses bàsiques d'El llibre de la selva* i fer la lectura melòdica de la partitura.

Desenvolupament de la proposta

A partir de l'audició en directe de l'espectacle, *La festa de la Nora*, interpretat per la Big Band de Granollers, els nens/es entren en contacte amb el jazz. No hi ha cap sessió prèvia dins les classes de música, així que anem a descobrir sense saber què cal descobrir.

Aquest espectacle està molt ben tramata, és alegre i dinàmica, la música està molt ben triada i interpretada i el suport visual té molt encant. L'espectacle atrapa els nens/es i aquesta és la millor garantia per a endinsar-los en el món del jazz. Tot això fa que la recollida d'idees, sensacions, emocions i elements musicals que els sorprenen sigui molt rica i participativa.

En la següent sessió, parlem de quins instruments són necessaris per a tocar jazz, a quina família d'instruments pertany cadascun, com produeixen el so, què és una big band, com és la música jazz i explico els seus orígens.

El següent pas és veure en DVD el capítol que el programa de TVE *El concierto* va dedicar a *La música jazz a les pel·lícules infantils*. A l'aula de música veiem els fragments corresponents a *El llibre de la selva*, *101 dàlmates* i *Els aristogats*. Normalment, reconeixen ràpidament aquestes peces musicals, ja que formen part del seu bagatge musical. Recordem quins instruments formen una big band i descobrim en aquesta un instrument que desconeixem: el banjo. Aprofitant els primers plans, demanem als nens que es fixin en la distribució dels músics, la col·locació dels instruments, com les melodies principals van passant d'un instrument a l'altre i relacionin so i imatge de cada instrument. Seguidament, els deixem ballar lliurement algunes de les peces (també podríem proposar una coreografia dirigida) i comencem a aprendre la cançó *Les coses bàsiques d'El llibre de la selva*. No cal dir que és una gran cançó que es converteix de seguida en la que més els agrada del repertori del trimestre.

Com a cloenda, introduïm el jazz simfònic de la mà de la *Rapsòdia en blau* de George Gershwin. És una manera de fer veure als nens/es com una música que ha-

via començat al carrer pot passar a les sales de concert i crear un estil musical nou, canviant d'agrupació musical: de la big band a l'orquestra. La utilització del tall de *Fantasia 2000* és un èxit assegurat.

Evidentment, els nens estan molt pendents de les històries que presenten els quatre personatges però, paral·lelament, si es va explicant abans i durant l'emissió, els queden molt clares l'alternança entre l'orquestra i els diferents instruments solistes, els diferents plans sonors, com les melodies van passant d'un instrument a l'altre, el so de cadascun dels instruments protagonistes i la utilització dels instruments per a donar efectes sonors puntuals (especialment els de percussió). La història personal de Gershwin també els atrapa, veuen com un nen que passava per mal estudiant i «passota», en el moment que va trobar allò que realment el motivava, va passar a ser un bon estudiant i ser capaç de convertir-se en pianista professional en només dos anys.

Bandes sonores: Shrek al cicle mitjà

Justificació de la proposta

Les bandes sonores tenen un paper molt important en el resultat final d'una pel·lícula. A l'actualitat, els estudis cinematogràfics contracten grans compositors per a la creació de les bandes sonores de les seves pel·lícules o bé compren els drets de músiques ja conegudes per a incloure-les. En molts casos, els temes principals d'aquestes bandes sonores esdevenen tot un hit i són reconegudes per grans i petits.

Els nens, i els adults, són grans consumidors de pel·lícules, però sovint no s'adonen del gran paper que les bandes sonores desenvolupen en cada moment de la història. Aquesta proposta pretén donar elements suficients als nens/es per tal que siguin conscients de com aquestes músiques ens ajuden a ficar-nos en la pell dels personatges i fer-nos sentir els seus sentiments i emocions.

Per això he triat una pel·lícula coneguda per la gran majoria dels nen/es, que té una molt bona història i una gran banda sonora original que inclou peces simfòniques i cançons famoses de diferents grups musicals.

Objectius específics

- Descobrir la música que dóna suport a les imatges de la pel·lícula.
- Apreciar com la música reforça les emocions, sentiments i accions que cada escena ens vol transmetre.
- Analitzar el caràcter, intensitat, *tempo*, instruments principals i secundaris de diferents peces musicals que conformen la banda sonora de la pel·lícula i observar com s'adeqüen a l'escena.

- Aprendre a fer graelles d'audició.
- Descobrir quins elements ha de tenir en compte el compositor per a fer una música adequada a cada escena i que estigui sincronitzada amb les imatges.
- Relacionar les diferents peces musicals amb el moment de la història que reforcen, a partir dels diferents elements analitzats.
- Experimentar com la música ens fa sentir diferents emocions i observar quins elements musicals es relacionen amb cada sentiment.
- Fer lectura rítmico-melòdica del *Tema de Fiona*.
- Observar com es combinen músiques clàssiques i modernes en una mateixa banda sonora.
- Reconèixer auditivament i visual els diferents instruments que han estat protagonistes en les diferents peces musicals
- Fixar-se en les músiques que donen suport a les imatges de totes les pel·lícules que veuran o ja han vist i poden tornar a veure.

Desenvolupament de la proposta

Veiem diferents escenes de la pel·lícula: *Presentació/Tema de Fiona*, *La casa de Shrek*, *Lord Farquat*, *Arribada al castell*, *Rescat de Fiona*, *Esmorzar al bosc*, *Embossada al bosc*, *Casament* (els noms els han posat els nens/es).

Primer veiem un fragment i demanem els nens/es que ens diguin quins instruments han sonat, quins sentiments o emocions ens volen transmetre i si el tipus de música els sembla adequat per a aquest fi. El tornem a veure i, aquest cop, els demanem que es fixin en les dades que hem posat en comú anteriorment i en el so dels instruments protagonistes (mitjançant gestos o imatges durant l'audició), i passem al següent tema-escena.

La següent proposta pretén analitzar diferents elements musicals (caràcter, *tempo*, intensitat, plans sonors) i aprendre a fer una graella d'audició. Escoltem els diferents fragments altre cop, posem en comú les diferents respostes, omplint la graella, i busquem un nom adequat per a cada escena.

Analitzem l'estructura i plans sonors del *Tema de Fiona* a partir de la introducció de la pel·lícula. Recordem com aquest tema apareix en diferents escenes amb algunes variacions: és el *leit motiv* de *Fiona*. Preparem la lectura rítmico-melòdica del tema i comprovem que està composta amb notes i figures rítmiques que ja coneixem. Estudiem la partitura a casa i la cantem en gran i petit grup a la classe.

I, per a acabar el projecte, una proposta de moviment corporal. A partir de la cançó *I'm a believer de Smash Mouth* i interpretada per Eddie Murphy o el Karaoke (mix a partir de cançons molt conegudes) dels continguts extres del DVD demanarem els/les nens/es que proposin breus acompanyaments amb percussió corporal en forma

d'*obstinato* que s'adeqüin a la pulsació i caràcter de la música proposada. El treball és doble: improvisació i imitació.

El fantasma de l'òpera a cicle superior

Justificació de la proposta

El musical és un gènere dramàtic i musical que atrau un gran nombre d'espectadors, tant a Catalunya com als principals teatres d'arreu del món. En els últims anys, diverses companyies han posat en escena musicals com ara *Mar i cel*, *Mamma mia*, *Mikado*, *Grease*, *Boscors endins* i el mateix *El fantasma de l'òpera*, en cartellera a Madrid durant més de dos anys.

Després de dedicar el primer trimestre a l'òpera, el pas següent és tractar el musical. D'entre tots, *El fantasma de l'òpera* té un encant especial: el romanticisme de la història, l'ambientació històrica i, especialment, la meravellosa música d'Andrew Lloyd-Webber, que fa que cadascun dels temes sigui per sí sol una obra d'art. Un altre motiu és la possibilitat de visionar la versió cinematogràfica, de gran qualitat musical en versió anglesa.

Objectius específics

- Aproximar-nos a un gènere musical vocal actual i conèixer-ne les característiques. Establir les semblances i diferències amb l'òpera.
- Conèixer la història i reconèixer els diferents temes musicals d'*El fantasma de l'òpera*.
- Observar i analitzar com la música pot expressar diferents emocions, en funció de com utilitzem i combinem els diferents elements musicals (notes, figures rítmiques, modes, plans sonors, intensitat, *tempo*, dinàmica...)
- Conèixer el procés de fonació de la veu.
- Fer exercicis de veu.
- Aprendre la cançó *Piensa en mi* i la seva versió original *Think of me*.
- Llegir, analitzar (frases musicals i motius melòdics) i estudiar les partitures d'*Angel of music* i *Prima Donna*.
- Interpretar amb instruments de placa les melodies i/o acompanyaments d'*Angel of music* i *Prima Donna*.

Desenvolupament de la proposta

El treball és a partir del musical íntegre, així doncs, dediquem dues sessions a veure la pel·lícula de forma comentada pel que fa als temes musicals (caràcter i sentiments dels personatges, plans sonors, *leit motivs*, estructura de les frases musicals...).

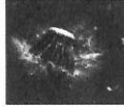
Seguidament, la proposta té diferents vessants que marxen de forma paral·lela:

- Analitzem els temes musicals més representatius per tal de relacionar-los amb els personatges i sentiments de l'escena a la que pertanyen i reconèixer-los quan els presentem de forma desordenada. El treball d'anàlisi d'audició és força intens, tot i que el fem a nivell oral per tal de fer-lo àgil, però jugar a *Adivina qui està cantant* i què li passa els diverteix molt i acaba sent un repte reconèixer tots els fragments.
- Aprenem *Piensa en mi* i, per demanda dels nens/es, la versió original, *Think of me*. Aquesta cançó ens permet fer un treball interdisciplinari amb l'àrea d'anglès. Ens fixarem, doncs, en l'afinació, la pronúncia i el text. Prèviament, donada la dificultat d'interpretació, farem exercicis de veu (alguns ja coneguts, d'altres no).
- Fem pràctica de lectura rítmico-melòdica de dos dels temes: *Angel of music* i *Prima Donna*. Donem així funcionalitat a l'aprenentatge de la lectura rítmico-melòdica i d'una banda consolidem el treball d'elements ja coneguts (notes, figures rítmiques, estructura pregunta-resposta i, d'altra banda, introduïm elements nous que treballarem a partir d'ara (anàlisi i creació de ritmes amb compassos compostos, escales, tonalitats i armadura).
- Fem pràctica instrumental a partir dels dos temes anteriors. La proposta és fer un acompanyament amb diferents instruments de placa i amb diferents graus de dificultat, per tal que tots puguin participar, en funció de la seva agilitat lectora i interpretativa.
- Per últim, fem la prova escrita sobre el musical.

La música i els projectes al CEIP Font de l'Orpina

Susana Sánchez-Fortún López

CEIP l'Orpina de Vacarisses

Treballar per projectes ens ajuda a assolir la competència d'aprendre a aprendre.

Nosaltres com a mestres guiem i ajudem a desenvolupar el projecte, però els alumnes són els protagonistes de tot el que es fa a la classe. Hi ha un treball conjunt entre la mestra i els alumnes, on tothom pot aportar coses.

Aquest tipus de treball permet que els infants facin connexions entre el que ja saben i el que aprenen nou, partint dels seus propis interessos. Els procediments tenen més pes i es produeix un treball intens del llenguatge, tant oral com escrit.

A la nostra escola portem tres anys treballant per projectes a l'Etapa Infantil. Els anys anteriors fèiem algun projecte de tant en tant i aquest curs tot es treballa per projectes. A Primària es comença a treballar per projectes iniciant-ne un durant aquest curs.

Fases:

1.– Escollim el projecte: entre tots votem aquell tema que més ens ha agradat encara que no sigui el que ha proposat cadascú.

A Cicle Inicial estic realitzant el primer **projecte musical**.

Els alumnes han decidit fer-lo d'una pel·lícula de dibuixos animats. Fins que no l'he iniciat no m'he adonat del ventall de possibilitats que dona treballar el projecte musical a través d'una pel·lícula de dibuixos animats. A 1r han vist: «Los 4 músicos de Bremen» i a 2n: «Trapito».

2.– Què saben del tema? (formulem hipòtesis)

Hi havia alguns alumnes que havien sentit alguna cançó, d'altres havien llegit el llibre o havien sentit la història pels pares o amics...

Algunes hipòtesis les van fer abans de veure la pel·lícula i d'altres a mesura que l'anaven veient. Com que són una mica llargues les vam veure en dues sessions, varen poder realitzar hipòtesis de com acabaria i què passaria a la segona part.

3.– Què volen saber? (fem un recompte general)

Després de veure la pel·lícula vam parlar de què volien saber o aprendre. Fent el recompte general de vots democràticament van escollir els temes a treballar. A **2n** van escollir: les cançons, els personatges, els animals, com fan els efectes sonors, com es fa una pel·lícula...

Degut a la connexió dels temes a tractar vam decidir crear una pel·lícula pròpia, curteta i senzilla per poder aprendre tot el procés de creació cinematogràfica. Així podríem tractar tots els temes seleccionats per investigar.

4.– Resum inicial amb els coneixement previs de l'alumnat

Vàrem realitzar un breu resum del final de la història i un dibuix en un full com a hipòtesi. Després de veure el final van comprovar els resultats.

5.– Carta als pares (Infantil), nota a l'agenda (Primària) i recollida d'informació

Vàrem posar una nota a l'agenda per informar a les famílies del projecte que estàvem realitzant. Si tenien material o informació relacionada amb el tema ho podien portar a classe per compartir-ho amb els companys. Els de **segon** van portar llibres on apareixien els personatges de la pel·lícula, pirates de juguina, un espantaocells de juguina, animals de veritat, ninots dels animals de la pel·lícula... Van relacionar aspectes de l'escola amb el tema: tenim un hort i un espantaocells i van batejar-lo com a *Trapita*...

6.– Classificació de la informació, triant la que els crida l'atenció

Vàrem classificar tota la informació i el material que va aportar l'alumnat de casa i el que jo tenia a classe que havia preparat per si ens era necessari (DVD, BSO, lletres de les cançons...). Ho vàrem compartir i vàrem crear un racó de joc i observació amb el material.

7.– Aprofitem els aspectes que serveixen del tema per a treballar continguts de totes les àrees i els aspectes relacionats directament amb la música.

Aspectes treballats de:	Los 4 músicos de Bremen	Trapito
Llengua castellana	<ul style="list-style-type: none"> - Pel·lícula original - Lletres de les cançons - Paraules clau 	<ul style="list-style-type: none"> - Pel·lícula original argentí - Lletres de les cançons - Paraules clau en argentí - Diferències fonètiques
Llengua catalana	<ul style="list-style-type: none"> - Hipòtesi del final de la pel·lícula - Lletra traduïda i adaptada de la cançó escollida - Paraules clau 	<ul style="list-style-type: none"> - Hipòtesi del final de la pel·lícula - Lletra traduïda i adaptada de la cançó escollida - Paraules clau - Guió i diàlegs de la pel·lícula pròpia
Llengua anglesa	<ul style="list-style-type: none"> - Paraules clau 	
Matemàtiques	<ul style="list-style-type: none"> - Números - Resta de dates i edats per resoldre problemes concrets 	
Coneixement del Medi Natural	<ul style="list-style-type: none"> - Animals que surten a la pel·lícula - Tipus d'animals i classificació 	
Coneixement del Medi Social	<ul style="list-style-type: none"> - Oficis dels protagonistes de la pel·lícula - Espais on transcorre la història - Època i país en que es va fer la pel·lícula i qui la va fer. 	
Acció Tutorial	<ul style="list-style-type: none"> - Missatges morals que dona la pel·lícula - Actitud positiva davant la visualització o creació d'una pel·lícula en gran grup - Posició corporal adequada per seure - Respecte i silenci durant la reproducció 	
Plàstica	<ul style="list-style-type: none"> - Dibuix hipotètic del final de la pel·lícula 	<ul style="list-style-type: none"> - Dibuix hipotètic del final de la pel·lícula - Realització d'un decorat per la pel·lícula - Disseny de les escenes

Recursos Tac

- Pel·lícula original i pròpia
- Internet (ordinadors)
- Reproductor d'àudio
- Càmera de filmar

Música	Los 4 músicos de Bremen	Trapito
Cançó i veu	<ul style="list-style-type: none"> - Cançons - Característiques de les veus dels personatges: masculina/femenina, infantil/adulta, neta/bruta... 	
Audició	<ul style="list-style-type: none"> - Pel·lícula - Banda sonora original - Instruments: clarinet, trompeta, saxofon, bateria, guitarra elèctrica... 	<ul style="list-style-type: none"> - Pel·lícula - Banda sonora original - Instruments: acordió, xiular amb la boca... - Efectes sonors
Llenguatge musical	<ul style="list-style-type: none"> - Creació, escriptura, lectura i interpretació d'un acompanyament per a la cançó escollida 	<ul style="list-style-type: none"> - Escriptura dels efectes sonors amb grafia convencional i no convencional per a la pel·lícula pròpia
Moviment i dansa	<ul style="list-style-type: none"> - Ball d'una cançó escollida - Creació d'una coreografia en gran grup 	

8.– Avaluació inicial: prenem com a avaluació inicial el que saben del tema i un primer treball escrit (primària) o resum oral (Infantil)

Vaig prendre com a avaluació inicial el que sabien del tema que van explicar oralment, la hipòtesi que van escriure del final de la pel·lícula i el dibuix que l'acompanyava.

9.– Avaluació formativa: comprovem les hipòtesis a nivell de conversa oral (Infantil) i escrita (Primària), i avaluem els treballs escrits.

Vàrem realitzar la comprovació de les hipòtesis i la correcció de les activitats que havíem anat realitzant.

10.– Avaluació sumativa i final: resum per grups del que han après al projecte i presentació del dossier (Amb els apartats: Què sabem?, Què volem saber? i què hem après? A Infantil i a Primària realitzen un índex).

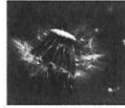
Com a avaluació final i sumativa han realitzat un dossier de tot el treball amb un resum escrit i un oral que han explicat per totes les classes.

Els alumnes de **segon** mostraran la pel·lícula a tota l'escola a final de curs.

L'audició a primària, un despertar emocional i creatiu

Montserrat Amorós Mestres

CEIP El Cabrerès d'Osona

«El veritable significat de la música és allò que se sent quan s'escolta... No cal saber res de sostinguts, ni de bemolls, ni d'acords per entendre la música. Si et diu alguna cosa... si et transmet un sentiment, si et fa canviar per dins, vol dir que l'has entesa... No hi ha res més. Perquè aquests sentiments pertanyen a la música.»

Bernstein (1918- 1990)

El curs 2005-2006, vaig gaudir d'una llicència d'estudis retribuïda i vaig elaborar el treball que us voldria presentar.

La música té el poder de commoure qui l'escolta. Pot alliberar les emocions, pot aixecar un estat d'ànim, pot ajudar en la claredat mental i pot proporcionar energia.

Quan una persona se sent feliç i contenta amb la vida es diu que està en «harmonia», com en una obra musical, que ha trobat el punt just, l'equilibri entre els sons per produir bellesa.

Des de temps molt antics, s'ha utilitzat la música amb finalitats curatives aprofitant les qualitats del so per connectar amb les emocions.

La música és present a l'escola. A l'aula de música, les emocions estan a l'ordre del dia en cada classe:

- quan escoltem una audició, *què ens evoca aquella música?*,
- quan cantem una cançó, *com ens sentim amb el grup fent un treball conjunt?*
- quan fem una dansa i ens expressem amb el cos, *què volem dir?*
- quan toquem un instrument *expressem els nostres sentiments*

Per què hi ha músiques que ens agrada molt repetir, escoltar, una vegada i una altra...?

És perquè aquestes músiques i cançons estan fent pessigolles a les nostres emocions.

Partint de la necessitat d'educar emocionalment i de les propietats de la música per connectar amb les pròpies emocions, vaig pensar fer un treball per afavorir l'educació emocional partint de la música.

Per què treballar les emocions a partir d'audicions musicals?

Perquè les audicions són estímuls sonors que posen a l'infant en contacte amb el seu món interior i també amb el món exterior.

Perquè cada compositor al crear una música ha volgut posar-nos de manifest els seus sentiments. (Hi són a dins)

Perquè està comprovat que el sentit de l'oïda ens connecta directament amb records, vivències, sensacions... (musicoteràpia, mètode Tomatis...).

Perquè la música és aquell llenguatge universal que, com deia Pau Casals, ens agermana a tots.

Perquè els infants són extremadament sensibles a la música.

Vaig identificar les 5 emocions bàsiques: **alegria, tristesa, amor, ira i por**, i vaig veure que tots els sentiments parteixen d'una emoció bàsica.

Podem establir les següents correspondències, entre emocions i sentiments:

Emocions bàsiques	Sentiments que generen
L'amor	Desig, afectivitat, tendresa, compassió, generositat, enamorament, estimació, agraïment, confiança, cordialitat, acceptació...
L'alegria	Satisfacció, eufòria, joia, benestar, orgull, felicitat, tranquil·litat, goig, diversió...
La tristesa	Pena, nostàlgia, llàstima, frustració, depressió, disgust, enyor, malenconia, desesperació, pessimisme, soledat, desànim...
L'ira	Irritabilitat, ràbia, menyspreu, fúria, odi, enveja, mal humor, ressentiment, agressivitat, còlera, indignació, hostilitat, rancor...
La por	Temor, preocupació, ansietat, espant, terror, vergonya, culpa, tensió, inseguretat, angoixa, inquietud, nerviosisme, incertesa...

Si analitzem com ens sentim en un moment donat, l'arrel d'aquell sentiment serà una de les 5 emocions bàsiques.

Les músiques

Vaig elaborar 5 Cds, un per a cada emoció. A cada Cd hi ha 30 audicions. Hi ha una majoria de música clàssica, però també he intentat d'intercalar-hi altres tipus de música més popular (klezmer, Irlanda, Catalunya), bandes sonores de pel·lícules i fins i tot música actual. He intentat que hi siguin presents diferents gèneres musicals: òpera, oratori, concert, simfonia, *lied*... així com varietat d'instruments i formacions instrumentals.

Les audicions, sovint, són fragments, ja que normalment les obres són molt llargues. He seleccionat fragments d'una mitjana de dos minuts.

Les audicions recollides en el Cd **alegria**, són músiques que ens transmeten energia, acció, triomf... són músiques animades que ens conviden a moure el cos, que quan les sentim hi ha quelcom a dintre que desperta les ganes d'actuar, de fer... i de compartir l'alegria que sentim amb els altres. Són músiques amb una pulsació ràpida, alegre, amb els temps forts molt marcats. El ritme hi és molt present.

En el Cd **tristesa**, hi ha músiques que evoquen nostàlgia, malenconia, pèrdua, dol. Són músiques que entren endins, que encara que el que evoquen sigui dolorós, no molesta. Sovint són músiques amb tonalitat menor, *tempo lent*, *adagios*... La melodia i la interpretació són molt importants.

Sota el nom d'**amor**, he recollit aquelles músiques que desprenen tendresa, pau, ganes d'estimar, d'acaronar... són dolces, suaus. La melodia és molt important i els instruments que les interpreten també.

La selecció feta sota el nom de **ira** recull músiques que evoquen emocions diverses com agressivitat, ràbia, inquietud, desafiament, lluita... Són músiques carregades de molta energia, però que per les seves característiques: harmonies poc convencionals, ritmes repetitius, percussió... provoquen tensió.

Amb el títol de **por** hi ha aquelles músiques que evoquen, a més de por, intriga, misteri, suspens, sorpresa, confusió, tensió... Són músiques que no tenen, en general, una melodia clara, o si hi és, aquesta va creant un *crescendo* o una tensió en augment. Són músiques que amb silencis, cops forts de percussió o mantenint una nota llarga, saben crear aquest clima misteriós

Sóc conscient que és un treball subjectiu, que la música és diferent segons el moment, que l'escoltem, segons el nostre estat d'ànim, segons els records o les vivències que tinguem... hi ha molts factors que intervenen en el fet del que ens fa sentir una música.

Però veure que tots som diferents i que també «sentim» diferent, crec que és positiu a l'hora de fer aquest treball sobre les nostres emocions.

Aquestes 150 audicions, formen un material musical que és molt lliure de ser utilitzat segons el que cadascú cregui convenient. Com a audició simplement, com a dramatització, com a inspiració d'un treball de plàstica, com a introducció en un

treball d'emocions, per crear una situació d'ambient en un moment determinat, per acompanyar en una obra de teatre... etc.

Les activitats

En el meu treball, faig una proposta d'activitats a realitzar amb aquestes audicions o bé unes altres. Parteixo de la base de que quan parlem d'identificar emocions, o d'educar les emocions, quan demanem a l'infant: *què sents?*, no és senzill d'entrada. Jo crec que primer cal fer tot un treball de prendre consciència del propi cos, aprendre a connectar-se amb el seu interior, «sentir» en un sentit molt ampli de la paraula. És en aquest coneixement d'ell mateix, del seu propi cos, de les seves limitacions, de les seves emocions, de les seves reaccions davant de qualsevol situació... que l'ajudarem a estimar-se, a valorar-se, a sentir-se content de ser qui és, a estar satisfet del que pot arribar a fer... I només quan tot això estigui solucionat a nivell personal podrà «mirar» l'altre, podrà posar-se al lloc de l'altre, empatitzar, ser solidari, ser generós, ajudar, comprendre la seva diferència, resoldre els conflictes mitjançant el diàleg, sense guanyador ni perdedor... i també considero important que ho pugui manifestar, encara que no sigui verbalment.

És un quadern amb 60 activitats, classificades en 6 apartats, encaminades a que l'infant pugui conèixer millor el seu cos, pugui identificar les seves emocions i pugui expressar amb diferents llenguatges (cos, plàstica, música, paraules, imatges...) allò que la música li fa sentir.

Els sis apartats són: **respiració, relaxació, desbloquejar tensions, dansa i expressió corporal**, que ens evoca la música i relacions.

Les activitats que proposo, són només això, una proposta. Cada activitat podria tenir moltes variants i serien totalment vàlides.

No he pretès amb aquest recull, crear una forma única de treballar, tancada, invariable. Ans al contrari, crec en les mil i una possibilitats de treball que pot generar el fet d'escoltar una música. Jo m'he hagut de restringir. He marcat el número deu com a fita, per a cada bloc. Ha estat per donar una coherència al treball, i no estendre'm massa, per evitar el perill de les repeticions. El que pretenc en tot moment és donar la idea; la forma, pot ser diferent cada vegada.

Així per exemple, en la relaxació, cada dia podem inventar un conte diferent: un dia ens imaginem que ve un núvol de color verd

i ens va pintant cada una de les parts del cos, d'aquest color... un altre dia que ve un gegant molt alt, molt alt, i que quan ens toca una part del cos, aquesta es converteix en pedra... etc. La qüestió és aconseguir que els infants vagin relaxant les diferents parts del cos.

Els tres primers apartats són «habilitats corporals» que crec necessàries per al coneixement del cos i de les emocions. Per a poder parlar de **com** ens sentim, crec que és important aprendre a «escoltar-nos», i per escoltar el que ens diu el nostre cos, cal practicar tècniques de *respiració* i *relaxació* que ens ajuden a connectar amb nosaltres mateixos i a aprendre a controlar els nostres impulsos; *desbloquejant tensions*, descarreguem agressivitat, tensions i violència retinguda.

Els dos apartats següents són per a connectar la música amb el cos i la creativitat. Són activitats expressives, en les que podem expressar el què sentim, sense utilitzar forçosament la paraula sinó la dansa, l'expressió corporal, el dibuix, les imatges, els colors, les textures...

En el darrer apartat hi ha activitats que ajuden a apropar els alumnes a «l'altre» de forma no verbal, a establir relacions a partir del contacte i de la creativitat conjunta.

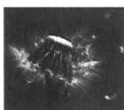
La música és de gran ajuda a l'hora de crear situacions, ambients, connectar amb nosaltres mateixos i afavorir les relacions i la creativitat.

Crec que fent treballs d'aquest tipus, reforçant l'autoestima, l'autoconeixement, el domini del cos (en respiració i relaxació), fomentant la creativitat, ajudem al creixement de la persona, afavorint la relació i el benestar personal

Contes i òperes. Un projecte per a l'àrea de música

Maria Josep Nadal

CEIP Joan Ardèvol Cambrils

L'òpera és un gènere musical que combina música, teatre, cant i, de vegades, ballet. Els arguments dels seus llibrets solen explicar uns fets que més de cent anys després no perden vigència. A través de les òperes podem conèixer moments històrics i socials passats essent una font de cultura i coneixement present. A la vegada però és també un dels gèneres musicals més complexos, motiu pel qual molta gent té tendència a fugir-ne.

L'objectiu principal d'aquest projecte és acostar l'òpera als preadolescents del cicle superior de primària i ajudar-los a descobrir aquest gènere de manera senzilla i amena. Tot plegat vol ser un recull de materials per a l'alumnat i també per als docents, afavorint altres vies d'enteniment sobre l'òpera en un context més lúdic i adaptat a la realitat dels nostres nois i noies d'entre 10 i 12 anys.

Cal dir també que és la meua aposta personal, per un tema complex, molts cops difícil d'entendre, tenint en compte que d'idioma és una barrera (la majoria de les òperes han estat escrites en italià, però poden trobar-se'n algunes en anglès, alemany, rus, txec...), la seva durada tampoc ajuda. Algunes versions íntegres poden passar tranquil·lament de les quatre hores i, per tant, s'ha de ser un gran melòman per aguantar-ho, i a més, amb els nens seria una brutalitat que ratllaria la injustícia.

Tenint tots aquests punts en contra potser sembla un risc excessiu, però penso que cal fer un pas endavant i ser valents en les nostres apostes musicals, sempre i quan tinguem en compte a quin públic ens estem dirigint, prenguem les precaucions adients, tractem els temes i expliquem les històries adaptant-les a les tendres orelles que ens escoltaran (per això s'han quedat al tinter grans obres operístiques com ara la *Traviata*, doncs la vida ja pot arribar a ser prou trista sense caler afegir-hi els elements més sòrdids).

Així doncs, comença la intensa cerca de materials per elaborar aquest projecte, dades, llibres escolars, Internet..., per tal d'apropar un món tant distant a la realitat de qualsevol centre educatiu, alhora que propiciar altres formes de treball dins de l'aula de música amb l'ús de les eines TIC.

Però també hi han serioses dificultats com ara que podem trobar projectes per muntar òperes amb l'alumnat a l'aula, com «Hansel i Gretel» de Benjamin Britten, un aspecte que està molt bé, però que la realitat a l'aula, i només puc parlar des de la meva experiència, fa inviable per: manca de temps, recursos, possibilitats d'assajar, espais...

Un altre inconvenient és la manca de materials elaborats en la nostra llengua; tot es pot trobar en anglès, alemany o rus però sobretot en italià (la llengua de la música per excel·lència) per tant, amb aquest projecte que he preparat puc aportar el meu gra de sorra en el foment de l'ús del català en l'entorn musical a la xarxa global.

El projecte es va estructurar en tres apartats relacionats entre ells:

- 1.- una breu descripció de la biografia del compositor que es vol tractar
- 2.- la presentació en format de conte de la trama operística que es treballarà
- 3.- l'audició del fragment musical de l'òpera.

Els autors seleccionats foren els més representatius de cada moment històric. Alguns d'ells són: Monteverdi, Mozart, Rossini, Verdi, Wagner, Puccini, Bizet i Gershwin.

Les òperes es van triar en funció de les competències musicals i culturals que es pretenia que assolís l'alumnat:

- **Audició:** fragments musicals vocals i/o instrumentals, multiculturals (des d'una polca txeca a una «soleà» gitana) i tot allò que com a docents poguéssim estimar convenient. El tractament de l'òpera com un centre d'interès permet treballar, per exemple, les veus humanes, els instruments, les imatges de representacions dels fragments musicals escoltats, etc.
- **Expressió oral:** les competències lingüístiques poden desenvolupar-se mitjançant les adaptacions de les històries a partir dels contes del títol. Amb això el professorat pot intentar motivar el seu alumnat a través dels seus recursos i capacitats.

En elegir aquest projecte «Contes i òperes» per desenvolupar-lo a l'aula amb l'alumnat de sisè curs vaig tenir en compte des d'on partia:

- **Òperes:** quines havia de triar, quines eren adequades a la seva edat, les que més m'agradaven, que no les coneguessin...
- **Contes:** com podia explicar les històries que hi ha darrera de cada obra i dramatitzar-les. L'estratègia pedagògica del conte serveix per a poder presentar l'argument de l'òpera d'una manera clara i concisa. El conte també permet teatralitzar la història, doncs és senzill presentar els personatges modulant la veu, fent sorolls, etc. Tots aquests elements ajuden a crear un clima de tensió a l'aula (els alumnes es pregunten què passarà ara), els fa més participatius (tots hi volen dir la seva) i els motiva (volen saber-ne més).
- **Audicions:** quins fragments calia escollir i quines motivacions i aprenentatges en trauríem. Les audicions se seleccionen a partir dels criteris següents: els moments

musicals destacats, les parts musicals més conegudes, algunes versions instrumentals o cantades, diferents *tempos* d'un mateix fragment, etc.

«Contes i òperes» té una estructura dividida en dues parts. En la primera s'inclou una breu descripció teòrica sobre l'origen i l'aparició de l'òpera, alguns conceptes bàsics, les veus humanes, repàs de coneixements previs. També hi trobem les òperes treballades des de la perspectiva de la seva evolució a partir de Monteverdi. La segona part tracta el segle d'or de la música que fou el segle XIX. Mai abans havien hagut tants compositors, estils i períodes històrics a treballar com en aquells anys.

Amb aquest projecte no pretenc només que coneguim com és una òpera per dins, sinó també oferir-los pinzellades i coneixements de les músiques i les històries que hi ha al darrera, moltes d'elles faules, contes de fades i visions del món de l'època; juntament amb uns fragments musicals sublims que podem treballar més a fons.

Comença l'aventura:

Així doncs, primer de tot calia veure quin era el nivell de coneixements previs sobre el tema de l'òpera que tenien. Quan els ho vaig preguntar tots més o menys digueren que recordaven que les òperes es representaven al Liceu, que són molt llargues, la vestimenta i els pentinats són estrofolaris, alguns comentaris de la televisió sobre obres que s'estrenen a Barcelona, etc...

El següent pas va ser preguntar-los si recordaven el títol d'alguna òpera. La més coneguda resultà ser *la Flauta Màgica* i algú va recordar també la música enèrgica de Rossini al seu *Guillem Tell*.

Simultàniament anava explicant-los coses de l'òpera i mostrant-los fotos de teatres d'arreu del món des del meu lloc web: <http://www.xtec.cat/~mnadal26>.

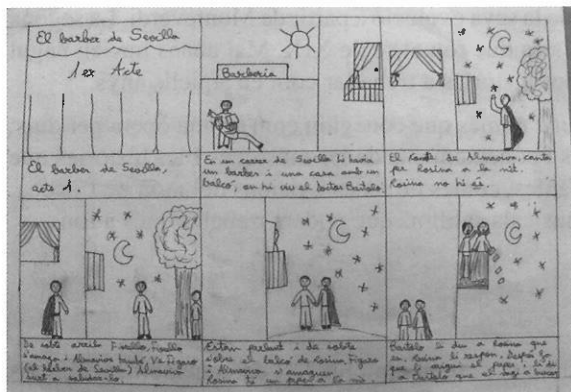
Vam recordar com era el Liceu per dins.

Maria Josep Nadal

Seguidament per engrescar-los i veure què podia passar vaig pensar que podria introduir-los una primera obra, però no des de la seva vessant musical i iniciadora de l'òpera moderna, sinó des de la seva història: que és l'*Orfeu* de Claudio Monteverdi. Aquesta obra conté llocs com l'*Hades* i personatges com *Zeus* que en aquests moments no els són desconeguts. Tot i no tractar la mitologia grega en profunditat a l'escola ja tenim els videojocs *arcade* i la trilogia de *Matrix* per recordar els noms de la mitologia greco-romana.

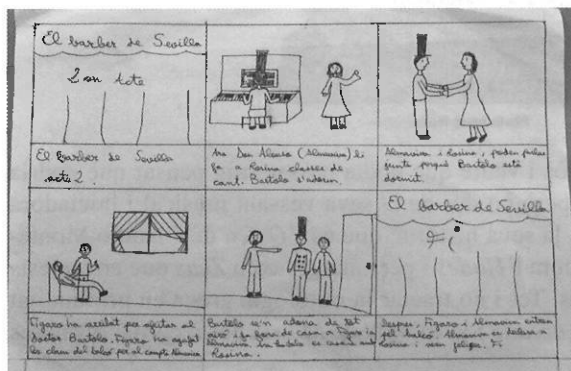
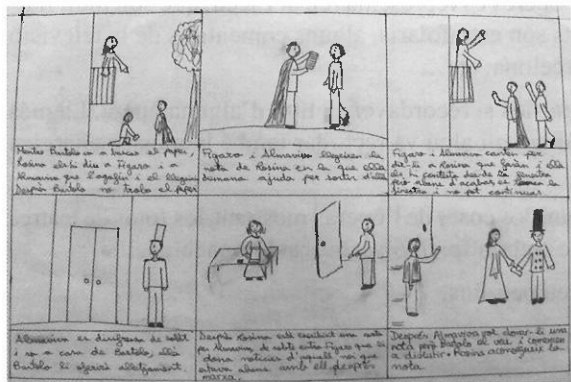
El resultat fou que tot presentant aquesta història vaig fer-ne una explicació més extensa de la que havia previst, doncs vaig deixar que expressessin els seus dubtes i preguntessin sobre tots aquests noms curiosos i estranys. Sense plantejar-los que era una història amb moralitat ells mateixos van extreure la conclusió següent: «si no compleixes el que dius, no vals res», paraules textuais.

Per tant, havíem explorat els coneixements previs, havíem debatut i confrontat les noves idees, aportat altres visions i no els deixà de sorprendre que ja està tot inventat.

Després només restava un petit gran pas: escoltar-ne algun fragment, com la *Toccata*, que els agradà molt més que l'ària d'*Orfeu* i el seu cant a la felicitat.

Amb altres òperes com *El barber de Sevilla*, de Rossini o *El trovatore* de Verdi els vaig plantejar el títol i els vaig demanar que fessin una petita recerca sobre el tema a Internet o a l'enciclopèdia per a veure què hi trobaven. Posteriorment vam contrastar les idees presentades a l'aula i entre tots en vam fer la nostra versió, complementant així la meua explicació inicial.

El resultat fou molt curiós i el debat posterior va ser encara més enriquidor. Malgrat que aquest alumnat té només 11 anys poden arribar a fer propostes i preguntes realment raonades i específiques, moltes d'elles relacionades amb coses que

passen encara actualment. El món ha canviat molt, però en certs aspectes estem igual que abans.

Altres maneres de tractar la informació va ser donant-los l'opció de crear-se-la partint de: què hauria passat si...?, continuar ells i elles la història, aportar noves idees...

També van voler conèixer alguns teatres per dins, vam cercar-los a Internet i des de les seves pàgines web podíem enllaçar a altres de tot el món.

Els compositors van tenir-hi part important en la seva descoberta, perquè llevat de Mozart i Rossini, alguns com Puccini o Gershwin resultaren novedosos. També descobriren l'origen d'una peça musical molt coneguda per ells com «El vol del Borinot» dins d'una òpera de Nicolai Rimsky-Korsakov, *El tsar saltant*.

Quan cercaren informació sobre els compositors pogueren constatar que no hi havia cap dona i que cap d'ells és viu, cosa que sempre els provoca comentaris.

L'apoteosi va arribar amb Richard Wagner i el seu *L'holandès errant*. A la majoria de l'alumnat els sonava aquest nom, però no ho acabaven d'identificar i els vaig explicar la història. Quan oírem la música de l'obertura van relacionar-ho ràpidament amb una part de la història de la trilogia cinematogràfica «Els pirates del Carib», on precisament un dels vaixells s'anomena igual que aquesta cèlebre òpera.

Tot això els va permetre expressar els seus interessos i estructurar-los gràcies a les seves competències lingüístiques, capacitat de treball i alhora fer-ho entenedor per als altres. A més de discutir entre ells, valorar i respectar les opinions dels altres, construir els seus aprenentatges, aprendre a aprendre i prioritzar les coses realment significatives del seu treball.

A més van haver d'utilitzar estratègies per obtenir la informació, manipular diferents fonts, emmagatzemar-la, estructurar-la i presentar-la adequadament davant del grup.

El meu paper en tot aquest cas es va acabar convertint en un suport i ajuda constant, alhora que vaig ser una observadora privilegiada de com un tema que *a priori* havien definit com un «rotllo», els acabava semblant engrescador i donava com a fruit uns treballs, discussions i recerques molt interessants.

Aquest projecte també conté una activitat consistent en unes petites auques sobre les òperes. Aquesta activitat els agradà molt. A continuació en presento una mostra feta per ells i elles:

Com a conclusió de l'experiència amb el meu alumnat només vull dir que va ser un tema que entre tots vam tornar més interessant i curiosament ens va permetre experimentar amb els objectius que m'havia plantejat (com i què és l'òpera, quines tractaré, com faré les presentacions: modulacions, veus dels personatges, deixar-los participar en tot el procés, les audicions, quins continguts musicals vull treballar amb ells des d'aquest projecte...), cercar informació, i intentar solucionar els problemes sorgits.

Les activitats es van dur a terme en petits grups, algunes individualment, i les cerques a la xarxa bàsicament es van fer al centre, perquè tots tinguessin les mateixes oportunitats d'accedir-hi, cosa que va facilitar molt la cohesió i la interacció del grup.

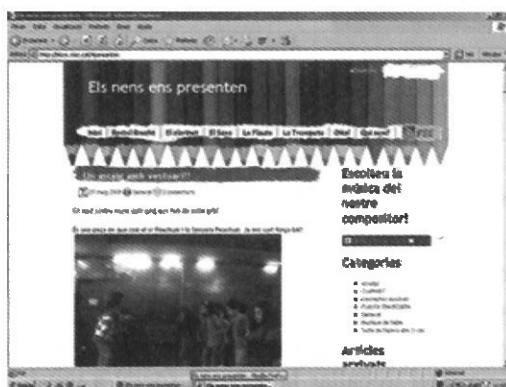
Aquest projecte que en principi anava encarat a fer-los conèixer l'òpera des de diferents fonts musicals i dramàtiques, va acabar tenint moltes aportacions i activitats diferents, però alhora relacionades, que sorgien de la curiositat del meu l'alumnat.

Per tant puc afirmar, que tot i que tenia el projecte molt estructurat i preparat amb uns objectius claus, la millor part ha estat deixar-nos dur per l'entusiasme de tots plegats, les seves propostes i les idees que van anar sorgint de forma espontània en el grup.

Els nens es presenten

Teresa Valls i Anna Farrés

CEIP Pereanton Granollers

«Els nens ens presenten...» és un projecte que parteix de l'Orquestra de Cambra de Granollers i compta amb la col·laboració del CEIP Pereanton de Granollers. Es tracta de participar conjuntament Orquestra i alumnes de 4t en un concert familiar al Teatre Auditori de Granollers. Això suposa mesos de treball conjunt que culminen

en aquest espectacle sorprenent. Una cuinera excel·lent, un parell de compositors de renom, una deliciosa orquestra de cambra i una colla de nens i nenes esdevindran els principals ingredients d'aquest dolç però il·lustratiu concert.

Els infants són els principals protagonistes de la vetllada, ells mateixos s'encarreguen de guiar-nos al llarg de tot el concert a fi de fer-nos assaborir aquesta original mostra gastronòmica-musical. Amb ells, l'Orquestra de Cambra de Granollers ens interpreta el *Concert per a la nit de Nadal* de Corelli i el *concert per a flauta, violí violoncel i orquestra en la major de la Música per als banquets* de Telemann.

Projecte de singularitat del CEIP Pereanton

Aquest Centre d'Educació Infantil i Primària està ubicat en un edifici d'estil modernista catalogat, situat al centre històric de Granollers, dins d'una zona peatonal pròxima a diferents equipaments culturals de la ciutat.

Tot i aquesta ubicació privilegiada, era una escola poc acceptada per la ciutadania i s'hi va concentrar un elevat nombre d'alumnat nouvingut amb moltes NEE.

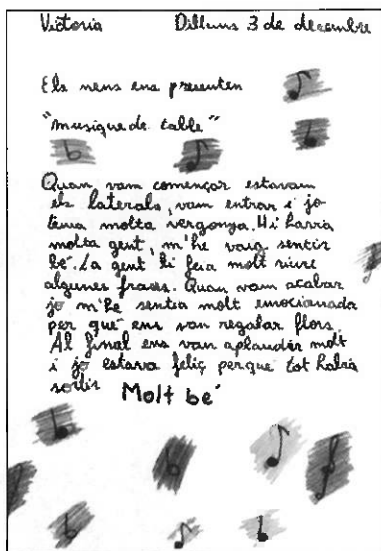
El curs 2004-05 amb la intenció de millorar l'oferta educativa de la ciutat i de canviar la realitat de l'escola, s'inicia un projecte per donar singularitat al centre, que el revaloritzi i permeti treballar la cohesió social a través de la música. S'ha incrementat la dedicació horària d'aquesta àrea i es fixen uns objectius generals. En definitiva és fer que la música sigui l'eix vertebrador de la tasca docent del centre.

Transversalitat en totes les àrees

S'ha procurat buscar la manera d'aprofitar a nivell curricular un treball en les diferents àrees.

Treballs de Llenguatge

- Comprensió oral i lectora.
- Expressió oral: La dicció, l'entonació...
- Expressió escrita: records de les vivències i emocions.
- Llenguatge teatral.

Cultura gastronòmica

- Recerca de quina gastronomia acompanya les celebracions de cada país d'origen.
- Conèixer la diversitat culinària, d'ingredients, de noms, d'utensilis...
- Decorem l'escola amb elements de l'obra per donar a conèixer el nostre treball.

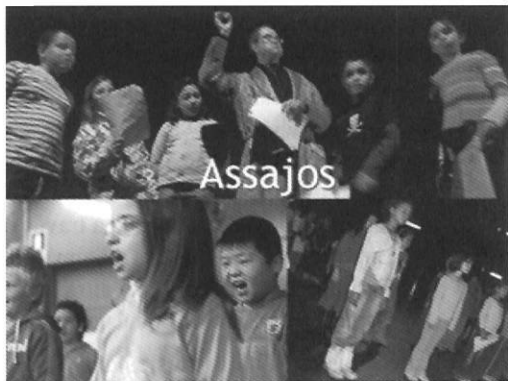
L'art de parar taula

- Visita d'un famós restaurant de la ciutat: La Fonda Europa.
- Mostra de com parem la taula per a les grans ocasions.
- Vocabulari relacionat.

Educació en la cooperació i l'esforç

- Responsabilitat en l'esforç diari.
- Disciplina i organització en els assajos. Participació en horari lectiu i no lectiu.
- Cohesió i cooperació en el grup. Model inclusiu.
- Tots som necessaris (Alumnes, mestres, músics, director, escola i família).
- Els músics, els petits actors, els mestres, el director, el públic...
- Barreja d'emocions: pors, nervis, il·lusió, aplaudiments...

Hem pogut treballar aspectes musicals molt complexes a nivell sensorial que potser si no hagués estat pel projecte aquests nens no els coneixerien.

Conceptes:

Compositors

- Arcangelo Corelli
- G. Philipp Telemann

Pulsacions de negra, blanques i corxeres

Estructura musical:

- FORMA TERNÀRIA
- EL RONDÓ

Concertino versus tutti

Conceptes com:

- TRINOS
- APOIATURES
- COMPÀS 6/8
- LA LÍNIA MELÒDICA
- Fer un treball transversal perquè acabi en forma musical
Un concert.
- El fet de descobrir una orquestra de cambra, poder compartir escenari, després de tantes hores de treball
- Importància de gaudir fent una activitat com aquesta, oportunitat de pujar a l'escenari i veure i sentir i escoltar uns instruments que a l'escola sempre en parlem però que poques vegades tenim l'oportunitat d'escoltar-los en directe i menys treballar amb ells,
- Sobretot destacar el treball de:
 - concentració
 - actitud d'escolta musical
 - sensibilitat
 - interiorització de la música a través de la sincronització amb el moviment
 - caràcters musicals i estats d'ànim (tota la vessant més emocional de la música.)
 - Escoltar una música d'una altra època i a més llunyana
 - Captar la finalitat de la música el motiu el perquè.

Tot allò que ens dóna la música dins l'aula en un projecte d'aquestes característiques es pot veure i compartir amb tota la comunitat educativa, és quan la classe de música es desplaça fora de l'aula.

Un projecte com aquest ens ajuda a treballar molts dels aspectes que es treballen a l'escola d'una manera activa, amb il·lusió, motivadora pels alumns i un repte pels mestres que ens permet sortir de l'aula i ensenyar la feina que estem fent dia a dia.

La música ha sortit de l'aula, per arribar a tothom, fins i tot a les famílies.

Juguem cantant

Anna Agudo Llobera i Mar Ramírez Torres

CEIP Espronceda Sabadell

*Cantem l'entrada del temps clar
Amb clara veu i rialles clares
Tornem-nos ben cantaires,
Que ara és temps de fer ressonar
Alegrement els aires.*

Joan Maragall

1.– L'Escola Espronceda

1.1.– Context

El CEIP Espronceda està situat al barri del mateix nom del sector Sud de Sabadell. Es caracteritza per un alt índex d'immigració i un nivell socioeconòmic majoritàriament baix.

Des de 1996 és un Centre d'Atenció Educativa Preferent (CAEP) on conviuen alumnes de diferents procedències ètniques i culturals. En aquell moment els alumnes eren autòctons i d'ètnia gitana, fills de les primeres immigracions interiors (Andalusia, Múrcia...) Actualment acull alumnes dels cinc continents.

1.2.– La Música, treball per projectes

En el curs 2006-07 m'incorporo a aquesta escola com a mestra de música i secretària. L'objectiu del primer any és introduir el treball per projectes fent que cada cicle participi almenys en un projecte concret.

Així doncs els projectes que es duen a terme són: **EI** Conte musical a l'escola bressol pública del barri. **P5, 1r i 2n** Participació i organització del **34è Juguem Cantant** del Vallès Occidental. **CM** Realització i adaptació de la Cantata «La ciutat i la lluna» de Joaquim Vallvé per al concert d'hivern. **CS** Batucada de Carnestoltes.

2.– El juguem cantant

2.1.– Què és?

Si volem parlar del *Juguem Cantant* necessàriament hem de parlar del Secretariat de Corals Infantils de Catalunya (SCIC). El SCIC reuneix actualment 120 corals infantils d'arreu dels Països Catalans i organitza diferents tipus de trobades corals, com ara l'adreçada als més petits, els «Juguem Cantant». Aquestes trobades, que enguany celebren el seu 35è aniversari, estan adreçades als infants de 5 a 7 anys d'una mateixa comarca o comarques properes. L'objectiu de la trobada, tenint en compte l'edat dels nens/es, és doble, tal com diu el seu títol, jugar i cantar. Així doncs els nens/es a més de fer un assaig i un concert tots junts, realitzen diferents jocs, tallers o animacions. Tanmateix, el SCIC regala el dia del concert un lot per a cada nen/a participant que conté: un programa, un cartell, una enganxina, un exemplar del *Xibiricú* (revista infantil que dedica un número especial explicant les diferents activitats del SCIC d'aquell curs i editada per Cavall Fort), i d'altres regalets.

3.– El juguem cantant a l'Escola Espronceda

3.1.– Objectius

Volíem que els nostres alumnes participessin en el *Juguem Cantant* del Vallès Occidental. Crèiem que era una bona oportunitat per conèixer infants d'altres poblacions, poder compartir jocs i cançons amb ells, participar d'una jornada festiva, cantar en català, aprendre un conte, conèixer instruments de ben a prop... Ens vam inscriure al SCIC i van començar les reunions. Però sorgien algunes problemàtiques entorn la localització del concert.

D'una banda per part nostra, per tal d'aconseguir la màxima assistència possible del nostre alumnat havíem de tenir molt en compte de que la trobada es feia en dissabte i això comportava un seguit de conseqüències:

- Dia de mercat ambulant per a les famílies gitanes. Es va crear un servei d'acollida matinal pels cantaires des de les 7 h del matí, per tal de que no fos un impediment la feina amb la trobada.
- Dia no lectiu. Aquest fet podia crear certa confusió i desconfiança per part de les famílies immigrants. Moltes tenen dificultats per comprendre les informacions al no dominar la llengua catalana ni moltes vegades la castellana. Si s'organitzava fora de l'escola seria complicat difícil fer-los entendre una sortida un dissabte, per anar a cantar a una altra població, etc.

Vam veure que era capdal acostar la trobada al nostre barri. Era necessari que les famílies poguessin veure i viure la trobada, dins l'escola, més endavant ja podríem fer *Juguem Cantant* fora de l'escola, però ara calia guanyar la confiança dels alumnes i les famílies.

D'altra banda per part de la resta de corals, calia trobar un lloc prou gran per a poder fer els jocs i el concert. Aquests fets ens van fer pensar que la jornada podia tenir lloc, perquè no, a la nostra escola. L'espai ja hi era, però una trobada d'aquestes característiques suposava una gran despesa econòmica. Al formar part del Pla Educatiu d'Entorn de Sabadell Sud (PEE) se'ls hi va fer la proposta i després d'algunes reunions, van acceptar. El *Juguem Cantant* podia començar.

3.2.– Realització

El 34è *Juguem Cantant* del Vallès Occidental tindria lloc al CEIP Espronceda de Sabadell el dissabte 19 de maig del 2007. Comptaria amb 150 cantaires, de la comarca i el Barcelonès: la coral Sant Esteve de Castellar del Vallès, L'Espiga de Badia del Vallès, Clau de sol de Matadepera, A Tempo de Sabadell, Virolet de Barcelona, Xemeneia Amunt de Barcelona i CEIP Espronceda.

La jornada s'estructuraria de la següent manera: arribada de les corals, assaig, esmorzar, animació infantil a càrrec de Jaume Barri, concert, dinar, tallers i comiat de les corals.

En tots aquests moments es va comptar amb un gran equip humà sense el qual no hagués estat possible la jornada ni tot el que vam poder viure en ella.

3.2.1.– El juguem cantant i... la música

L'estructura del concert va ser la que habitualment es fa per als *Juguem cantant*, un concert d'una hora aproximadament dividit en dues parts sense pausa. En la primera part s'acostuma a cantar repertori català tradicional o popular. Abans de la segona part hi ha la cançó sorpresa (en la qual s'ensenya una cançó al públic assistent i la canten conjuntament amb els nens/es) i una segona part on es canta una cantata.

En la nostra trobada la primera part i la cançó sorpresa va ser dirigida per Guida Sellarés que aquest any ha compostat la cantata «Al ball sense un badall» com a encàrrec del SCIC per a la celebració del 35è *Juguem Cantant*. La segona part estava dedicada a la Cantata del Follet Valent i vam comptar amb dues de les seves compositoras: Clara Ripoll en la direcció i Núria Juanet com a pianista. Els altres músics que van acompanyar la cantata, saxo i percussió, van ser dos mestres de l'escola de música A tempo (que també participava cantant en la trobada) i la directora de la coral Sant Esteve, en el contrabaix.

3.2.2.– El juguem cantant i... l'educació

a) El claustre

Hi va haver una important implicació per part del claustre en aquest projecte. En els mesos precedents a la trobada els *tutors i especialistes* van organitzar un veritable treball interdisciplinari entorn la cantata. Heus aquí alguns dels exemples de les iniciatives que es van realitzar:

- Llengua: Lectura i comprensió de la cantata, expressió oral entorn aquesta, expressió escrita...
- Plàstica: *Auca de la història del Follet Valent*, dibuixos de les cançons per elaborar el cançoner...
- Medi natural: estudi de personatges fantàstics com follets, fades; estudi dels animals del bosc que apareixen a la cantata...
- Medi social: diàleg geogràfic sobre les diferents poblacions del nostre voltant (d'on procedien els altres cantaires).
- Educació en valors: diàleg i reflexió entorn als diferents valors que apareixen en la cantata, l'amistat, el sentit de pertinença a un grup, el respecte a les diferències, la cooperació, l'ajuda mútua, etc.
- TIC: elaboració de les lletres de les cançons per al cançoner, dibuixos, veure diferents informacions entorn la cantata a la xarxa, etc.

D'altra banda, al ser un conte cantat, *la comissió de biblioteca* va aprofitar l'oportunitat per elaborar un llibre gegant en el qual apareixien tots els personatges de la cantata com a titelles. Es va explicar el conte a tots els cursos, amb el suport d'aquest llibre gegant i el CD¹ per tal de comprendre la història i a més, animar a tots els alumnes a assistir el dia del concert.

A més, van ser molts els mestres que van venir com a voluntaris a la jornada del 19 de maig a ajudar en tot tipus de tasques (tutoritzar els grups de nens/es de l'escola, posar cadires, fer lots per als nens/es, etc.)

b) Els alumnes

A més dels alumnes de P5, 1r i 2n que van actuar com a cantaires, molts altres alumnes de l'escola es van implicar al cent per cent al bon funcionament de la jornada.

- Els alumnes de 5è i 6è van col·laborar en la difusió del concert (penjant cartells pel barri) i com a voluntaris guia per a les corals convidades (portaven una targeta identificadora). Així cada coral va comptar amb els seus 2/3 guies que els acompanyaven, informaven i ajudaven en tot moment. Val a dir que els alumnes de CS van adoptar aquest càrrec amb molta responsabilitat i implicació.
- Un grup d'alumnes de 6è van ser els titellaires del *Llibre gegant* mentre el narrador anava explicant la història i els nens/es de 5 a 7 anys cantaven.
- Tots els alumnes de l'escola coneixien la cantata el dia del concert. L'havien treballat tant a biblioteca com a música i també havien fet un punt de llibre del follet valent com a invitació per a ells i les seves famílies a assistir al concert el dia 19. Estaven molt motivats i la resposta va ser molt bona. A més de veure els seus companys cantar van poder veure i relacionar-se amb directores i compositor.

¹ *Acuitacantar 1*, on hi ha la cantata enregistrada.

res musicals, narradors, el llibre gegant i els seus titellaires, els músics en directe (saxofonista, pianista, bateria, percussionista i contra baixista), entre d'altres.

3.2.3.– *El juguem cantant i... les famílies*

Les famílies van tenir un paper molt important en tota l'organització del Juguem Cantant.

En primer lloc l'AMPA de l'escola, juntament amb altres pares i mares col·laboradors, van organitzar un esmorzar multicultural per als infants en el qual cada un d'ells va elaborar algun menjar típic del seu país. Anunciaven els menjars i la procedència d'aquests en diferents cartells per tal de que els infants sabessin que esmorzaven. Així, els cantaires, després de l'assaig van poder recuperar forces triant el que més els vingués de gust, que podia anar des de pastes marroquines, passant pels entrepans de pernil salat del país, fins arribar a un pastís de «dulce de leche» argentí. I per les cares que feien els nens/es puc assegurar que tot era... boníssim!

En segon lloc cal destacar el paper de les famílies i la direcció de l'escola de música A tempo. Ells van ser qui van organitzar els tallers de la tarda en els quals els infants van poder realitzar barrets i màscares dels personatges de la cantata (la marieta, la papallona, el follet, l'aranya i l'abella). Tanmateix també es van encarregar de cosir una disfressa per cada un dels músics (la saxofonista d'abella, la pianista de papallona, la directora d'aranya...)

4.– Valoració i futur

La valoració general de la trobada va ser molt positiva per part de tota la comunitat educativa, així com dels organitzadors, els participants, les famílies, etc. Se'n va fer ressò a la premsa local, tan en el diari *Sabadell* com al *Nou nou*. El concert va tenir una gran assistència, més de 400 persones, entre les quals cal destacar la presència d'alguns representants institucionals de la nostra ciutat.

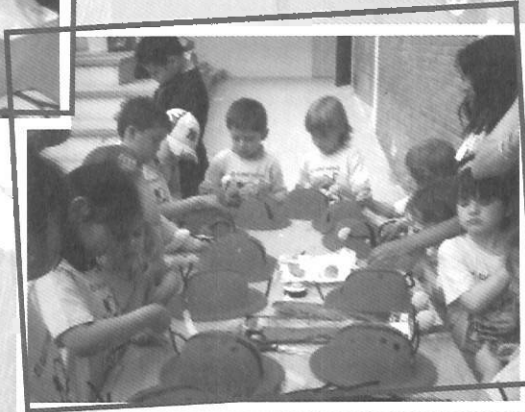
Creiem que hi ha molts aspectes positius que val la pena esmentar. En primer lloc poder veure el fruit del treball interdisciplinari fet en els mesos precedents. Gràcies a ell, els cursos de P5, 1r i 2n, coneixien el que cantaven, havien treballat de valent i per tant gaudien d'allò més cantant.

En segon lloc, va ser sorprenent veure com els alumnes de cicle superior, preadolescents de zona sud amb un posat «passota» i saberut, venien voluntàriament a l'escola un dissabte a les 9 h del matí per treballar tota la jornada. Van demostrar que havien entès la importància d'aquella trobada per als més petits i realitzaven les seves responsabilitats amb la major correcció possible. Els titellaires vestits de negre i repassant el guió amb el narrador, els guies amunt i avall atenent les necessitats de les corals, repartint programes, fent lots, etc.

En tercer lloc, la magnífica implicació per part de les famílies. D'una banda els pares i mares de l'escola, que no sols ens van confiar els seus fills un dissabte sinó

que van col·laborar en la jornada preparant un esmorzar multicultural. El fet d'haver ajudat a aquella jornada ha permès guanyar una mica més la seva confiança i que aquest curs sigui possible participar al *Juguem Cantant* de Castellar del Vallès, que tindrà lloc el 24 de maig del 2008. D'altra banda cal destacar també la gran tasca feta per les famílies i la direcció de l'escola A tempo, les disfresses i l'organització dels tallers.

En conjunt ens fa pensar que va ser tot un èxit i val a dir que aquest fet ha provocat que aquest curs 2007-08 els projectes de l'escola s'hagin ampliat. S'ha organitzat un concert d'hivern per part d'EI al centre de dia dels avis del barri, s'ha aconseguit que cada un dels cursos de primària pugui assistir a una audició musical (subvencionada pel PEE) i veient la importància del cant coral s'ha organitzat un nou projecte de tota la zona de Sabadell sud on 2 escoles públiques, una escola concertada, el IES i la coral d'adults del barri porten un espectacle coral al teatre gran de Sabadell, el Teatre Municipal de la Faràndula. El 14 i 15 de maig del 2008 tindrà lloc el Cantata'm.

El so de la primavera

*Dàmaris Gelabert i Maria Teresa Mas**
(coordinadores del projecte)

Tot Sona Records
Escola Bressol Can Serra*

Introducció

L'Escola Bressol Can Serra conjuntament amb Tot Sona Records dur a terme un projecte per tal de treballar la primavera amb estímuls auditius. La idea global del projecte surt de l'interès per realitzar un apropament a les estacions de l'any des de la perspectiva de l'estimulació multisensorial.

A partir de la segona quinzena de març ambientem una aula a l'escola decorant-la amb objectes relacionats amb la primavera: flors, ocells, aigua, sol... i durant una setmana treballem aquesta estació amb diferents estímuls visuals, tàctils, olfactivs, gustatius i en últim lloc dediquem dues sessions específiques per concentrar-nos amb els estímuls auditius. Volem que l'infant obtingui tota la informació que necessita per entendre aquest concepte tan abstracte com és la primavera.

El projecte «el so de la primavera» es dur a terme a partir de l'estreta col·laboració, per una banda, de les famílies, que col·laboren en l'aportació de diferents materials; i per una altra, les educadores del centre, que s'impliquen en tota la elaboració del projecte.

Objectiu

L'objectiu general del projecte és treballar la primavera a partir d'instruments que sonen com diferents elements de la natura i així potenciar la percepció auditiva. Els objectius específics que ens plantejem són:

- Conèixer, discriminar i tocar instruments que produeixen sons de la natura.
- Relacionar el so que produeix cada instrument amb la imatge visual de l'element de la natura.

Subjectes

Projecte estructurat i desenvolupat per a infants a partir dels 2 anys fins els 5 anys, tot el segon cicle d'Educació Infantil, un cop s'instaura el llenguatge oral i permet a l'infant aportar informació per tal de relacionar tots els estímuls, visuals i auditius, que se li presenten.

Procediment

El projecte es desenvolupa durant tota una setmana i consta de 5 fases que es duen a terme successivament:

- Fase I: immersió en l'ambient. L'aula es decora amb elements que identifiquen l'estació com flors, plantes, formigues, ocells... i s'estructura en racons, per experimentar diferents sensacions. Mostrem l'espai a l'infant i li oferim la possibilitat d'interaccionar amb els diferents racons sensorials que s'han elaborat.
- Fase II: audició d'una cançó adaptada especialment per aquest projecte. La cançó seleccionada és: «Els ocells han arribat».
- Fase III: presentació de diferents instruments que sonen com diferents elements de la natura. Utilitzem instruments de percussió i vent poc coneguts dins l'entorn educatiu, junt amb altres instruments no convencionals dissenyats per nosaltres. Els instruments utilitzats són:
 - *Reclams manuals d'ocells*: es tracta de petits instruments que de forma manual, reproduïxen el so d'alguns ocells. Utilitzem els reclams del rossinyol, el pardal, l'estornell i l'ànec (imatge 2).
 - *Reclams bufats d'ocells*: es tracta de petits instruments que de forma bufada, reproduïxen el so d'ocells, utilitzem: el cucut, la merla i l'ànec (imatge 1).
 - *Castanyola de dit*: Imita el so del Pica-soques (imatge 3).
 - *Güiro Granota*: es tracta d'un instrument de percussió amb forma de granota que imita un so semblant al raucar de les granotes al fregar una vara de fusta pel seu llom (imatge 6).
 - *Ampolla de plàstic amb aigua*: movent-la imitem el so del riu.
 - *Carraca Africana*: tocant-la suaument imitem el so de les pedres del riu (imatge 9).
 - *Pal de pluja*: Instrument d'origen Xilè que reproduïx el so de la pluja (imatge 7).
 - *Spring-drum*: Instrument de percussió que imita el so del tro (imatge 5).
 - *Escombreta fregada sobre un pandero*: brisa o vent suau (imatge 8).
 - *Ocean-dream*: instrument que sona com les ondes del mar (imatge 4).

Insertar taula d'instruments

- Fase IV: Identificació del so de l'instrument amb la imatge visual de l'element de la natura.

- Fase V: Improvisació grupal i lliure dels instruments.

Resultats

L'ambient i decoració creada a la sala, el treball previ d'apropament a la temàtica i la cançó suposen el marc ideal per introduir el treball d'estimulació auditiva. Cada una de les fases és acceptada amb entusiasme pels diferents grups d'infants.

Centrant-nos en els tres grups de dos a tres anys podem afirmar que pràcticament tots els infants van aprendre a discriminar correctament els sons de l'aigua i les pedres del riu, la pluja, el tro, la granota, el pica-soques, els ànecs, el cu-cut i el vent i que també van relacionar aquests sons correctament amb les imatges.

Volem anotar que alguns infants van tenir dificultats amb els diferents tipus d'ocell que es reproduïen amb reclams principalment amb: la merla, el rossinyol, el pardal i l'estornell, i que fins i tot durant el procés vam decidir eliminar en algun grup alguns d'aquests instruments.

Conclusions

El projecte el valorem satisfactòriament perquè dins el treball d'estimulació auditiva permet treballar la discriminació, el timbre i la memòria, però també perquè permet que aquest apropament sigui multisensorial. Els infants han pogut manipular diferents instruments de percussió treballant aspectes d'estimulació *tàctil* descobrint diferents textures i formes dels instruments, *motrius* com la destresa manual i digital i la coordinació mà-ull i *visuals* al relacionar els sons amb les imatges corresponents.

Els instruments de vent han afavorit la respiració i el reforç de la musculatura que intervé en la parla, sense oblidant-se del treball de vocabulari i de llenguatge que mitjançant la presentació dels estímuls auditius s'ha pogut treballar.

Volem destacar el moment d'improvisació grupal que va donar lloc a l'expressió lliure i la creativitat en l'infant.

Recomanem que per a infants de dos a tres anys es redueixi la presentació dels reclams d'ocells.

Pica-pica de cançons!!!

Estel Marin Cos

CEIP Sant Joan de Ribera

Des de fa uns quants anys el CEIP Sant Joan de Ribera celebra una Setmana Cultural, amb l'objectiu de treballar un tema determinat d'una manera globalitzada, amb activitats i dinàmiques de grup diferents a les habituals.

La temàtica escollida d'aquest any ha estat la Gastronomia. Al llarg de la setmana els alumnes van realitzar sortides i tallers i van decorar el centre amb motius d'aquest tema.

El darrer dia al matí cada cicle va escriure i elaborar les seves receptes de cuina per fer un esmorzar col·lectiu a l'hora del pati. A la tarda es va fer un concert i una exposició amb una mostra dels plats i els treballs realitzats durant la setmana.

Àrea de música: el concert- banquet

Des de l'Àrea de Música es va organitzar un concert, el «Pica-Pica de Cançons!!».

Preparació del Concert:

Primer de tot es va fer una **recerca** de totes aquelles cançons **relacionades amb els aliments**. Entre d'altres:

- *Cançó de forner*. Música: Josep Vila. Text: Miquel Desclot.
- *Cançó de passar farina*, tradicional catalana.
- Cantata «Rebel·lió a la cuina». Música i text: Antoni Miralpeix.
- *Caram, d'on vénis?*, popular catalana.
- *Cola-Cao*, d'Aurelio Jordi Dotras. Arr.: Julio Domínguez.
- *De dintre d'una poma*, W.A. Mozart (trad. alemanya. Adapt.: M. Martorell)
- *El ball de la civada*, tradicional catalana.
- *El blues de les galetes*. Lletra: Josep Oliva. Música: S. Grossman.
- *El bon vi*, popular dels Països Catalans.
- *El gat*, tradicional catalana.
- *El tortell i la mona*, d'Àngel Daban.

- *El tortell*, tradicional hongaresa. Traducció: Mª Teresa Jiménez.
- *El vi surt de la vinya*, popular catalana.
- *El xiclet*. Escola de Música i Rítmica Creu Alta de Sabadell.
- *Els àpats del dia*. Dàmaris Gelabert.
- *Els àpats*, popular del Dakar. Text: R.M. Montserrat.
- *Els macarrons*, popular italiana.
- *En Joan ve de la cuina*, tradicional catalana.
- *Fruïta seca*. Música: Josep Mª Torrents. Text: Núria Albó.
- *Gana*, cànon de P. Heyden. Adaptació: E. Anglada.
- *Hi ha cinc ampolles*, popular anglesa.
- *Jo som feliç*, tradicional mallorquina.
- *Jo tinc cinc pomes*, popularitzada.
- *La cançó de les bananes*. Christian Bruhn. Adaptació: J. Vigo.
- *La cançó del xocolater*, popular catalana.
- *La cuinera*. Música: Josep Mª Torrents. Text: Núria Albó.
- *La cullera aventurera*. Escola Betània-Patmos de Barcelona.
- *La gallina ponicana*, tradicional catalana.
- *La gallina*, popular catalana.
- *La masovera*, tradicional catalana.
- *La plata d'enciam*, popular catalana.
- *La xata melindrera*, popular valenciana.
- *Les coses bàsiques*, de Terry Gilkyson. Adapt.: R. Peña.
- *Olles olles*, tradicional catalana.
- *Ongaku*. Aula de Música 7 de Barcelona.
- *Pa amb tomàquet*. Escola Municipal de Música Blai Net de St. Boi de Llobregat.
- *Peix martell*. Música: Josep Vila i text: Miquel Desclot.
- *Per l'aliment del bon vi*, tradicional catalana.
- *Poma*. Música: Josep Mª Torrents. Text: Núria Albó.
- *Què heu menjat*, popular.
- *Raïm*. Música: Josep Mª Torrents. Text: Núria Albó.
- *Sa madona*, tradicional mallorquina.
- *Siguem reciclats*. Música: P. Vallvé. Text: R. Simó.
- *Sóc un cuiner*. Música de la cançó tradicional catalana El Ball de Sant Ferriol. Lletra popularitzada.
- *Sota l'oliver*, tradicional catalana.
- *Una jove pageseta*, tradicional catalana.

Cada curs va triar les cançons que més els agradaven per confeccionar el menú musical.

Cançó de Presentació de la Setmana Cultural:

Amb el grup de la Coral de l'escola, i sobre la melodia de la cançó Tinc armaris farcits de somnis, vam inventar el següent text:

*És la Setmana Cultural
i els protagonistes són els aliments
hem estudiat a fons quins són aquells més bons
i tenim la solució
una mica de proteïnes, hidrats de carboni, vegetals i també força minerals
i atenció amb les vitamines que no les podem deixar
i els greixos adéu-siau!*

Aquesta cançó obriria el concert.

El Programa de mà:

Volia representar la carta de menú que ens donen quan anem a un restaurant. Com que hi havia moltes cançons a oferir, es tracta d'un Menú Degustació:

Els entrants eren Educació Infantil, el primer plat era el curs de primer, i així fins arribar a les postres, que cantàvem tots junts, i al cafè, que oferia sisè.

Menú degustació

Entrants (P3, P4, P5):

- **Sóc un cuiner**, ****Michelin
- **Una plata d'enciam**, per vegetarians.
- **Xim, na, na, na**, especialitat catalana.
- **La xocolata**, excel·lència popular.
- **Nyam, nyam**, per acompanyar.

1r. plat:

- **Cançó de la gana**, Antoni Miralpeix.
- **Els àpats**, condiment de Dakar.
- **De dintre d'una poma**, A. Mozart.

2n. plat:

- **Vull pa amb xocolata (sense pa)**, A. Miralpeix.
- **El tortell**, dolç tradicional català.

3r. plat:

- **Jo som feliç**, picant mallorquí.
- **Les bananes**, Christian Bruñi. Adapt.: J. Vigo.

4t. plat:

- **És la Setmana Cultural**. Autors del plat : xefs de 4t.
- **Gana**, tastet de P. Hieden.
- **Els tams-tams del meu cor**, canapè solidari.
- **Cançó de bressol per una princesa negra**, manduka africana.
- **Ongaku**, delícies japoneses.
- **Pa amb tomàquet**, amb guarnició d'havanera.

5è. plat:

- **Cançó de laboratori**, d'«El gran alquimista»
- **La Coca de la Felicitat**, d'«El gran alquimista»

6è. plat:

- **El xiclet**, amb salsa de xarleston.
- **Street Seller**, funky de Bob Chilcott.
- **Java Jive**, cafè anglès.

Postres:

- **Visca la cuina!**, A. Miralpeix.

Els Presentadors dels plats:

La presentació de les cançons la van fer els mateixos alumnes utilitzant diferents recursos teatrals (mímica, clowns, amb rodolins, etc.). L'objectiu era provocar canvis de clima en el concert sense que es trenqués el fil argumental. Aquest concepte va ser important de fer comprendre als alumnes per tal que les seves intervencions quedessin integrades en l'espectacle.

El Vestuari del Concert:

Cada curs portava un distintiu que va confeccionar al llarg de la Setmana Cultural i que servia per ambientar el concert:

- Educació Infantil: medalles d'estris de cuina pintades.
- Cicle Inicial: un davantal i un collaret d'estris de cuina.

- Cicle Mitjà: 3r duia tovallons penjats del coll (perquè interpretaven *Jo som feliç*, una cançó d'un cuiner mandrós) i plàtans de cartolina enganxats a la solapa (perquè cantaven *Les bananes*).

I 4t: al ser la Coral, anaven vestits amb camisa blanca i pantalons negres, com músics-cambres.

- Cicle Superior: 5è vestia roba negra i detalls que els identificava com alquimistes.

I 6è portava maduixes de cartolina enganxades a la solapa (donat que cantaven la cançó *El xiclet*), i tasses i culleretes de cafè per fer sonar amb el *Java Jive*.

Valoració de la immersió de la música a la Setmana Cultural:

L'activitat musical ha de traspasar les aules i una bona manera és mostrant-la a un públic agraït com són les famílies. Perquè la música és viva quan la fem i pren entusiasme quan la compartim.

Així doncs, **la preparació del concert** va esdevenir una **eina de motivació** per l'alumne ja que aquest s'illusiona quan sap que el treball que es fa a la classe anirà adreçat també a un auditori. **L'àrea de música ens permet anar «conquerint» part dels actes que es celebren a l'escola per d'una banda, aconseguir que l'activitat musical cobri més sentit dins la mateixa àrea i, de l'altra, potenciar la comprensió del projecte que es cou al centre i fer-lo més vivencial.**

Pel que fa a l'acústica del concert vàrem comprovar que cantar en un espai obert com el pati és la part més desagradida i que, donat que l'escola no compta amb una sala òptima per a concerts, s'hauran de seguir revisant els aparells de megafonia que utilitzem.

Conclusió general

De tot el ventall d'activitats que es van fer durant la setmana cultural caldria destacar una sensació: l'**emoció** amb què l'alumne busca l'aula del taller que li toca i hi entra. Se'l veu predisposat a ser sorprès i en la majoria dels casos es crea un silenci que recorda l'expectació del públic quan s'obre el teló... és el neguit per aprendre coses noves d'una manera també nova. En aquest moment **la motivació és a punt!**

Com a mestres sabem que hem de cercar i conservar l'estat de motivació dels alumnes vers l'aprenentatge per això destaco els que crec que són els factors que han encès aquesta inquietud en la nostra setmana cultural:

- La proposta d'**escollir un tema i capbussar-nos-hi** durant una setmana.
- **L'agrupació d'alumnes internivell**, que fa que l'infant es trobi amb companys de classe nous amb qui compartirà experiències durant una setmana.

– El treball interdisciplinari dels tallers, engrescador perquè s'interrelacionen totes les àrees.

– L'elaboració de materials i el fet de saber que aquests seran exposats a un públic.

– La decoració, ja que entre tots vestim l'escola amb la temàtica escollida.

El treball al voltant d'un projecte no tant sols ha captivat els nens i nenes sinó que també ha fet que com a mestres creem noves dinàmiques de treball entre nosaltres i xarxes de comunicació d'àrees a dins i fora de l'aula.

Per tant, podem afirmar que en propostes globals d'aquest tipus, encara que hi hagi una feina de preparació important, si està ben cuinat, és un plat que agrada molt a tota la comunitat educativa.

Notes bibliogràfiques

AA.VV (2000): *Pedagogías del siglo XX*. Cuadernos de Pedagogía. Especial 25 años. Barcelona. Cisspraxis.

AA.VV. (2006): *Transformando la escuela: comunidades de aprendizaje. Claves para la Innovación Educativa*. Barcelona. Graó.

ALSINA, P. (2002): *El área de educación musical*. Barcelona. Graó.

FREIRE, P. (2007): *A la sombra de este árbol*. Barcelona. El Roure.

Estel Marin Cos, mestra especialista de música

El text íntegre de l'article, amb l'explicació de tots els tallers i la partitura de les cançons, el podeu consultar a:

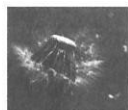
<http://www.xtec.net/ceipsantjoanderibera/diadia/2006-07/scultural/scmusica.pdf>.

emarin4@xtec.cat.

Els projectes a l'aula de música

Olga Valls García i Antoni Vilalta Carrera

CEIP Emili Vallès de Baix Llobregat Anoia

Els inicis

En el moment en que vàrem rebre la informació sobre les Jornades d'enguany, on el tema central són els projectes a l'aula de música, vàrem estar d'acord en que les nostres experiències podien ser compartides per tots aquells que fem de la música un camí per créixer.

Quan jo em vaig incorporar a l'escola l'any 1998, en qualitat d'especialista de música, em vaig trobar amb una escola on la música era un valor artístic integrat en el currículum i que tenia una concreció molt especial durant el mes de novembre amb motiu de la Festivitat de Santa Cecília.

Donat que la música estava molt integrada i que la festivitat de Santa Cecília estava molt recuperada en el Projecte Anual de Centre el següent pas va ser vincular la música al treball monogràfic d'escola que habitualment es va treballant al llarg del curs.

La primera festivitat que celebrem a l'escola és la Castanyada i ja al mes de novembre arriba Santa Cecília on es dedica 1 setmana a treballar el monogràfic des d'una perspectiva musical.

Anomenarem el títol d'alguns d'aquests monogràfics que com es podrà observar, en la majoria dels casos no tenen una intenció musical:

- Curs 2001/02 «L'euro». Amb aquest títol es pretenia donar a conèixer la nova moneda que entrava en circulació aquell mateix any.
- Curs 2002/03 «Parlem del temps». Aprofundir l'aprenentatge de la meteorologia
- Curs 2003/04 «De l'escola Emili Vallès al món», amb motiu de la inauguració del Fòrum de les Cultures.

- Curs 2004/05 «Aliments amb els cinc sentits», adherint-nos a la campanya dels «5 al dia».
- Curs 2005/06 «Aventura't a experimentar». La ciència, viscuda a través dels sentits.
- Curs 2006/07 «L'aigua, un gran tresor». Projecte d'educació mediambiental.
- Curs 2007/08 «Ale-hop! Comença la funció» amb el món del circ com a protagonista.

L'elecció dels diferents projectes monogràfics recau en el claustre, que al mes de setembre, tot just en iniciar-se el curs, recull les propostes dels diferents cicles i per majoria decideix el que serà el projecte monogràfic del curs.

A partir d'aquest mateix moment com a especialista de música ja començo a pensar com integrar la música en el projecte. És la «Comissió de Festes i Monogràfic» la que elabora les propostes de treball a partir de les idees aportades pels diferents cicles, però en el cas de la Festa de Santa Cecília i donat el poc temps de que es disposa per planificar cadascun dels diferents actes i festes procuro anar a la comissió amb propostes bastant clares i estructurades, doncs les activitats han de ser adequades pels diferents cicles des d'Educació Infantil a Cicle Superior.

Normalment les activitats es comencem a treballar amb anterioritat a Santa Cecília, i a Primària la majoria d'elles es treballen a les sessions de música prèvies al 22 de novembre en que es gaudeix dels actes col·lectius. Cal remarcar que la majoria d'actes i activitats es desenvolupen en la zona del vestíbul interior d'entrada a l'escola, que ens serveix de punt d'informació, de trobada i d'interacció a partir de les activitats proposades.

També vull esmentar el fet que tot i que es tracta d'una activitat interna procurem donar-li la màxima difusió tot convidant les famílies a entrar al vestíbul, o a participar de les Passejades Musicals, breus concerts a les cinc de la tarda, ja sigui en qualitat d'oients o col·laboradors.

Donat que els actes de Santa Cecília s'allarguen durant la setmana en que s'escau dita festivitat, i que l'eix principal són les audicions, cal triar un repertori per cinc dies que com ja he comentat, s'escoltarà cada dia a les entrades i sortides de l'escola per la megafonia general del centre.

Per entendre una mica com faig l'elecció del repertori us faré cinc cèntims d'alguns d'aquests projectes.

L'euro

La nova moneda europea va ser una manera de donar a conèixer els països que integraven la zona euro. Així a cadascun dels cursos que en aquell moment hi havia a l'escola se li va assignar un país, un músic o compositor, un estil musical característic i una obra o peça musical. Els diferents cursos hi van treballar tant a les sessions de música com en algunes sessions de tutoria i van preparar informació addicional sobre el país que representaven. Així es van treballar les audicions des del punt de vista estrictament musical pel què fa al coneixement d'obres, compositors, estils, instruments, etc. També es van cercar fitxers «midi» populars de cada país per escoltar-los i se'n van imprimir algunes partitures.

Amb aquest material es va fer una exposició al vestíbul. Per tal de donar-li un caràcter interactiu, apart de totes les dades que els alumnes reflectien en els diferents cartells de l'exposició, també hi havia una cinta d'àudio amb una obra musical típica d'aquell país. A les hores d'esbarjo i també a les entrades i sortides, els alumnes així com les seves famílies podien anar escoltant les diferents cintes d'àudio en un aparell reproductor disponible per a l'ocasió.

La música que s'escoltava a les entrades i sortides era la Novena Simfonia de Beethoven, en el fragment més conegut com a «Himne de l'Alegria» en diferents versions.

L'acte central d'aquella setmana va ser un concert de música, cançons i danses d'Europa en algunes de les llengües que es parlen a Europa, a càrrec de tots els alumnes i mestres.

Parlem del temps

Al·l'escola fa molts anys que es fan observacions meteorològiques ben graduades des d'Ed. Infantil a C. Superior, per aquest motiu el lema musical del monogràfic va ser «Santa Cecília en Clau de Sol». Es va procurar que la música fos un camí de descoberta de diferents emocions així com d'altres arts i es va vertebrar des de diferents perspectives.

Sensació i sentiments

- Presentació i identificació de dos o tres fenòmens atmosfèrics per contrast presents en les audicions. Verbalització de les diferents opinions.
- Sensacions que ens produeix la música: por, neguit, tranquil·litat, pau, alegria, harmonia, seguretat...
- Reproducció i imitació d'aquests fenòmens amb el cos, la veu, onomatopeies... Alguns fenòmens són difícils de representar amb so perquè no s'escolten. Relacionar-ho amb el silenci i la seva presència en la natura.
- Representació gràfica, gestual i corporal d'alguna de les sensacions que ens produeixen els fenòmens meteorològics: la por. Quina cara posem quan tenim por, quan estem tranquils, contents, plàcids?... Mirar-nos al mirall, observar als companys.
- Dibuixos i fotografies dels nostres rostres amb el sentiment que exterioritzem.

Música i pintura

- Audició de dos fragments de música i associació amb les dues pintures proposades:
 - «*La migdiada*» de Vincent V. Gogh amb «*El matí*» de la *Suite Peer Gynt* d'Eduard Grieg.
 - «*Gernika*» de P. Picasso amb «*La tornada de Peer Gynt*».
- Verbalització de l'associació.

Diferenciació musical per gèneres i per instruments

- Identificació i audició d'un mateix fenomen meteorològic des de diferents tractaments musicals. Un mateix tema pot ser tractat amb molt dramatisme o broma, comicitat.
- Identificació visual dels diferents instruments o grups instrumentals que van apareixent.
 - Sol: «Sol, solet» (Cançó tradicional). «Oh Sole mio» (Òpera). «El matí» d'E. Grieg.
(Orquestra simfònica).
 - Pluja, vent i tempesta: «Plou i fa sol» (Cançó tradicional), «Llamps i trons» (Polka de J. Strauss).
 - «Singing in the rain». Referències al cinema musical. Anàlisi dels recursos musicals que apareixen (cançó, xiulet, claqué) i la seva sonoritat, «La tornada de Peer Gynt» (d'E. Grieg).
 - Neu
- Concepte de música descriptiva
 - «La neu dansa» de Claude Debussy.
 - «El piano amb notes curtes i de sonoritat molt lleu,... crea una atmosfera plena de quelcom que hi vola;... A voltes el so augmenta de volum o tot de cop el disminueix, per indicar-nos que potser no neva tant, o bé que ho fa amb més intensitat. S'acaba amb una disminució progressiva i ràpida de sons, devers les notes agudes. La neu impalpable, que es desfà en tocar-la, gairebé irreal...»
 - «L'hivern» d'A. Vivaldi. Grup de corda. Anàlisi de les diferències entre les dues peces.

Aliments amb els cinc sentits

Aquest va ser un tema perfecte per treballar un compositor, ni més ni menys que aquell que va inventar els canelons: Gioacchino Rossini. A partir d'aquesta idea du-

rant la setmana de Santa Cecília, el vestíbul de l'escola es va convertir en un decorat d'òpera, entre vestuari, *attrezzo* i canelons gegants.

Des del seu faristol el Sr. Rossini cada dia ens plantejava una recepta de cuina a la que li faltava algun ingredient i que calia trobar en l'audició del dia. Així els alumnes cada dia es preparaven per una audició activa doncs el Sr. Rossini necessitava les pistes musicals que els alumnes havien de resoldre escoltant la música molt atentament, per tal de cuinar el «seu menú molt gustosament».

Amb el Sr. Rossini ens vàrem endinsar de puntetes però amb molt bon humor en el món de l'òpera còmica. L'acte del que tota l'escola vàrem gaudir plegats, va ser l'espectacle «*Fígaro l'has feta grossa!*» de la companyia Atot que ens va representar una comèdia divertida amb els personatges i els fragments musicals més representatius de l'obra de Rossini.

Capbussa't en la música

Aquest és un projecte que es vincula al treball d'educació ambiental centrat en l'aigua. El què el fa diferent és que mentre que els altres han estat projectes efímers, aquest ha acabat tenint vida pròpia gràcies a la creació d'un projecte *JClic*.

L'objectiu va ser recrear el cicle de l'aigua a través de l'audició. Vaig escriure un conte on el protagonista era un peix que cada dia tenia un repte per superar i que finalment, amb l'ajut de la música aconseguia el seu objectiu.

Donada la vistositat de l'ambientació que vàrem aconseguir amb la col·laboració de tots els grups, em va semblar una bona oportunitat per aprofitar tot aquell material i donar-li un tractament TIC. He de reconèixer que només coneixia el programa *JClic* com a usuària però això no va ser cap obstacle per tirar endavant un projecte que es nodria bàsicament de fotografies, música i sobretot molta il·lusió. Amb aquest «pack» vaig proposar-li al coordinador d'informàtica de l'escola, en Toni Vilalta, d'assessorar-me i treballar plegats. Vàrem descarregar el tutorial «*Creació d'activitats educatives amb JClic*» elaborat pel PIE i vam començar la nostra aventura TIC.

Mirarem les possibilitats de crear-lo amb el *Clic 3.0* o amb el *JClic* i ens decidirem pel *JClic*. Llavors varem pensar quines activitats fariem (trencaclosques, sopes de lletres, jocs de memòria, activitats de text...) i consultarem al manual per tal de saber com fer-ho; i ens posarem a treballar.

Com no havíem realitzat cap curs de *JClic*, llavors van aparèixer les primeres dificultats.

Els noms de les activitats que formen el projecte és aconsellable que no passin de 8 caràcters i que no continguin vocals accentuades. Com ho fèiem sobre *Windows XP*, aparentment no passava res però al desar o copiar el projecte, es penjava. Llavors varem deduir que era el llenguatge *Java* i no *Windows* el motor del projecte, cosa que permet que funcioni sobre *Linux*.

Es aconsellable que si es fan servir fitxers *MP3*, no tinguin una durada més gran de 25 segons ja que pesen força.

Les fotografies s'han de fer en format *jpg* i que tinguin una resolució petita sobre els (800x600 pixes).

Es poden utilitzar també fitxers *.gif* però normalment per crear menús.

Si el projecte és massa ampli es pot subdividir en projectes més petits i relacionar-los amb un menú.

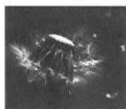
Totes aquestes indicacions que acabem de donar les varem descobrir mentre el programa se'ns anava penjant una vegada darrera l'altra. Cada vegada que obríem o desàvem el projecte «resàvem» perquè no se'ns pengés, però aquí la fe no hi obra-va miracles. Tot i això no ens vam desanimar, van demanar l'assessorament d'una persona al coordinador informàtic de zona i finalment hem tingut la satisfacció de veure que tota aquesta feina ja és lliure d'entrebancs i disponible perquè tots aquells que ho desitgeu la podeu utilitzar amb els vostres alumnes, descarregant-la de la zona clic.

Projecte Concert

Joana Cervelló

CEIP La Plana Vila-seca (Tarragona)

La cançó representa una eina fonamental de cohesió de la llengua. És vehicle d'expressió i comunicació i alhora motivació implícita a l'hora de fer-ne un ús més espontani.

El següent projecte es dugué a terme el curs 2007-08 al CEIP La Plana.

El CEIP La Plana està ubicat a La Plana, que és un barri de Vila-Seca (Tarragona).

Actualment hi ha una població aproximada d'uns 650 habitants, constituïda per fills d'emigrants procedents d'Andalusia, Extremadura i altres comunitats autònomes.

Aproximadament el 30 % de la població és d'ètnia gitana, i es dediquen a la venda ambulat. La resta de la població (considerada païa) es dedica a la construcció (obriers no qualificats). Moltes dones es dediquen al servei domèstic o temporalment a la neteja d'hotels i apartaments.

La convivència entre «païos» és bona, ja que aquests estan integrats al barri i han establert aquí de forma definitiva el seu lloc de residència. Des del 1893 l'escola és reconeguda com a centre d'acció especial, avui en dia, centre d'atenció educativa preferent amb totes les connotacions que això comporta.

Malgrat que des del curs 92-93 s'estableix que el català sigui la llengua vehicular del centre, la realitat ens mostra un ús minoritari d'aquest en tots els àmbits de comunicació, inclòs l'educatiu. És a dir: tot i que els mestres imparteixen les àrees en català, els nens segueixen responnent o expressant-se en castellà.

Durant el curs 2007-2008 es celebrà l'aniversari del CEIP La Plana de Vila-Seca.

Un dels actes commemoratius es proposà que fos el concert a càrrec dels alumnes de Cicle Superior ofert als directores de les altres escoles i autoritats del poble.

Les cançons englobaven un repertori variat d'adaptacions de cançons de pel·lícules i cançons de grups de música pop amb un nexa comú: la potenciació de l'ús del català.

Objectius del projecte

L'objectiu fonamental d'aquest projecte musical va ser el de potenciar l'ús del català d'una forma lúdica i participativa. A partir d'un repertori vocal adaptat de forma que fos adequat a l'edat i proper, en la mesura del possible, als interessos dels alumnes implicats.

Es treballaren doncs aspectes inherents de llengua presents en les cançons: vocabulari, pronúncia, comprensió —tan oral com escrita—, memorització de textos, treball sistemàtic de gramàtica, etc.

A nivell musical, els objectius foren els relacionats amb l'emissió de la veu en una intensitat adequada (aspecte que calgué treballar especialment), treball específic de ritme, resposta adequada als senyals del director i conseqüentment, un treball fonamental d'expressió.

També calgué tenir en compte el treball de posada en escena, on s'hi incloïa l'hàbit d'ordre i la seriositat davant del públic, la distribució dels diferents agrupaments segons les cançons, la distribució de les tasques en el moment del concert, la sonorització, les diferents coreografies, etc.

Desenvolupament del projecte

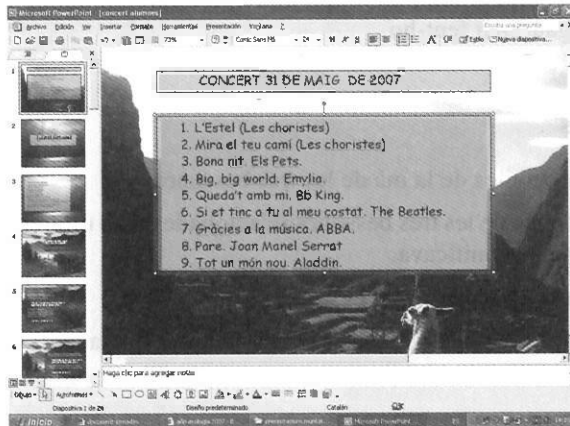
En primer lloc, calia fer una llista de cançons i prioritzar-les segons la dificultat de la realització o l'interès que podien generar posteriorment a l'alumnat. Era necessari muntar un repertori atractiu i coherent, per tal que el concert fos interessant tant pels nens com pel públic assistent.

Els criteris de selecció van ser bàsicament dos, que fossin conegudes i que treballessin de forma més o menys directa valors fonamentals com són l'amistat, l'ecologia, la convivència...

Finalment, la llista de cançons quedà en la següent:

- *L'Estel* (Les choristes, banda sonora)
- *Mira el teu camí* (Les choristes, banda sonora)
- *Bona nit* (Els Pets, pop-rock)
- *Big, big world* (Emylia, pop-rock)
- *Queda't amb mi* (Bb King, pop-rock)
- *Si et tinc a tu al meu costat* (The Beatles, pop-rock)
- *Gràcies a la música* (Abba, pop-rock)
- *Pare* (Serrat, cançó d'autor)
- *Tot un món nou* (Aladdin, banda sonora)

Es preparà també una presentació amb *PowerPoint* que anava il·lustrant les cançons i projectant la lletra a la pantalla.

Aplicació del projecte

Vaig programar tres blocs d'activitats diferenciats pel desenvolupament del projecte a nivell d'aplicació.

Un primer bloc d'activitats prèvies d'aproximació a la temàtica de les cançons. Calia buscar la procedència, fer-ne un localització... Procurant afavorir la motivació per l'activitat: s'havia de fer proper als alumnes i als seus interessos.

Un segon bloc d'activitats centrals relacionades amb la posada en escena davant del públic, amb els corresponents assaigs generals davant dels altres alumnes i professors del centre.

El concert es celebrà el dia 31 de maig de 2007 en el marc del 25è aniversari de l'escola, amb la presència dels professorat de Vila-Seca i diverses autoritats de la vila.

Finalment un tercer bloc d'activitats posteriors al concert, de reforç en l'adquisició de vocabulari, gramàtica, etc. mitjançant una fitxa de repàs. També es projectà la gravació en vídeo del concert per tal d'afavorir el *feedback* i l'autoavaluació per part dels alumnes. Els nens comentaren els aspectes a millorar en els diferents nivells d'objectius que s'havien treballat (musicals, de posada en escena...).

Avaluació del projecte

Després de la realització calia una reflexió del procés i dels resultats per elaborar unes propostes de millora en vista a noves aplicacions, tenint en compte tant la perspectiva del docent com la dels alumnes.

A nivell personal cal dir que els resultats foren més que favorables. Els nens treballaren i s'esforçaren en un projecte comú. Reforçaren hàbits bàsics i perfeccionaren aspectes musicals. Però el més important: utilitzaren el català com a medi d'expressió i comunicació i gaudiren fent-ho.

Altres projectes

Passagem pels contes de la mà de les tres bessones

Recull de cançons de les tres bessones relacionades amb diferents contes a partir d'una narració que les unificava.

El pastor mentider

Cantata infantil, destinada a nens/es de 5 i 6 anys que adapta el conegut conte popular.

Va de gats

Concert celebrat el dia de santa Cecília 2008 a partir d'un recull de cançons que ens parlen dels gats. Projectió simultània d'imatges i lletres de les cançons.

Va de pel·lícula

Cançons adaptades al català de conegudes bandes sonores de pel·lícules de totes les èpoques. Suport visual de imatge i vídeo.

El poder de l'amistat

Begonya Batet, Verònica Bodoque i Rosa del Carmen Salés

CEIP Miquel Martí i Pol i IES Torre Roja, Viladecans

Introducció

És tradició de l'IES Torre Roja preparar durant el curs escolar, un espectacle audiovisual on participen alumnes i professors. Partint d'una veu en *off* i amb recolzament musical, es posa en escena un espectacle visual.

Ara fa dos cursos, la professora de Visual i plàstica, la senyora Marisa González, es va proposar el repte de treballar un espectacle amb els nens i professors del CEIP Matf o Pol, del qual som veïns des d'ara fa quatre anys. La veritat és que va ser un èxit, amb un alt grau de reconeixement, tant per part de la comunitat educativa com d'altres participants aliens als centres esmentats. Aquest curs passat la Marisa es va jubilar i des del departament de música hem intentat continuar la seva tasca.

Els dos centres participants en aquest projecte es troben situats al barri de la Torre Roja, al costat del parc que li dona nom.

El CEIP Miquel Martí i Pol fa tan sols quatre anys que s'ha posat en marxa, i en aquest poc temps ha passat a ser un centre amb molta empenta.

L'IES Torre Roja és un centre que imparteix estudis d'ESO, batxillerat i cicles formatius de grau mitjà i grau superior. Aquest fa 26 anys que està en funcionament.

El nostre projecte per aquest curs 2007/08 ha estat crear un musical dirigit a nens de primer cicle de primària.

Amb aquesta idea i recolzat en tot moment pels equips directius dels dos centres vam presentar aquest projecte a l'ajuntament de Viladecans. Atenent al contingut del projecte i a la incidència d'aquest, tant en el desenvolupament dels alumnes participants com en la seva interacció amb l'entorn veïnal, ha estat englobat i per tant subvencionat, amb els ajuts previstos en el programa «L'escola al barri» de l'ajuntament de Viladecans.

En concret, es tracta d'un muntatge musical «El poder de l'amistat», que formarà part dels actes de cloenda de fi de curs. És interdisciplinari, aquest engloba les àrees de música, visual i plàstica, llengua catalana i Educació Física i compta amb la participació de molts/es mestres i professors/es dels dos centres educatius que hi participem.

Aquestes són les raons fonamentals que ens han encoratjat a dur a terme aquest nou projecte que tot seguit us presentem.

Musical «El poder de l'amistat»

Desenvolupament del projecte

Es tracta d'un **musical** completament interdisciplinari que combina totes les arts escèniques com el teatre, la música i la dansa. Treballant també l'escenografia amb decorats, vestuari, llums...

La senyora Antònia Martínez, professora de castellà al nostre IES, va escriure durant el curs 2006/07 un conte infantil titulat «El poder de l'amistat», el qual cedeix al departament de música, ja que sap que estem buscant un text per el nostre musical. Per tant, part dels diàlegs passen a ser cançons on els nens faran realitat la seva il·lusió de cantar en un musical.

Les músiques pertanyen a diferents pel·lícules de *Disney* com la *Pulgarcita*, la *Sirenita*, etc i obres corals com «la lune est morte» de G. Liferman, o la «cançó del pica-soques» d'en Poire Vallvé. I ara ens calia compondre les lletres de les cançons adaptant-les al text del conte.

Aquest seria un fragment del conte original:

«(Narrador) Ara fa molts anys, en un país molt llunyà, havia nascut una princesa bonica i dolça, la qual tothom estimava; es deia Margarida, perquè era blanca i fina com els pètals blancs d'aquesta flor delicada.

Com corresponia a una jove del seu temps, havia estat sempre protegida dintre casa seva, i no havia tingut oportunitat de conèixer el món, a no ser el seu castell i el roserar del seu jardí.

En el moment de néixer, com havia de ser, va rebre regals meravellosos de bones fades amigues, la Catalina, la Felicitat i l'Estel, però en Godofrè, el mag principal de la cort, per la seva part va decidir un futur difícil per a la princesa, i així parlà».

I el mateix fragment en el nostre musical va ser part de la primera escena:

Jardiner (narrador) (Davant el teló, sense música el narrador amb un gran conte) (una llum perpendicular a ell que es va obrint de fosc a més clar)

Ara fa molts anys, en un país molt llunyà.

S'obre el teló i a sobre del narrador comença la música «la lune est mort», canten noies.

(**Continua el narrador**) havia nascut una princesa bonica i dolça, a qui tothom estimava; La petita princesa es deia Margarida, perquè era blanca i fina com els pètals blancs d'aquesta flor tan delicada.

En el moment de néixer, com havia de ser, va rebre regals meravellosos de tota la cort i d'unes bones fades amigues...

Cançó:

Solista 1: Jo sóc la fada Catalina (les tres fades en llocs diferents)

Solista 2: I jo sóc la Felicitat

Solista 3: Estel em diuen les companyes

Les tres juntes: Les tres venim a celebrar

Cor: Volem conèixer Margarida
La més bonica d'aquest lloc,
Soroll!!!! Què és el que està passant?

Mags al mateix temps: **Som aquí**

Cor: Aquest soroll tan infernal

Mags: **Som aquí**

Mentre sona aquesta lletra segueix la cançó amb una gran festa (gent ballant, parlant, nens jugant...). La música canvia a pitjor i...

Ara ens calia buscar els solistes. Primer vam gravar totes les melodies i acompanyaments, amb els programes musicals **Band din a box** i **Cubase**. Una vegada fet això vam escollir una de les cançons i la vam penjar a la web del centre, a partir d'aquí vam preparar un càsting, on els alumnes que hi volien participar es preparaven aquesta cançó. Es van presentar moltes nenes i tan sols tres nens, i de fet, vam escollir a tothom, repartint els diversos papers.

Va estar molt emocionant perquè estaven molt nerviosos i es veia que era molt important per a ells quedar bé.

Al gener es va presentar el conte als alumnes del CEIP. És va fer amb imatges per engrescar-los en l'inici del projecte. Van sentir les audicions que formen part del musical, aquestes són molt properes a ells perquè algunes els són familiars ja que formen part de les bandes sonores de pel·lícules infantils.

Primer cantaven tots, i progressivament la mestra va observar quins eren els alumnes que destacaven en la interpretació de les diferents cançons i entre aquests,

va fer una selecció de les veus que podien interpretar cada personatge i les veus del cor. La resta de nens i nenes fan d'actors i actrius. Així tots hi participen.

Una vegada seleccionades les veus, vam demanar voluntaris entre els alumnes d'ESO per tocar la música en directe i finalment va quedar un grup d'uns onze alumnes que assajaven fora del seu horari escolar un parell d'hores cada dues setmanes i alguna vegada els trèiem de classe per practicar les cançons per separat. Aquests toquen els següents instruments: bateria, baix, guitarra, orgue, piano i instrumental Orff. Va ser complicat perquè tenien nivells molt diferents. Una de les cançons la interpreten els professors.

A l'IES Torre Roja tenim una coral formada per 25 alumnes de l'ESO i dos professores i al CEIP de 24 alumnes de primer de primària. Aquestes corals són les encarregades de fer els cors del musical.

Coral IES Torre Roja

Les professores de música de l'IES vam demanar ajut al professorat, tenint una resposta formidable: Català, Educació Física, Visual i Plàstica, Anglès, coordinador d'audiovisuals, i professors que ens ajuden deixant sortir els alumnes de les seves classes alguna vegada, i també canviant algun examen de dia. Al CEIP igualment van col·laborar tots els mestres de cicle inicial i infantil acompanyant els alumnes a l'IES per assajar, fent substitucions, cobrint patis. Els dos centres portem endavant aquest projecte, coordinat per nosaltres, les professores de música, les senyores Begonya Batet, Rosa del Carme Salés i Verònica Bodoque i s'estrenarà el 29 de maig de 2008 a l'Atrium de Viladecans.

CEIP, taller mares

Aquí no finalitza, l'AMPA dels dos centres també hi vol col·laborar. La senyora Núria Porras, una mare del CEIP es va oferir per fer els dissenys dels vestits, aquests són senzills i consisteixen en casaques de molts colors. La senyora Carmelia Requena, la cap d'estudis del CEIP, ha organitzat un taller de mares dirigit per la Núria on confeccionen tots els vestits dels petits, mentre que a l'IES

cada mare cus el seu. L'última setmana de març els nostres alumnes de 4t d'ESO van marxar de viatge a Londres i els poquets alumnes que van quedar van dedicar un parell de dies a tallar els vestits dels grans. Per si hi ha alguna dificultat, l'AMPA de l'IES ha ofert una modista.

IES, alumnes 4t ESO

IES, preparant coreografia

També la dansa és important en aquest musical. Des de l'àrea d'Educació Física, el senyor Jesús Féliz amb els alumnes de quart d'ESO preparen 4 coreografies: dues de caràcter lliure, una polca i un vals. Dos alumnes de primer d'ESO fan una dansa clàssica, representant a uns cignes i una alumna també de primer, prepara una dansa de gimnàstica rítmica. Per preparar aquestes danses més clàssiques ens ajuda una

tallerista, la senyoreta Naikem Villanueva, ex-alumne de l'IES. Des del CEIP, els alumnes de primer de primària fan petites danses de conillets, d'abelles i d'ocells, tenint com a referència dues alumnes de l'IES que els acompanyen sempre en la posada en escena.

La decoració està a càrrec dels professors de visual i plàstica, el senyor Tomàs Ledesma i les senyores Mariana Berdugo i Sonsoles Garcia-Ramos que amb els alumnes d'ESO estan fent moltes flors de molts colors i palmeres per vestir l'escenari.

Maqueta de les flors

Les professores d'anglès, es van oferir a ajudar, la senyora Victoria Carreño ens ajuda amb el vestuari, i la senyora Glòria Morata amb el maquillatge dels protagonistes. Per reforçar algunes imatges també vam recórrer al coordinador d'audiovisuals, el senyor Antonio Arias, fa fotografies d'imatges determinades i les projectarà el dia del musical per donar més èmfasi a algunes escenes. També s'ocuparà dels crèdits del final.

La senyora Dolors Font, la professora de Català, és la nostra supervisora lingüística, i a més s'encarrega amb nosaltres de la posada en escena.

Finalment vam fer una guia amb tot el que podia afectar al musical: llums, so...

Ens queda dir que els alumnes que hi participen del CEIP són de primer de primària, són els més grans de l'escola. Els alumnes de l'IES són de l'ESO i batxillerat.

Metodologia

CEIP

Al principi, hi cantaven tots els alumnes perquè encara no sabíem com seria la representació, després es va anar perfilant i cada nen actuava o cantava en la cançó que corresponia. Els grups interpretatius són animallets: conillets (1r A), ocellets (1r B), abelles (1r B) i 2 flors de cada aula. De l'hora i mitja que es fa de música a l'escola, s'ha dedicat mitja hora setmanal per a la preparació del musical. Al principi com és normal se'ls oblidava la lletra, no entonaven, però de mica en mica se les han apreses perfectament. Hem cantat les cançons amb suport de CD i sense, sense entonar, sil·labejant, entonant amb «la, la, la...»

Hem utilitzat l'aula ordinària (ja que no disposem d'aula de música), però com no tenim molt d'espai, algun dia hem anat a la sala de psicomotricitat per cantar a l'hora que s'interpretava dramàticament.

Tots estan entusiasmats, sobretot les nenes, que canten les cançons a l'hora del pati i del menjador, algunes les escrivien a casa ara que estan aprenen a escriure en lletra lligada i després les portaven a l'escola.

IES

Els músics han assajat durant un parell de mesos per separat, els trèiem d'alguna classe en algunes ocasions i d'altres quedàvem dimecres per la tarda. Amb els cantants hem treballat una mica la veu, les respiracions i les posicions, i ho hem treballat individual i conjuntament amb la coral. Tant els solistes com la coral tenien molt poca seguretat i quan cantaven de cop reien perquè els feia vergonya fer les coses com els dèiem, altres vegades no se sentia el que cantaven... Cada vegada ha estat tot més controlat.

A partir de gener vam començar a unir cançons: coral amb solistes, algun músic, fins que ara al març vam fer la primera posada en escena, i passat setmana santa vam començar a assajar amb el CEIP al gimnàs de l'IES. Hem dedicat moltes hores per dur endavant aquest projecte, no només hores escolars, sinó també extraescolars amb la bona voluntat d'alumnes i professors.

Conclusions

Considerem que és una activitat molt positiva perquè participen persones de característiques i edats molt diferents, però molt motivats; i com a nexa comú la música i la interpretació. Al CEIP hem tingut el cas d'un nen àrab i un sud-americà que s'han incorporat a primer. S'han integrat molt ràpidament en la preparació del musical, se senten que formen part del grup i estan contents.

El projecte pretén desenvolupar en els alumnes la seva capacitat creativa, i que sàpiguen valorar el fet de la interpretació en els seus diferents àmbits, a partir de les pròpies experiències. Això també suposa un treball disciplinari que ja va començar durant el mes d'octubre (estudi de partitures, lletres, diàlegs, balls...). I sobretot molta il·lusió. El procés de preparació ha estat molt positiu als dos centres i hem intentat portar una bona coordinació amb reunions mensuals i per *e-mail*.

També hem tingut les nostres parts febles: treure alguns alumnes de les aules per assajar ha estat complicat als dos nivells, CEIP i IES. També quan els alumnes d'ESO assajàvem fora d'horari escolar sempre faltaven nens, ja que tenen altres obligacions. També els petits a les tardes estaven més cansats per aguantar un assaig, sobretot al final.

Aquesta representació es podria oferir posteriorment als nens de primària de les diferents escoles de Viladecans, la qual cosa motivaria molt els alumnes.

Per cloure hem de dir que tant aquest projecte, com altres col·laboracions que duem a terme entre els dos centres: la castanyada, la festa de les aules que fem coincidir amb el carnaval, i moltes altres activitats conjuntes, fan que tant els nens del CEIP com les seves famílies trobin en el nostre IES una continuïtat dels estudis dels seus fills, on arribat el moment faran el pas a l'ESO sense cap temor ni dubte

Una experiència de teatre musical

Joan Martínez Coll

IES Castellar del Vallès

1.– Presentació

Una experiència de teatre musical és un taller de teatre musical, que es va començar a realitzar a l'IES Sabadell de Sabadell i, posteriorment, al Col·legi Sagrada Família de Sabadell i a l'IES Castellar de Castellar del Vallès, en forma de crèdit variable i/o Taller extraescolar, que té com a objectiu principal, fer un acostament al món del Teatre Musical, coneixent les seves característiques, la seva història i realitzant una experiència vivencial dintre d'aquest gènere.

Aquest taller ha anat enfocat principalment a alumnes de 4t d'ESO en format de crèdit variable, tot i que, s'ha obert a alumnes de l'ESO en general quan ha tingut un format de taller extraescolar.

Són molts els alumnes que han realitzat aquest crèdit any rere any i s'ha de dir que alguns d'ells han vist com se'ls despertava la passió pel teatre musical o la interpretació en general, i han continuat desenvolupant activitats teatrals en grups amateur o, fins i tot, han enfocat posteriorment la seva carrera professional a l'àmbit teatral. Ha esdevingut també, en algunes ocasions, una eina per a «recuperar» aquells alumnes que han perdut l'interès per la seva tasca d'aprenentatge i amb el crèdit, han trobat una manera d'expressar-se i de participar d'una altra forma, en les activitats de la comunitat educativa.

2.– Programació

En les diverses lleis educatives que hem anat seguint des de l'inici de la LOGSE, ha hagut sempre uns elements comuns dedicats a l'expressió, dins dels currículums d'ensenyament musical. Cada vegada també, s'ha valorat més la realització de tasques d'acostament de l'alumne al món actual i a les manifestacions musicals de la seva societat. És aquí on emmarcaríem aquest taller o crèdit.

En el marc de la llei actual, aquests són els objectius de la matèria treballats en el crèdit:

- 1.– Utilitzar la veu, els instruments i el cos per a expressar-se musicalment de forma creativa i personal.
- 2.– Escoltar comprensivament música d'estils, gèneres i cultures diverses, amb interès, respecte i sensibilitat estètica.
- 3.– Conèixer l'entorn musical i cultural propi i prendre consciència de la universalitat de la pràctica musical, assumint reflexivament la diversitat de cultures i identitats musicals.
- 4.– Conèixer i aplicar tècniques instrumentals i vocals bàsiques per a la interpretació i la creació musical i per a l'expressió corporal.
- 5.– Participar, de forma responsable i proactiva, en activitats musicals organitzades a l'aula, el centre o la comunitat educativa afavorint la cooperació i el treball comú.
- 6.– Reflexionar sobre la dimensió social i cultural de la música i comprendre les seves relacions amb altres àmbits artístics i amb els mitjans de comunicació.
- 10.– Valorar l'escolta, la pràctica i la creació musical com a font de gaudi, d'enriquiment personal i de coneixement d'un mateix i del món.

Els continguts són els següents:

Bloc 1. Marc Teòric:

Anàlisi dels elements que defineixen el teatre musical i coneixement de la seva història, els gèneres precursors i les seves derivacions:

- L'òpera com a gènere culte on es barreja música i teatre.
- La sarsuela, l'opereta i la mascarada anglesa com a gèneres populars on es barreja música i teatre.
- La comèdia musical americana com a antecedent bàsic de l'anomenat actualment *teatre musical*.

Coneixement dels principals autors, i intèrprets del gènere, a nivell general i a casa nostra.

- Autors a nivell general: George Gershwin, Cole Porter, Richard Rodgers, Frederic Loewe, Stephen Sondheim, Andrew Lloyd Webber, Elton John, John Kander i Fred Ebb, entre d'altres.
- Autors de casa nostra: Jaume Sisa, Albert Guinovart, entre d'altres.
- Intèrprets a nivell general: Liza Minnelli, Julie Andrews, Bernardette Peters, Maria Friedman, Liz Callaway, Marin Mazzie, Lea Salonga, Michael Crawford, Michael Ball, John Barrowman, entre d'altres.
- Intèrprets de casa nostra: Àngels Gonyalons, Nina, Vicky Peña, Mone, entre d'altres i les companyies *Dagoll Dagom* i *El musical més petit*.

Els musicals «històrics» o més populars.

- *Els Miserables, El fantasma de l'òpera, El rei lleó, La bella i la bèstia, Víctor o Victòria, Cabaret, Chicago*, entre d'altres.

Alguns musicals de casa nostra

- *Memory, Mar i cel, Flor de nit*, entre d'altres.

Anàlisi de la situació actual del gènere: què? on? i com? podem veure actualment teatre musical.

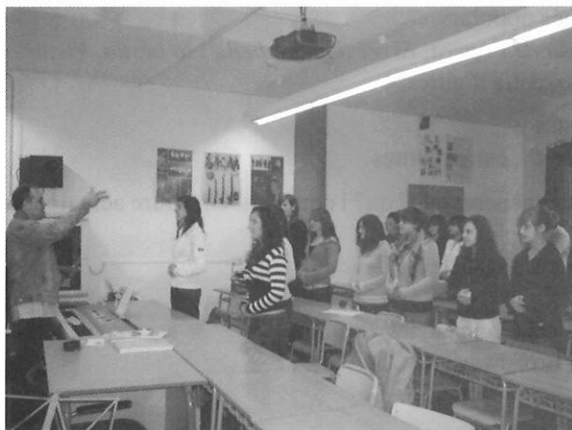
- El Paral·lel de Barcelona i els seus teatres.
- Les gires.
- Pàgines *web* de teatre musical (companyies, fòrums, etc).
- Programació de Londres i Broadway.

Pràctic:

- Treball vocal i corporal
- Coneixement sensorial del cos i l'aparell fonador.
- Exercicis de respiració i impostació de veu.
- Exercicis de dicció.
- Exercicis de moviment
- Muntatge i preparació de coreografies senzilles:
- Treball i interpretació de cançons del gènere.
- Preparació d'un espectacle, adaptat a la realitat del grup, de teatre musical.
- Enregistrament de l'espectacle representat.
- Anada al teatre a veure una obra en cartell d'aquest gènere i el seu posterior anàlisi.
- Realització d'entrevistes a professionals del gènere, tot recollint les seves experiències.

3.– Desenvolupament

Com hem explicat abans, el format més utilitzat per aquest taller és el de Crèdit Variable, i, per tant, ha estat desenvolupat a raó de tres hores setmanals. Es pot realitzar durant un trimestre, és a dir, en crèdits de 35 hores i canviant d'alumnes cada trimestre o unificant els 3 crèdits d'un curs escolar de manera que els alumnes realitzin 105 hores de treball. L'avantatge principal de seguir el format trimestral (35 hores) és que poden realitzar-lo un nombre més elevat d'alumnes i, per tant, en un sol any escolar arriba a més part de l'alumnat. Com a inconvenient, el treball pràctic final ha de ser molt modest ja que durant un sol trimestre, encara que dediquem 3 hores setmanals, no dóna temps de muntar un espectacle sencer, tenint en compte que s'han de treballar també tots els elements teòrics. Si ajuntem els tres crèdits d'un any, malgrat només tinguin accés un nombre petit d'alumnes, aquests alumnes s'especialitzaran molt més i l'objectiu principal del nostre treball serà muntar un espectacle de final de curs, que, fins i tot, potser la realització d'una obra de teatre musical sencera (evident-

ment adaptada a l'edat dels alumnes i les seves característiques). Les dues experiències han estat provades i són igualment positives, sempre i quan, es tinguin molt en compte l'objectiu a complir. La programació a seguir seria la mateixa però, evidentment, el nivell d'aprofundiment variaria en funció del format. Seguidament us detallem una descripció del treball a realitzar sense especificar el nombre d'hores a dedicar per a que sigui adaptable a qualsevol dels formats:

Al llarg de tot el crèdit, farem treball d'impostació i educació de la veu, basat en exercicis de respiració, corporals, de vocalització i de dicció. Podem agafar una estona de cada sessió; és una bona manera de començar el treball, independentment del contingut teòric.

Les primeres sessions, han d'estar dedicades a fer un acostament al tema. La millor manera per fer-ho és començant explicant una mica d'història i detallant com arribem al teatre musical actual (passant per l'òpera, l'opereta, la mascarada, la sarsuela, la comèdia musical americana ...). Intentarem donar una definició teòrica de cadascun d'aquests gèneres i veurem algun fragment en vídeo d'alguna obra per a exemplificar aquesta defini-

ció. A l'apartat de material audiovisual es poden trobar exemples que han funcionat a classe.

Un cop hem arribat al teatre musical actual, intentarem fer, en primer lloc, una definició del gènere i passarem a visionar fragments de musicals famosos, ordenats per compositors i/o cronològicament. (Veure l'apartat de material audiovisual).

Paral·lelament a aquestes classes teòriques continuarem fent els treballs pràctics vocals i de moviment, i, mentre visionem els vídeos, podem fer que els alumnes comencin a triar aquelles cançons que els agradaria interpretar o, si ho hem programat així, començaran a triar com els agradaria que fos el treball pràctic final.

Apartir d'aquest moment, començarem ja el treball pràctic preparant cançons de grup i individuals. Sempre començarem les sessions dedicant uns minuts al treball vocal i corporal com a escalfament. Després, en el cas de treballar cançons individuals, farem el treball amb l'alumne-intèrpret davant de la resta de la classe per a que també puguin aprendre les bases del treball personal, des de fora. El professor/a ha d'intentar sempre fer els comentaris en veu alta i mostrar de forma clara totes

les indicacions, no només a l'alumne amb qui està treballant, sinó també, a la resta del grup. S'hauria d'intentar que tots els alumnes poguessin arribar a interpretar una cançó tot i que tindrem en compte que davant de públic, en el treball final, no tots estaran disposats a fer-ho i, en aquest cas, no cal forçar-los. També han d'aprendre que en totes les obres hi ha papers solistes, papers de cors, protagonistes i secundaris. Paral·lelament a aquest treball, anirem fent el treball de moviment i coreogràfic adaptat a les cançons que estem treballant.

En un moment determinat del curs, hem de triar quin serà el treball final del taller. Es pot realitzar un musical sencer (fent un adaptació a les nostres possibilitats reals de grup) o bé, muntar un espectacle amb les cançons que hem treballat.

En el primer dels supòsits, tot ens vindrà molt més donat (escenografia, vestuari, tipus de personatges, etc.). Hi ha musicals molt adients per a treballar amb els alumnes degut a haver estat creats amb aquesta finalitat o a la seva temàtica o tipus de música. Aquest és el cas de *Joseph and the amazing technicolour dreamcoat* (Joseph i el seu abric multicolor), *Little shop of horrors* (La botiga dels horrors), *Grease* o *Hairspray*.

Actualment a internet podem trobar els karaokes d'aquests musicals en pàgines de compra de música com *Amazon.com* o similars. També podem trobar al mercat versions d'aquests musicals en format de DVD que ens poden seguir de guia per al nostre muntatge. El dia de la interpretació del musical pot constituir una excel·lent festa de final de curs per a tot l'institut i, fins i tot, es pot col·laborar amb altres matèries per a fer que el nostre treball sigui més interactiu i interdisciplinari. Els companys d'Educació visual i plàstica ens poden ajudar a fer els decorats i el vestuari i els de Tecnologia ens poden fer un disseny de llums i so molt acurat.

En el segon supòsit, haurem de triar nosaltres la línia i l'estil de l'espectacle que volem realitzar. En primer lloc haurem de fer una tria de cançons d'entre les treballades i intentar donar una mica de línia argumental o de coherència teatral. També podem triar si dissenyem un vestuari estàndard per a tot l'espectacle o si volem que cada cançó estigui inspirada en escenografia i vestuari segons l'espectacle musical al que pertany. La representació final, pot seguir els paràmetres de la que detallàvem en el primer supòsit.

4.- Una mica d'història

Aquest crèdit ve funcionant aproximadament des dels anys 90. El seu origen fou el muntatge de «La nit de Sant Joan» amb un grupet d'alumnes de l'IES Sabadell, per a participar a la Mostra de Teatre que anualment organitza el departament d'Educació de l'Ajuntament d'aquesta ciutat. Es van treballar els textos de forma molt acurada i, les cançons es van interpretar en *play-back* tenint com a base la gravació feta per *Dagoll Dagom*. Els alumnes estaven entusiasmats i, tot i no cantar ells, la interpretació de les cançons (mímicament, imitant els cantants originals) fou magistral. Això ens

va animar a donar continuïtat al crèdit i fer un taller anual de 105 en el que participaven 20 alumnes de quart, aproximadament. Any rere any, s'anaven representant muntatges (*Flor de Nit*, *Evita*, *West side story*, *La botiga dels horrors*, *La Corte de Faraón...*). Tots ells seguien el mateix esquema de treball, és a dir, text parlat en directe i les cançons amb *play-back*. Després del tercer muntatge els alumnes van demanar a la direcció del centre que es creés un grup de teatre amateur, en horari no lectiu, en el que poguessin fer altres muntatges teatrals i on es donaven cita alumnes i ex-alumnes. Fou en aquest grup de teatre en el que es va representar per primera vegada un musical en directe «My fair lady». Amb els anys l'experiència s'ha traslladat a altres centres com el Col·legi Sagrada Família i, actualment i des de fa uns cinc anys, a l'IES Castellar de Castellar del Vallès. Actualment, tots els muntatges són cantats en directe utilitzant karaokes amb els enregistraments orquestrals.

5.– Recursos

Pel·lícules recomanades (totes elles han estat visionades a classe i es pot dir que han donat resultat i han tingut força èxit. Aquest llistat és totalment orientatiu i obert):

- Òpera: *La Traviata* (Franco Zeffirelli), *Carmen* (Covent Garden, 1991).
- Zarzuela: *Los Gavilanes*, *La corte de Faraón*.
- Opereta: *La vídua alegre* (Curis Bernhardt, 1952).
- Comèdia musical americana: *There's no business like show business* (Walter Lang, 1954).

Musicals:

- *Hey, Mr. Producer* (recopilació de les millors escenes dels musicals més famosos)
- *Kiss me Kate*
- *Camelot*
- *The sound of music*
- *West side story*
- *Cabaret*
- *Chicago*
- *The phantom of the opera*
- *Hairspray*
- *Grease*
- *A chorus line*
- *Rent*
- Per a aconseguir lletres de musicals podem visitar diverses pàgines web. Si volem la versió original, en el mateix *google*, escrivint el títol de la cançó i afegint la paraula *lyrics*, pràcticament podrem accedir al text de totes les cançons. Si volem versions en català, aconsellem la pàgina:

www.locaunderground.com.

Allà es poden trobar traduccions d'una màxima qualitat.

- Quant a acompanyaments orquestrals, també recomanem buscar per internet, on hi ha publicades moltes bandes sonores de musicals. Per accedir a la compra, trobarem un gran nombre de musicals amb la doble versió (cantada i instrumental) en el lloc web de venda *Amazon.com*.

Músiques del món, un material multimèdia i multicultural

Anna Sala

IES Montserrat Miró i Vilà de Montcada i Reixac

*«la música comença on acaben les paraules»
W. Shakespeare*

Introducció

El treball a l'aula amb músiques del món té un gran potencial pedagògic.

Per una banda, és un material atractiu per la seva gran varietat de ritmes i melodies. També pot ser un recurs excel·lent per treballar moltes de les capacitats del currículum de l'àrea de Música com el ritme, la improvisació, la interpretació, l'organologia...

Amb les seves audicions ens apropem als diferents pobles del món, a la seva cultura i a la seva gent. Com a conseqüència, podem fer també una educació en la diversitat, valorant i coneixent diverses formes d'expressió.

Els recursos multimèdia obren un gran ventall de possibilitats de treball, estimulant la recerca, la participació activa de l'alumne/a, la creativitat... Poder relacionar elements visuals i musicals és una possibilitat molt atractiva. Donat que el «so» i «la música» ja ho son, d'elements multimèdia, la presència de les TIC a l'àrea de música és cada vegada més necessària.

Aquest projecte va néixer amb l'objectiu de fer una recerca a partir de les músiques del món i crear material didàctic multimèdia per treballar diferents aspectes del currículum de l'àrea de Música, d'una manera multicultural i fomentant la capacitat d'investigació de l'alumnat. Durant el curs 2006-2007, amb una llicència d'estudis concedida pel Departament d'Educació es va elaborar una pàgina web, que es troba a l'adreça <http://www.xtec.cat/~asala4/>.

Descripció de la pàgina

Aquesta pàgina consta de:

1.– Una part amb informació

Estructurada en 4 blocs temàtics:

- Àfrica/M.E.¹
- Àsia (excepte M.E.) juntament amb Oceania.
- Amèrica: Nord, Centre i Sud. (Hawaii pertany políticament a EUA, per tant s'ha inclòs la seva música en aquest bloc)
- Europa, incidint d'una manera especial en les músiques més properes (Catalunya i altres músiques de la Península Ibèrica)

Cada bloc temàtic conté un menú amb 3 tipus d'informació:

a) Un cop d'ull: introducció amb informacions i curiositats de caire general.

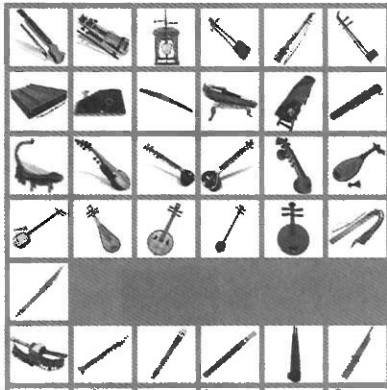
b) Instruments: apartat molt interactiu, format per:

- una pàgina d'introducció. Esquema amb imatges en petit de tots els instruments. Fent clic a cadascuna d'aquestes imatges s'arriba al lloc de la pàgina on hi ha la informació detallada sobre l'instrument en qüestió. També hi ha enllaços a les pàgines on estan classificats per famílies: corda, vent i percussió
- pàgines amb les fitxes dels instruments classificats: corda, vent, percussió.

¹ M.E. Correspon a la denominació anglosaxona Middle East («Orient Mitjà»), que inclou la zona d'Israel i els països àrabs des de Turquia al Nord d'Àfrica i l'Est d'Iran. Veure explicació detallada de la organització del material en blocs temàtics al web <http://www.xtec.cat/~asala4/>.

Fes clic sobre els instruments o el Menú de sota

Menú d'opcions
CORDA
VENT
PERCUSSIÓ

- Cadascuna consta d'un menú lateral a l'esquerra amb tots els noms, classificats per mecanisme de producció del so. Fent clic cada nom s'arriba a la seva fitxa. Les fitxes es troben a la dreta i inclouen la foto, nom, mecanisme, país, curiositats...

c) audicions: A l'inici de cada bloc trobem el mapa de la zona. Fent clic a determinats punts s'accedeix a les fitxes d'audicions (25 en total, distribuïdes uniformement per blocs).

Fitxes d'audicions:

Cadascuna conté:

- informació del país: bandera, mapa de localització, fotografies de paisatges, gent, ...
- un botó per escoltar la música (fragment de menys d'un minut)
- informació sobre l'audició i alguna pregunta o enllaç per fomentar l'audició activa.

2.- Activitats JClick.

Accés a una pàgina amb un *applet JClick*. Aquesta pàgina conté explicacions sobre els programes necessaris per poder fer les activitats i l'opció de descarregar-los.

Els exercicis estan també classificats segons els 4 blocs temàtics esmentats abans, i en cadascun n'hi ha de 3 tipus:

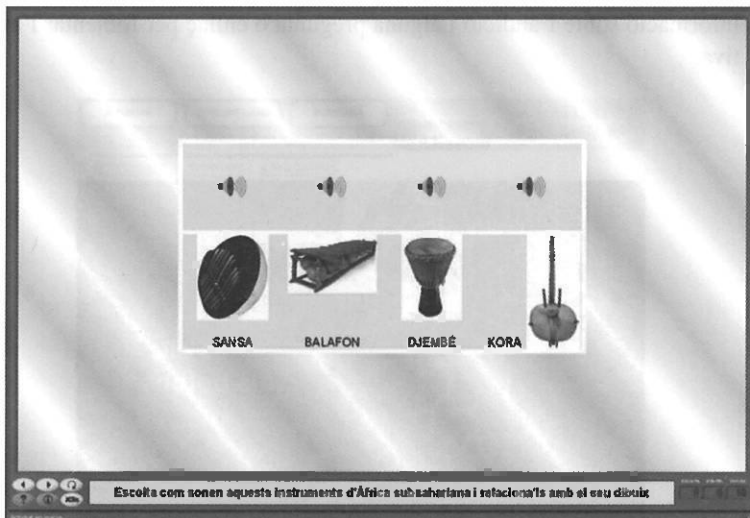
- introducció (color blau)
- ampliació (color groc)
- repàs (color verd)

Les activitats son variades a cadascun dels blocs: identificació, exploració, associació simple i complexa, joc de memòria, sopa de lletres, trencaclosques...

Aquest apartat permet, a part de posar en pràctica els coneixements, escoltar exemples de sons d'instruments de cadascun dels blocs i ampliar alguns temes (musiques del Carib, música catalana...)

3.- Enllaços i altres informacions. Útil per seguir treballant i investigant sobre «Músiques del Món». La idea és anar-lo actualitzant i ampliant. Inclou enllaços a *webs* on es pot escoltar més fragments de músiques de manera legal i gratuïta (*samples*), *webs* de museus, pàgines amb imatges (algunes permeten escoltar instruments encara que no es pugui descarregar el so), etc.

Aplicacions didàctiques

Aquest projecte pretén ser un material versàtil, amb diferents utilitats i aplicacions. El web està dirigit principalment a l'ESO i al Batxillerat, i pot ser útil tant al professorat com a l'alumnat.

La seva versatilitat fa que es pugui utilitzar:

- de manera global, en una unitat didàctica sobre «músiques del món» o en una optativa.
- com a font d'exercicis concrets, per treballar diversos aspectes del currículum: audició, treball del ritme, organologia...
- puntualment en altres nivells de l'educació musical (primària, ensenyaments de règim especial) o en altres matèries (per exemple, a l'àrea de ciències socials) com a complement.

Es pot utilitzar en un ordinador de manera individual (a l'aula d'informàtica o a casa), o es pot projectar a l'aula de música si es disposa d'un canó.

És un material molt interactiu, que neix amb la vocació de fomentar la investigació. La idea és que l'alumnat es mogui ràpidament per la pàgina buscant informació, i també despertar la seva curiositat per saber més:

- sobre altres músiques i instruments.
- sobre altres països i cultures.

El material «informatiu» de la pàgina pot servir:

- Com a font de material per a les activitats de l'aula.
- Per treballar les audicions, que es troben en format *mp3*. Es poden reproduir i també projectar les imatges.
- Com a material de base perquè l'alumnat investigui sobre determinats països, instruments, músiques,... en un ordinador.

Altres idees:

- L'ampli «catàleg» instrumental permet que l'alumnat pugui fer activitats de construcció d'instruments, fent-los servir de model. També pot ser un ajut per treballar alguns temes d'organologia.
- Les audicions poden servir de pauta a partir de la qual l'alumne/a pugui elaborar presentacions amb altres músiques, fent servir la idea de combinar la informació visual amb la musical.
- A les audicions es plantegen qüestions que permeten treballar competències en ritme, l'oïda, la diferenciació de timbres...

alumnes procedents d'altres cultures diferents i afavorir la integració escolar de tots els alumnes, vetllant per obtenir el màxim rendiment escolar amb l'aportació d'estímuls rics, variats i complementaris); Conèixer i respectar les diverses cultures (valorar els aspectes positius de totes les cultures, identificar-se amb la pròpia tradició cultural, però mantenir una actitud oberta que permeti incorporar els elements positius d'altres models culturals, superar prejudicis respecte a persones i grups d'ètnies diferents i desenvolupar un esperit crític i constructiu que permeti analitzar els aspectes positius i negatius tant de la cultura d'origen com de les altres); Potenciar la cultura del diàleg i la convivència (desenvolupar els processos d'autoregulació de la conducta que impliquen el respecte i la tolerància envers les diferències, educar per a la resolució positiva dels conflictes, vetllar per la comunicació entre alumnes i famílies de diferents cultures, potenciar les habilitats socials per facilitar una convivència harmònica i aconseguir la integració socioafectiva de tot l'alumnat).

Aquests objectius no han d'implicar que es multipliquin els continguts i les activitats, sinó que s'han d'inserir en el marc curricular del centre, només cal vetllar perquè les pràctiques educatives siguin coherents amb els objectius declarats.

Les possibilitats de treball intercultural a l'àrea de música

Per aconseguir assolir aquest model de currículum intercultural desitjat és necessari tenir presents diversos factors: la modificació dels diferents currículums de les escoles, l'adopció de noves estratègies d'ensenyament-aprenentatge, la formació del professorat, les relacions amb la comunitat i, evidentment, recursos que permetin aconseguir aquests canvis.

La música esdevé un element molt potent per facilitar aquesta tasca, ja que la necessitat d'expressar-se musicalment és un tret universal, compartit per tot tipus de cultures, no es coneix cap poble que no s'expressi musicalment, ni cap persona que no es vegi afectada, d'una o altra manera, pel fet musical.

D'altra banda, la música té un paper fonamental en qualsevol cultura, on serveix de vehicle de transmissió d'informació i és cabdal en els aconteixements bàsics de les comunitats. Per això mateix, la música reverteix en la pròpia etnicitat de les diferents cultures i és un valuós recurs expressiu d'aquesta necessitat de la diferència que tenen els grups humans.

Des de fa molt de temps ja l'etnomusicologia, que estudia la música com a cultura, se n'ha adonat de l'interès que té el treball musical per augmentar la cohesió d'un grup, i la facilitat de fer-ho, ja que la majoria de manifestacions musicals demanen la participació d'un grup i l'absència de suport físic del fet musical ajuda a estendre tot tipus de músiques entre tot tipus de públic.

Un cop explicitades les possibilitats i els avantatges del treball musical per establir un diàleg intercultural, constatem també les dificultats que podem trobar en intentar fer-ho: falta de formació i informació entre els educadors musicals sobre músiques

d'altres cultures, dificultats per accedir a materials musicals prou representatius, por de no assolir els normatius continguts curriculars musicals i una certa rancúnia de no perdre la pròpia identitat cultural en obrir el currículum a altres formes de fer i de ser.

Tot i aquestes dificultats, segurament l'àrea de música és un dels espais on més actuacions puntuals s'han fet a l'escola, des de sempre, d'adaptacions curriculars en les aules que ampliessin el repertori musical en tots sentits: cançons d'orígens diversos i en diferents llengües, audicions de músiques de totes parts, danses popularitzades anònimes, utilització d'instrumental «ètnic» etc. Independentment de la consciència d'adoptar un treball de tipus intercultural, el professorat especialista de música de les escoles¹ ha volgut aprofitar la gran varietat de recursos musicals d'altres cultures sense plantejar, majoritàriament, altre objectiu que el purament musical.

Les raons que poden explicar aquesta ampliació en les escoles cap a músiques de diverses cultures són diverses, però destaca el fet que el currículum de música en el seu primer nivell de concreció sigui poc detallat, la qual cosa permet un ampli ventall d'actuacions.

Sembla clar que hi ha un interès per part dels i de les professionals de l'educació musical per utilitzar elements musicals per treballar de forma intercultural, si entenem interculturalitat com a diàleg entre cultures des de la igualtat.

En aquest sentit, convenim amb Giraldez (1997) i en la línia de tots els etnomusicòlegs, antropòlegs, sociòlegs i educadors musicals que, entre d'altres, podríem destacar els següents valors de l'educació musical intercultural que van molt més allà de valors educatius purament musicals:

- *Socialment*: degut al fet que la música és una necessitat i una capacitat implícita en totes les persones, independentment del seu origen, trobem ja un element comú que podem aprofitar pedagògicament.
- *Antropològicament*: Ja que totes les cultures tenen expressions musicals pròpies que estan impregnades de la idiosincràsia del poble, és una forma magnífica d'introduir aquest coneixement.
- *Ètnicament*: En la mesura que les persones se senten participants d'un grup, també es reconeixen en la música que els és pròpia, la qual cosa, traslladat a l'entorn escolar, ens duu a afirmar que portar a l'aula músiques de diferents pobles contribuirà també a la reafirmació identitària de cadascuna de les i els alumnes en elles representats.
- *Legalment*: Només amb la finalitat de complir el que el currículum assenyalava, encara que de forma succinta, per donar resposta a l'enunciat de «músiques diverses...», està clar que hauríem de fugir d'un únic tipus d'exemple musical.

¹ Algunes actuacions concretes, però, les podem trobar en el recopilatori que l'ICE de la Universitat de Barcelona va fer de les IV jornades de música, dedicat a les músiques del món, l'any 2002.

- *Musicalment*: Com en qualsevol altre tipus d'activitat el conèixer i treballar des d'altres punts de vista, (noves escales, timbres d'instruments desconeguts, danses típiques, etc.), només pot ser enriquidor per a l'alumnat.
- *Pedagògicament*: Pel fet de ser una activitat grupal i cooperativa, fàcil de conduir i gratament acceptada per l'alumnat. Susceptible de ser utilitzada globalment amb altres matèries.

Estem d'acord que, tot i les dificultats que poden presentar-se en plantejar un canvi d'aquestes característiques, sempre serà major el guany que la inversió, que, més que preparades i preparats en un estil o altre de música, el més important és estar sensibilitzats. La sensibilització respecte a la temàtica intercultural, i la motivació pel treball són les principals eines per superar altres handicaps, sense témer a les possibles fallades de realització i valorant més el «procés» que l'objectiu (Blaking 1997).

La cançó com a recurs didàctic d'educació intercultural

Evidentment la cançó, com a element musical fonamental, comparteix tot el que s'ha dit fins ara al parlar de música, però, amb la intenció de conèixer les seves possibilitats com a element de treball intercultural amb l'alumnat, aterrem en la cançó com a recurs didàctic la nostra recerca.

Des del moment que la cançó es defineix com unió de text i música, ja podem apreciar la relació indissoluble que té la cançó amb la música. Si a més pensem que ambdues interactuen potenciant la seva capacitat expressiva i de comunicació, sembla assenyat afirmar amb Maideu (1996:49), que «*la cançó és la primera i més genuïna manifestació musical dels éssers humans*». També subscriu Giménez aquesta sentència, i ens recomana «*usar la força comunicativa de la cançó, que suma per força expressiva i conceptual de la paraula la força expressiva de la música*». (1997:39). Convenim amb aquesta idea respecte que el text només aporta informació i la música sola sentiment, però en la unió es fa més fàcil recordar el text i la música ens encamina al significat, dotant-lo de més expressió. Aprofundint, podríem dir que la música ens aporta l'emoció i la lletra el significat, doncs desperta els dos aspectes fonamentals del ser humà: afectiu i cognitiu. D'altra banda, el text de les cançons representa, per ell mateix, un material informatiu enormement important i complex respecte a les persones i als col·lectius.

Aquestes característiques seran la fonamentació per justificar l'elecció de la cançó com a element cultural potent, i per tant, com fonamental eina de coneixement cultural a l'escola. La cançó està present en totes les societats i segueix vertebrant les nostres vides.

El cant viu suposa una manifestació natural de les vivències infantils. A través de la cançó infantil els nens estableixen contacte viu i directe amb els elements bàsics de la música, però si un tret defineix la cançó popular infantil és el predomini del text sobre la música. La cançó popular és un recurs idoni per a l'educació musical

ja que connecta amb l'interès de l'alumnat fins al punt de formar part dels seus jocs, celebracions, costums, relacions i contactes amb el món adult.

A banda del seu valor com a recurs musical, volem destacar també el paper que els i les grans pedagogues musicals han donat a la cançó, no només com a base per a l'aprenentatge musical, sinó també com a element de coneixement cultural (Frega, 1996).

- Emilie Jaques Dalcroze (1865-1959), per exemple, afirma que,

«Les cançons d'altres èpoques i d'altres llocs poden ser accessibles per als nens, i cantar en un altre idioma – millor amb cançons de poques paraules – permet un aprenentatge de la música com expressió humana ja que destaquen la forma i l'ús de la cançó en altres cultures». (Op. cit: 96 i 97).

- Justine Ward (1879-1975). Encara que el seu objectiu era formar la veu de tots els alumnes per a superar les dificultats del cant gregorià, les cançons són el material característic d'aquest mètode.

«En el mètode Ward el repertori es compon de cançons infantils i populars, de melodies preses dels diferents països». (Op. cit: 169).

- Edgar Willems (1890-1978). Encara que estava arrelat a la música occidental, Williams es va mostrar obert cap a l'art contemporani i cap a la música d'altres cultures. El seu enfocament pedagògic també comença i es basa en les cançons. (Op. cit: 200).
- Maurice Martenot (1898-1980). Diu que cantar i ballar allibera en els nens una energia que és capaç de fer fugir els problemes i exterioritzar les emocions doloroses. Defensa que el cant serveix de gimnàstica natural de l'òrgan vocal, que ajuda a una estructuració de la memòria musical i també d'unes altres. Usa temes populars tradicionals d'Europa i d'Àsia. (Op. cit: 146).
- Zoltan Kodály (1882-1967). La seva idea clau és que la música és aliment intel·lectual que no pot ser substituït per cap altre. La música és una part indispensable del coneixement humà universal. Pren la música folklòrica com a punt de partida de la seva metodologia. Segons Kodály, a partir del cant coral i la sistematització dels elements musicals continguts en el folklore de cada país, és possible accedir de manera més harmoniosa i natural al domini d'altres instruments i de la música universal.
- Shinichi Suzuki (1898-1998). Tot i que va desenvolupar una metodologia instrumental, la base està en escoltar cançons que els agradin, cantar-les i, posteriorment, tocar-les. La primera cançó que l'alumnat aprèn a tocar és una cançó popular japonesa: «Campaneta». L'aprenentatge es basa en tocar melodies populars. A nivell metodològic també Suzuki emprà un tipus d'estratègia molt recomanada en l'enfocament intercultural quan diu:

«La cooperació, no la competició, és la motivació. Els estudiants de tots nivells toquen junts. Els més grans ajuden als més joves». (Op. cit: 250).

- Murray Schafer (1933-) també expressa un pensament interessant de llegir:

«Tota societat tindrà un repertori d'experiències musicals del passat que voldrà mantenir vives... també seria necessari estudiar la música d'altres cultures, per situar la nostra en una perspectiva adequada». (Schafer 1984 b: 35).

Hem vist doncs l'important paper que té la cançó dintre de les diferents metodologies musicals, no només com element musical d'aprenentatge sinó també com element educatiu cultural, a més de fixar-nos que, de manera natural, la seva pràctica ajuda a afavorir processos metodològics molt lligats amb les característiques d'un model educatiu intercultural, sobretot el treball de tipus grupal (base de l'estratègia de treball cooperatiu).

La cançó en el context educatiu

Per demostrar, en primer lloc, l'efectivitat de la cançó com a element educatiu, recollim l'explicació de Roura (1998) quan ens fa veure que la cançó tradicional és com la banda sonora de l'evolució de la humanitat, ja que sempre l'ha acompanyat. Aquest tipus de cançons tenen unes característiques particulars que li són comunes: tradició oral i estructura senzilla. El més important però, és que han anat creixent i propagant-se a l'ombra d'un entorn social i natural canviant i del que es fan ressò, per la qual cosa es converteixen en elements d'educació (en el més ampli sentit de la paraula) de primer ordre, (Roura, 1998).

Això ho saben bé els musicòlogues, etnomusicòlegs, (Blaking, Merriam, Martí, Small, etc.) i antropòlegs en general que han estudiat tantes cultures on el saber i la història de la comunitat es transmet oralment, a força de relats musicats que ajuden a memoritzar el text.

Subscrivim doncs el discurs respecte a la idoneïtat de la cançó com a element educatiu de primer ordre, en el sentit que la cançó tradicional² en les llengües vernacles ens convenç com a element musical d'alt valor pedagògic.

Com veiem, i fent servir la frase de Martí (2000), sembla palès que l'ús de la cançó com recurs pedagògic va «més enllà de la música», ja que, resumint, hem vist que la cançó servirà: antropològicament com a font de documentació, sociològicament per situar l'ésser humà dintre d'un grup, com a teràpia, i de contingut per conèixer dades concretes de l'entorn.

Convenim amb les orientacions del Departament d'Educació³ que el cant constitueix, sense cap dubte, l'activitat musical més important de l'escola, així doncs,

² La forma més simple d'exemplificar el que es entén per cançó tradicional, seria definir-la com la que ve d'antic, a diferència de la cançó popular que només ens indica que el poble la fa seva, vingui o no donada per la tradició.

³ Del Currículum. Educació Primària. Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació Octubre 1992.

recollim aquestes recomanacions i presentem, en la part oral de la nostra comunicació, un exemple de cançoner en altres llengües que ens permetrà aconseguir un canvi cap al model educatiu intercultural, sense deixar d'assolir els normatius objectius musicals.

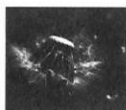
Bibliografia

- AGUADO, Mª Teresa, GIL, Inés i MATA, Patricia, (2005). *Educación intercultural: una propuesta para la transformación de la escuela*. Madrid: Los libros de la Catarata.
- AIATS, Jaume. (2000). Ensenyar la música o educar amb les músiques. III Jornades de Música. *Música i mitjans de comunicació*. Barcelona: ICE de la UB. Pàgs 9-16.
- BESALÚ, Xavier. (2002). *Diversidad cultural y educación*. Madrid: Síntesis Educación.
- BLACKING, John. (1997). *Fins a quin punt l'home és músic?* Vic: Eumo Editorial.
- CAMARA DE LANDA, Enrique. (2003). *Etnomusicología*. Madrid: Ediciones del ICCMU Antropología de la música.
- DIAZ AGUADO, M^a. José. (2003). *Educación intercultural y aprendizaje cooperativo*. Madrid: Ediciones Pirámide.
- ESSOMBA, Miquel Àngel. (2005). *L'atenció a la diversitat a Catalunya*. Vic: Eumo Editorial.
- FREGA, Ana Lucía. (1996). *Una investigación descriptiva y comparada de los métodos Jaques-Dalcroze, Orff, Martenot, Ward, Wilems, Kodaly, Suzuki, Murray Schafer y John Paynter*. Tesis doctoral. Argentina. Universidad de Rosario.
- GIMÉNEZ, Toni. (1997). El uso pedagógico de las canciones. *Eufonía n° 6*. Pàgs. 91-99.
- GIRALDEZ, Andrea. (1998). Educación musical desde una perspectiva multicultural: Diversas aproximaciones. *A Transiberia*. (En línia). Disponible a: <http://www.sibetrans.com/trans/transiberia/giraldez.htm>.
- MAIDEU, Joaquín. (1996). El Cant en les etapes de l'Educació Obligatoria. I Jornades de música. Barcelona: ICE de la UB. Pàgs. 49-66.(Llibre d'actes).
- MARTÍ, Josep. (2000). *Más Allá del Arte: la música como generadora de realidades sociales*. Sant Cugat: Editorial Deriva.
- ROURA, Jordi. (1998). Música i interculturalitat a l'educació. *II Jornades de música*. Barcelona: ICE- Universitat de Barcelona. Pàgs. 33-47. (Llibre d'actes).

Tipologia musical i formes de representació visual i plàstica

Tantiña Martín i Elisa Sánchez de Ocaña

IES Tona

L'activitat que presentem és un petit projecte interdisciplinari que necessita de la col·laboració entre dues de les àrees del departament d'expressions: Música i Visual i Plàstica. La finalitat de la mateixa és aconseguir que els alumnes experimentin amb el llenguatge plàstic per tal de reaccionar críticament a manipulacions comercials sobre el fet artístic.

Objectius generals

- Desenvolupar la capacitat crítica respecte la societat.
- Comprometre's de manera activa i responsable en projectes individuals i de grup.
- Ser capaç de relacionar diferents tipus de coneixement.
- Entendre el fet artístic com a plural i divers.
- Treballar un tema des d'una perspectiva interdisciplinària posant així en pràctica la relació entre les arts.

Objectius per a l'àrea de música

- Comprendre la música com a fet social.
- Adquirir eines per a entendre els fenòmens comercials musicals.
- Comprendre les relacions del fet musical amb els llenguatges visuals.
- Ser crític davant de les propostes comercials de les que som potencial públic i clientela.

Objectius per a l'àrea de Visual i Plàstica

- Comprendre les relacions del llenguatge visual i plàstic amb altres llenguatges, com a mitjà d'expressió amb finalitats comunicatives.
- Valorar la importància del llenguatge visual i plàstic en l'expressió de vivències, sentiments, emocions i idees. Apreciar també, els valors estètics de les obres d'art, de disseny i de comunicació visual.
- Realitzar composicions gràficoplàstiques, seguint les fases del procés creatiu.
- Analitzar i interpretar raonadament, a partir de criteris preestablerts, formes i imatges representades de manera objectiva i/o subjectiva.

Aportacions a l'assoliment de les competències bàsiques

En ampliar el coneixement dels diferents codis artístics i la utilització de les tècniques i els recursos propis de l'àrea d'Educació Plàstica i Visual i Música, es contribueix, especialment, a adquirir la competència Cultural i artística. Amb l'estudi dels diferents estils artístics, l'alumne aprèn a mirar, veure, observar i percebre, i a apreciar els valors estètics i culturals de les produccions artístiques.

L'activitat contribueix, especialment, a adquirir Autonomia i iniciativa personal, ja que tot procés de creació suposa convertir una idea en un producte. Col·labora en estratègies de planificació, de previsió de recursos, d'anticipació i avaluació de resultats, i això obliga l'alumne a prendre decisions de manera autònoma.

Es contribueix a la competència Aprendre a aprendre en la mesura que s'afavoreix la reflexió sobre els processos i l'experimentació creativa, perquè implica la presa de consciència de les capacitats i els recursos propis i també de l'acceptació dels errors propis com a instrument de millora.

Les diferents activitats de grup permetran desenvolupar competències com la Comunicació lingüística, ja que hauran d'utilitzar el llenguatge com a instrument de comunicació; i la competència Social i ciutadana, perquè cooperaran, conviuran i exerciran la ciutadania democràtica.

Desenvolupament de l'activitat

Com que és una activitat interdisciplinària, les sessions es prenen de cadascuna de les àrees participants.

La primera sessió es treballa a l'àrea de Música.

Dins el projecte curricular del 3r d'ESO cal tractar a fons les diferents divisions i particions que es poden establir per tal d'estudiar el fenomen musical. Es tracta de categories sovint poc rigoroses i que es basen en prejudicis científics sorgits al segle XIX i que moltes vegades responen a pre-concepcions de tipus social.

Així doncs, en la musicologia tradicional es parla moltes vegades, subtilment o de manera clara, de tres categories musicals diferents:

- Música tradicional i ètnica
- Música culta
- Música popular-urbana

En la primera sessió, cal partir d'aquestes tipologies i explicar als alumnes en què consisteixen teòricament. Com ens ajuden a treballar i a distingir entre músiques a partir del públic al qual van destinades.

Després de l'explicació de les tres tipologies musicals, els alumnes hauran de buscar exemples de cada un dels tipus per parelles amb l'ajuda d'una fitxa¹ on se'ls proposen preguntes sobre les obres triades per a cada categoria.

Aquesta feina es revisa per tal d'assegurar que han seguit bé l'explicació ja que és fonamental la bona comprensió d'aquesta part teòrica per al posterior desenvolupament de l'activitat.

Cada parella haurà de buscar els exemples que han triat i fer-ne un enregistrament en format CD, *mp3*, etc segons les possibilitats a nivell de reproducció sonora de les que disposem a l'aula.

En sessions posteriors ens dedicarem a escoltar les petites presentacions i les respectives audicions de cada parella. Aquesta activitat ens pot portar diverses sessions i no és recomanable que totes les parelles exposin un mateix dia si n'hi ha moltes, caldrà doncs complementar la sessió amb altres continguts o matèria al marge de l'activitat.

L'objectiu d'aquestes sessions és ajudar-los a comprendre que, així com a nivell teòric són categories fàcilment comprensibles, a l'hora de buscar exemples concrets, les línies divisòries entre les mateixes es fan difuses. Això és perquè són categories fonamentades en idees que van més enllà de la música en sí. Sovint associem un tipus de música a un col·lectiu concret de persones sense tenir en compte que pot agradar o ser escoltat per altres i fins i tot pot variar el públic habitual de la mateixa.

Tot i això, les empreses de difusió comercial musical s'esforcen contínuament en definir i catalogar la música que comercialitzen. Aquesta estratègia neix de la necessitat d'ordenar i guiar el comprador a les botigues de discos però també és una manera de vendre ja que associen un conjunt d'imatges i supòsits socials a cada tipus de música.

Cada grup-classe votarà un exemple per a cada categoria d'entre les propostes que presentin entre tots.

Un cop arribats a aquest punt, l'activitat passa a l'àrea de Visual i Plàstica.

¹ Podeu trobar-la a la pàgina 1 de l'annex.

Partint de les peces musicals treballades prèviament a l'àrea de Música, els alumnes hauran de dissenyar una proposta de coberta de CD per a cadascuna de les tres peces de les tres tipologies escollides.

La intenció és que l'obra gràfica resultant representi i transmeti en cada cas allò que els ha suggerit cada tipologia musical o bé la música en concret que escoltarem durant les sessions, és a dir: transferir al llenguatge visual i plàstic els missatges emesos en un altre llenguatge (en aquest cas musical), aconseguint definir una situació equivalent o paral·lela.

Per aquest motiu, caldrà tenir molt clar primerament la intenció o el missatge que es vol transmetre per tal de seleccionar, entre els diferents recursos del llenguatge visual i plàstic (imatges, formes, colors, textures, tipografies,...) i les diferents tècniques, els més adequats per les seves propietats i possibilitats expressives.

L'activitat es continua realitzant per parelles. Durant la primera sessió caldrà repassar els conceptes i l'experiència realitzada a l'àrea de música per tal de crear una connexió que els alumnes interrelacionin els dos llenguatges artístics. Comencem exposant exemples reals: sentint peces musicals, observem les caràtules que ens proposen les discogràfiques. La idea és fer sorgir un debat d'anàlisi, comprensió i interpretació de les relacions que s'estableixen entre música i imatge i reflexionant en la caràtula com a creació artística més enllà de cap funcionalitat pràctica.

En la segona sessió, cada parella comença a projectar les seves propostes en funció de les músiques més votades de cada grup-classe. Hauran de realitzar una caràtula per cadascuna de les tipologies explicades.

Caldrà planificació prèvia per seguir el procés de producció del missatge visual d'acord amb una intenció prefixada: recollida d'informació, maduració de la idea, proves tècniques i materials, prototips,... Cada grup escriurà les sensacions que li suggereixin les peces musicals, així com qualsevol informació que consideri important sobre l'estil, història i estètica de/ls intèrpret/s. Fent ús del llenguatge visual i plàstic s'intentarà representar i transmetre en la composició tota aquesta informació a l'espectador.

Aquestes descripcions i esbossos les han de presentar en una fitxa-guia² un cop han decidit com realitzar les cobertes.

En sessions posteriors es porta a terme la realització de l'obra gràfica utilitzant els procediments i tècniques més adequats en funció de la idea.

Finalment, i per tancar l'activitat, es fa una exposició col·lectiva dels treballs acompanyada de música així com una posada en comú de les experiències personals i una valoració dels resultats en totes dues àrees.

² Podeu trobar-la a la pàgina 2 de l'annex.

Metodologia

En el desenvolupament de l'activitat s'utilitzaran diferents metodologies.

En primer lloc la classe magistral i l'explicació participada serviran per explicar els conceptes que seran el punt de partida de la mateixa. Aquestes primeres estones d'explicació teòrica no han de ser passives pels alumnes, que n'han d'extreure uns apunts al quadern de classe.

L'ús de l'audició com a mètode permet el treball de l'atenció per part de l'alumnat i ha d'anar acompanyat d'una reflexió analítica que el professor ha de gestionar per fer sorgir el debat. També es treballarà l'intercanvi d'opinions a partir de la visualització analítica dels treballs gràfics.

Aquests darrers s'elaboraran a partir de croquis, la comparació de propostes reals i l'observació directa de la natura. L'experimentació amb l'espai bidimensional també serà un mètode a seguir.

Finalment, durant tota l'activitat, el treball en equip i, per tant, l'intercanvi d'idees serà fonamental per la bona execució del mateix juntament amb la recurrència a coneixements previs adquirits.

Avaluació

Els criteris que seguirem es basen en els objectius exposats anteriorment. En tractar-se d'una activitat interdisciplinària farem una avaluació independent a cada àrea i una valoració conjunta que es podrà tenir en compte a l'hora d'avaluar trimestralment els alumnes.

Aquesta avaluació es farà en dues parts; l'observació del desenvolupament de l'activitat dels alumnes, tenint en compte l'actitud i també a partir de el treball final de l'alumne/a avaluant-ne els objectius de cada àrea per separat.

Annex

Fitxa 1

Exemples tipològics musicals

1.- Música culta

Títol de la peça escollida:.....

Compositor:.....

Estil al qual pertany:.....

A quin públic va destinada:

Altres dades d'interès:

2.- Música Tradicional

Títol de la peça escollida:

Instrument o agrupació instrumental l'interpreta:

Cultura a la qual pertany:

Context en qual s'interpreta:

A quin públic va destinada:

Altres dades d'interès:

3.- Música popular urbana

Títol de la peça:

Compositor/Intèrpret:

Estil al qual pertany:

A quin públic va destinada:

Altres dades d'interès:

Fitxa 2

Departament d'Expressions. IES Tona

Educació Visual i Plàstica i Música.

Presentació de l'activitat:

Partint de les peces musicals treballades prèviament en l'àrea de Música, el projecte consisteix en **crear una proposta per a la coberta d'un CD el disseny de la qual haurà de respondre a la tipologia musical que contindria en cada cas.**

- 1r. ESO- Clàssica o Culte.
- 2n. ESO- Tradicional o Popular.
- 3r ESO- Urbana.

L'objectiu final de l'activitat és que **l'obra gràfica resultant representi i transmeti allò que suggereix l'obra musical**, és a dir: transferir al llenguatge visual i plàstic els missatges emesos en un altre llenguatge (en aquest cas musical), aconseguint definir una situació equivalent o paral·lela.

És important tenir molt clar primerament la **intenció** o el **missatge** que es vol transmetre per tal de seleccionar, entre els diferents recursos del llenguatge visual

i plàstic (**imatges, text, formes, colors, textures, tipografies...**) i les diferents tècniques (**ceres, pintures, retoladors, collage...**) els més adequats per les seves propietats i possibilitats expressives.

L'activitat es realitzarà **en parelles** i caldrà una **planificació prèvia: recollida d'informació, maduració de la idea, proves tècniques i materials, esbossos...**

Cada grup escriurà les **sensacions** que li suggereixin les peces musical, així com qualsevol **informació que consideri important sobre l'estil, història i estètica del/s intèrpret/s**. Seguidament s'intentarà representar i transmetre en la composició tota aquesta informació tenint en comte la importància de la funció estètica del resultat.

Un cop realitzada l'obra definitiva es farà una exposició col·lectiva dels treballs així com una posada en comú de les experiències personals i una valoració dels resultats.

Descripció

Nom i cognoms:

Curs i grup:

Music in English

Miriam Fradera

IES Pere Calders

Actualment el nostre projecte aplicat a l'aula consisteix a fer un crèdit variable de 2n d'ESO on es fa servir l'anglès com a única llengua de comunicació a la classe de música en les intervencions de la professora, els alumnes i també als textos. Es tracta d'un crèdit de música sobre els instruments musicals. Per poder reforçar els objectius de la matèria d'anglès de 2n d'ESO a través del nostre crèdit hem hagut de mantenir trobades regulars amb professors del Departament d'Anglès, que revivien el nostre material per comprovar que coincidia amb el nivell i els objectius dels alumnes de 2n d'ESO.

Material: El material dels alumnes del curs consisteix a uns dossiers de fotocòpies que romanen al Departament de Música a fi de poder ser reutilitzats en altres grups, cada dia els repartim i els recollim. Per a la seva confecció va comptar-se amb la col·laboració d'alumnes francesos que venien a fer pràctiques del seu anglès i d'aquesta manera perfeccionaven i milloraven els seus coneixements.

Aquesta comunicació conté dues parts, la primera és la descripció del projecte i la segona la programació del crèdit variable «**Music In English**».

Descripció del projecte

Per fer la descripció del projecte cal presentar-ne els aspectes següents: justificació, objectius, alumnat a qui va destinat, metodologia, temporització, criteris i indicadors d'avaluació.

Justificació del projecte: En un pla general cal tenir en compte que l'educació secundària té com a finalitat educativa contribuir al ple desenvolupament de la personalitat dels i les alumnes, i la seva preparació per participar activament en la vida social i cultural. Així mateix la música té un paper decisiu en el desenvolupament de les facultats intel·lectuals i emocionals. Contribueix al desenvolupament i perfeccionament lingüístic i des d'un pla més universal, és un instrument de socialització,

ja que, a més de la seva condició artística, forma part de les relacions internacionals i interculturals.

L'alumnat del centre i també els seus pares mostren demanda d'una major fluïdesa en l'ús de l'anglès ja que alguns dels nois i noies han viscut a països de llengua anglesa i molts tenen perspectives de fer-ho en el seu futur com a universitaris. En correspondència el departament de música està molt predisposat a afavorir el coneixement i l'ús d'aquesta llengua des de les seves classes. Anteriorment a aquest crèdit això ja es feia a través d'un repertori de cançons en anglès, i també de les tecnologies de la informació, mitjançant les quals els alumnes eren encoratjats a fer recerca i presentar els treballs sobre temes musicals en anglès.

Objectius: Augmentar les competències bàsiques dels alumnes en música i en anglès. Intensificar l'aprenentatge de l'anglès reforçant les destreses de la comprensió, producció i interacció oral, tenint en compte la importància del llenguatge en l'aprenentatge de la música. Desenvolupar activitats cognitiu-lingüístiques com són la descripció, la definició, l'explicació i l'argumentació. Dit d'una altra manera, es tracta d'assolir els objectius generals de l'àrea de Música però en anglès.

Alumnat: 2n d'ESO (En l'actualitat).

Metodologia: En primer lloc parlaré del treball amb tot el grup-classe, es fa la lectura en veu alta de textos en anglès sobre temes musicals amb un vocabulari adequat, s'interpreten cançons, es visionen converses amb músics, breus i senzilles, en anglès, o bé fragments de pel·lícules en versió original, i tot el grup fa comentaris sobre el què s'ha dit. Pel que fa al treball individual o en parelles, els alumnes preparen per escrit la resolució en anglès a algunes qüestions senzilles en anglès sobre els diversos temes que s'estudien, també elaboren treballs en grup i individuals, en fan l'exposició oral, i en definitiva fan recerca bibliogràfica per internet sobre qüestions plantejades per la professora.

Temporització: El projecte és de quatre anys. Durant el curs 2005-2006 es va anar elaborant la planificació del projecte i el material per als alumnes del crèdit de 2n d'ESO. El curs 2006-2007 s'ha impartit el crèdit variable «Music in English» a alumnes de 2n d'ESO i ha tingut com a llengua vehicular l'anglès. Durant els dos anys vinents s'anirà aplicant el projecte a altres cursos successivament.

Criteris i indicadors d'avaluació: S'avaluaran els blocs de continguts que pertanyen al currículum de música del centre, en les facetes de continguts, valors i procediments. L'avaluació inicial es fa amb preguntes obertes al grup-classe, l'autoavaluació consisteix als resultats dels exercicis que fan en grup i els corregeixen amb la participació de tota la classe, i l'avaluació sumativa es fa al final de cada unitat quan es passa un test de continguts perquè els alumnes responguin.

Programació del crèdit variable «Music in English» de 2n d'ESO

Objectius generals: Aquests objectius fan referència a capacitats que incideixen en tots els àmbits del desenvolupament de la persona: cognitiu, físic, afectiu, d'equilibri personal, d'inserció social i especialment, de comunicació i de relació interpersonal.

Acceptar l'anglès com una llengua en la qual expressar-se; Millorar la fonètica tant en la lectura com en l'expressió oral; Treballar l'escriptura i la llengua anglesa. Saber memoritzar i cantar cançons en anglès; Conèixer el món musical en diferents estils; Reconèixer els instruments: trompeta, clarinet, guitarra, piano, timbales, violí, violoncel, orgue, acordió i bateria; gaudir de l'anglès i de la música; reconèixer les diferents obres musicals treballades en el temari.

Continguts: Distinció de la informació rellevant sobre la història de l'orquestra; Identificació de les famílies d'instruments: vent, corda, percussió, l'orquestra simfònica; familiaritat amb els instruments: el piano, el violoncel, l'orgue, l'acordió; Relat, oral o escrit, de Biografies de Benjamin Britten, Amadeus Mozart, Joaquín Rodrigo, Beethoven, Vivaldi, Bach, Haydn, L. Armstrong, Beatles, Andrea Corrales, Pau Casals.

Unitats didàctiques: el crèdit consta de 8 unitats, que es distribueixen en aproximadament 32 sessions d'una hora, cada unitat abasta unes 4 sessions.

1. The orchestra 2. The flute 3. The guitar 4. The trumpet 5. The drums 6. The piano 7. The cello 8. The violin.

Procediments: Llegir textos en anglès; Escoltar i cantar cançons en anglès; Constar qüestionaris; Cercar informació; Memoritzar cançons i vocabulari.

Actitud:

Educació en valors. A continuació esmentarem tots aquells aspectes transversals que apareixen en el material utilitzat i que creiem que contribueixen a fomentar l'educació dels alumnes no només en coneixements musicals sinó en altres tipus de valors fonamentals a la societat i al moment en què vivim.

1.– *Educació per la igualtat* d'oportunitat d'ambdós sexes: ni els personatges principals ni la gent de qui tracten els textos mostren característiques diferents pel fet de ser homes o dones: tots fan música, triomfen dins l'art, etc.

D'altra banda, la llengua anglesa, com a reflex d'una realitat sociocultural, fomenta en els alumnes la reflexió sobre aquest tema, a través de terminologia que fa referència a les persones sense especificar el seu sexe: *musician, composer, student*.

2.– *Educació moral i cívica.* El material del curs mostra a l'alumne aspectes de la vida quotidiana en què cal respectar unes normes bàsiques, i adoptar actituds positives i solidàries en la societat: concerts benèfics i solidaris, celebració respectuosa de les festes dins la comunitat, normes de comportament als llocs de lleure on anem, com sales de concerts.

3.– *Educació per la pau.* Amb l'objectiu d'assolir un món sense conflictes nacionals ni internacionals, és fonamental fomentar el respecte per les societats i cultures diferents a la pròpia i el coneixement de la contribució d'homes i de dones de diferents parts del món al progrés pacífic de la humanitat. Pel que fa als continguts específics, es tracten qüestions com les relacions dels músics dins del si de la seva família, la comunicació a través del llenguatge de la música, el respecte per cultures, races i creences diferents, la música com a mitjà d'enteniment entre els joves, les aportacions de diversos països a la cultura i el progrés de la humanitat, etc.

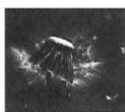
4.– *Educació per la salut.* Utilitzant el tema del cant i de la veu com a vehicle, els alumnes reflexionen sobre aspectes que incideixen en el manteniment del bon estat de salut i el control de la respiració, es reflecteixen actituds negatives per la veu, com l'alcohol i el tabac. També s'inclouen actituds adequades envers la manera d'ocupar el temps lliure de cadascú.

5.– *Educació ambiental.* Al llarg del curs es reflexiona sobre la importància del respecte al medi ambient i el contacte amb la natura per afavorir la creativitat i l'equilibri del planeta i personal, i es pretén despertar en els alumnes una major consciència ecològica i especialment de lluita contra la contaminació acústica.

Cantem amb l'aula d'acollida

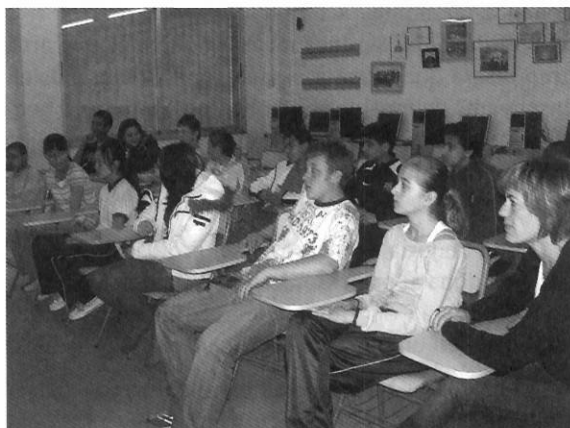
Agnès Sellés

IES Josep Lladonosa de Lleida

Les aules d'acollida són una realitat en molts centres, una realitat que intenta respondre a les necessitats que han anat sorgint per l'arribada constant d'alumnes nous.

Des del departament de Música de l'IES Josep Lladonosa de Lleida, vàrem pensar que seria interessant fer una intervenció amb els alumnes d'aula d'acollida, fent-los cantar.

Donat que el centre ja té una dilatada tradició amb el cant coral i estant absolutament convençuts que a través del cant es poden fomentar altres valors molt positius per l'alumnat, vàrem decidir introduir el cant als alumnes nous.

El nostre projecte consisteix en:

Una hora a la setmana els alumnes de l'aula d'acollida van a l'aula de música a cantar.

Gràcies a la disponibilitat horària de la professora de música, que és cap de departament, i a la bona acceptació de la proposta per part de les professores de l'aula d'acollida, que sempre estan obertes a qualsevol ajuda exterior, ja que la seva labor és complicada, hem pogut engregar aquesta activitat. Som conscients que la qüestió horària és fonamental per tirar endavant aquest projecte.

La directiva del centre va estar, des del primer moment, d'acord amb la proposta. No podia ser d'altra manera ja que no suposava cap canvi en el tema de l'horari.

Aquesta activitat els ajuda a millorar la nota de la matèria comuna de música.

Tots sabem que els alumnes d'aula d'acollida no poden estar només a l'aula d'acollida, hi ha algunes matèries que, des que arriben al centre, han de fer amb el grup classe que tenen assignat. El cas de la música és aquest i és per això que els ensenyants de música ens troben que, a mesura que arriben alumnes nous al centre, als pocs dies ja els tenim a l'aula. Aquest fet ens genera un problema de molt difícil solució: l'alumne nouvingut no ens entén i l'hem d'atendre de forma individualitzada, en la mesura de les nostres possibilitats.

En la majoria dels casos és el professor de música qui fa el cant coral i aquesta activitat dóna al professor la possibilitat de conèixer millor aquests alumnes i també li proporciona l'oportunitat de treballar amb ells de forma més individualitzada, pel fet d'estar en un grup més petit que el del grup classe.

El professor farà una valoració del treball dels alumnes, basant-se, fonamentalment, en les actituds i el seguiment de les normes per part de l'alumnat.

L'alumnat està assabentat que si treballa amb interès a cant coral, pot aprovar l'assignatura de música, sempre que a l'aula ordinària també treballi amb una actitud oberta i positiva.

Les lletres de les cançons es treballen de memòria.

L'objectiu final del treball textual de les cançons és que les aprenguin de memòria. Fer les cançons de memòria proporciona a l'alumnat la possibilitat d'ampliar el vocabulari que treballa a l'aula d'acollida.

El treball amb les lletres es fa tant des de l'aula d'acollida com des de l'aula de música.

Per l'aula d'acollida prepararem les lletres amb espais en buit. D'una mateixa cançó en farem diverses plantilles: una sense els substantius, una altra sense els adjectius i l'última sense els verbs.

Quan la lletra ja és coneguda per l'alumnat podrem començar a fer el treball de memorització completant els espais en blanc.

A l'aula de música, el treball de memorització es basarà en repetir les paraules que va dient la professora, però tindrem molta cura en fer repetir el text seguint el ritme de la pròpia música, fragmentant la cançó segons els criteris que ens marquin

les frases musicals. D'aquesta manera el treball serà doblement efectiu: l'alumnat anirà retenint la lletra i al mateix temps anirà assimilant les entrades, les respiracions, el ritme...

Es fa un aprofundiment a la dicció de les paraules.

A l'aula de música procurarem treballar detalladament la dicció de les paraules. De tots és sabut que per cantar i potenciar al màxim la veu, cal que no es perdi el so de cap lletra. En aquest treball el model que marqui el professor serà essencial; l'alumnat haurà d'aprendre per imitació i en aquest cas l'exemple que li proporcionem és fonamental.

L'aprofundiment en la bona dicció sempre és un exercici interessant per qualsevol alumne ja que, generalment, els adolescents tenen problemes a l'hora de «parlar clar». Aquesta dificultat, com és natural, s'aguditza en el cas dels nois i noies que han d'aprendre una nova llengua.

Observar l'obertura de la boca, insistir en el moviment i col·locació de la llengua, treballar les respiracions o la posició corporal, de ben segur ajudarà a adquirir una dicció més àgil i correcta.

Es canten cançons exclusivament en català

És evident que si el que es pretén és ajudar a que els alumnes de l'aula d'acollida disposin d'un recurs més que els ajudi a millorar el seu aprenentatge de la llengua catalana, les cançons que cantarem han de ser en català.

Treballarem amb cançons populars catalanes i amb cançons d'autor i amb peces de rock català.

La dificultat de la lletra, quant a contingut o vocabulari, no ha de ser un impediment, ja que la cançó ha de proporcionar la possibilitat de trobar-nos amb paraules

noves, que s'aniran gravant en la ment de l'alumne a mesura que les anem cantant, per això és tant important fer-les de memòria.

De vegades, però, també haurem d'optar per lletres que siguin assequibles i que transmetin continguts i valors que es puguin entendre amb facilitat.

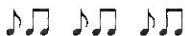
Es fomenta el gaudi en grup, al ser una activitat amb un cert caràcter lúdic.

Quan l'alumnat nouvingut arriba a l'aula d'acollida se l'intenta acompanyar en tot allò que necessita, se l'ajuda a que se senti integrat i se li dóna suport anímic. El treball a l'aula d'acollida és tant individual com col·lectiu, i el fet de ser un grup petit es converteix en un punt de referència fonamental per aquell noi o noia a qui tot li és estrany, el país, la ciutat, el centre, els companys...

Cantar en grup, fer una tasca en equip, el resultat de la qual no depèn d'un individu sinó de l'aportació de tots, pot resultar una eina d'ajuda per aquests alumnes que necessiten adquirir nous punts de referència. A l'aula de música, tot cantant, senten un suport afectiu i un tracte individualitzat que els aixopluga en un moment de la seva vida personal prou difícil, ple d'incerteses i de canvis.

Ens hem de preparar amb la perspectiva d'oferir el nostre treball en públic: el concert.

És probable que la tasca feta no sigui suficient per organitzar un concert només amb la coral de l'aula d'acollida, però segur que al centre hi ha més activitat musical que permeti fer un espectacle conjunt, en què hi participin altres grups. El més important és que aquesta tasca no quedi tancada entre les parets de l'aula d'acollida o de l'aula de música. Pels nostres alumnes serà una gran satisfacció poder oferir el treball al públic i, si pot ser, convindrà que ho fem en un horari en què els pares dels alumnes hi puguin assistir. Segur que ells també estaran orgullosos de què els seus fills cantin en català.

Els alumnes que en l'actualitat participen en el projecte, estan molt il·lusionats i fan l'activitat amb interès i amb motivació. Les professores de l'aula d'acollida, que també estan presents quan treballem amb els seus alumnes, comenten que els nois i noies desitgen que arribi l'hora d'anar a cantar, que els agrada molt.

Estem convençuts que aquesta activitat es podria fer en molts altres centres, que no es complicat posar-la en marxa i els resultats són molt positius.

Com a suggeriment i també com a conclusió proposem que a l'horari de les aules d'acollida es contempli la possibilitat de destinar una hora a aquesta activitat: el cant coral.

Trobant cançons

Caran Rodriguez

IES Miquel Crusafont i Pairó de Sabadell

El projecte «Trobant cançons» sorgeix des de l'assignatura de Música i del Departament d'Expressió i pretén, d'una banda, mostrar els treballs (de tècnica vocal, repertori, cant i coneixement d'altres llengües, cultures i estils de música) realitzats durant les hores de classe al crèdit comú d'aquesta assignatura; de l'altre, ésser el punt de partida per a un treball conjunt de quasi bé tots els departaments, professorat i alumnat del centre.

La tria del repertori parteix tant de la proposta del professorat com de les aportacions, idees i suggeriments de l'alumnat, i pretén també ésser un eix vertebrador per a la cohesió, la diversitat, el coneixement i l'acceptació dels diferents fets culturals existents.

Aquest repertori es treballa durant una de les dues classes de crèdit comú de l'assignatura de música, amb l'alumnat de 1r i 3r d'ESO. Per a l'enregistrament del CD amb totes les peces, es fa una convocatòria (voluntària) a tot l'alumnat per assistir a dues sessions d'una hora cadascuna en horari extraescolar (17:30-18:30 h).

Les peces que es preparen a classe i que es cantaran durant l'espectacle són les següents:

– Camins (Sopa de Cabra)	<i>Català</i>
– La balalaika	<i>Català</i>
– Aki no yuhu ini	<i>Japonès</i>
– Caresses sûr l'océan (de la banda sonora de la pel·lícula <i>Les Choristes</i>)	<i>Francès</i>
– Siya hamba	<i>Africà</i>
– Tue tue	<i>Africà</i>
– Kumbayà	<i>Africà</i>
– Navidadau	<i>Quítxua</i>
– Y qué tiene él? (Fondo Flamenco)	<i>Espanyol</i>
– Rap «campana sobre campana»	<i>Espanyol</i>
– Happy Day	<i>Anglès</i>

Alumnes de diferents grups i cursos de tot l'IES acompanyaran aquestes peces amb teclat, guitarra elèctrica, bateria, *djembé*, pandero, veu fent *beat-box*, xilofon, carillons i guitarra espanyola; el professorat en farà les adaptacions i els arranjaments.

El fil conductor de l'espectacle serà un rapsode, un trobador, que viatja buscant cançons arreu del món; en aquest cas, un alumne de 4t d'ESO.

A part del Departament d'Expressió i de l'assignatura de música en concret, diferents departaments estan implicats en la realització d'aquest projecte:

Departament d'Expressió, assignatura d'Educació Visual i Plàstica:

- Realització del decorat per a l'espectacle.
- Organització d'un concurs de caràtules de CD en què participa tot l'alumnat de l'IES.
- Creació del vídeo amb les imatges que són projectades durant l'espectacle.
- Creació del *PowerPoint* que presenta l'espectacle.

Departament de llengües, assignatura de Català:

- Creació del text amb rodolins que és el fil conductor de l'espectacle.
- Treball d'interpretació i dicció amb l'alumne de 4t d'ESO que fa de rapsode.
- Realització del reportatge fotogràfic de l'espectacle.
- Creació d'un pòster amb les fotografies de l'espectacle.

Departament de Tecnologia:

- Creació i instal·lació del decorat de tot l'IES que mostra l'espectacle.
- Creació d'un cartell en fusta pirogravat.
- Comunicació i instal·lació de l'equip de so al Centre Cívic del barri on es farà l'espectacle.

Departament d'USEE (Unitat de Suport a l'Educació Especial):

- Creació del díptic de l'espectacle.
- Suport i acompanyament amb l'alumnat específic d'aquest departament durant tota la realització del projecte.

Departament de Diversitat:

- L'alumnat de les classes d'Aula Oberta dels diferents nivells de l'IES s'ocupa de la regidoria, (transport i col·locació d'instruments, repartiment de díptics, col·locació de cadires, distribució del públic, organització diversa...).

Departament de Ciències Experimentals:

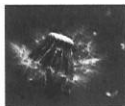
- Enregistrament i creació d'un vídeo de l'espectacle.
- Tots els departaments i professorat en general:
- Suport logístic per als assajos, acompanyament d'alumnat i assistència a l'espectacle.

Aquest projecte ha estat realitzat durant el primer trimestre del curs 2007-2008.

Harmonia i Caos a la ciutat i a la natura: un projecte interdisciplinari

Francesc Llinares

IES Bernat Metge. Barcelona

Introducció

El projecte de treball que ens ocupa forma part d'un projecte d'innovació i recerca educativa més ampli anomenat «*Aprentatge per a la comprensió en entorns virtuals als centres de secundària: La Xarxa School+*». En aquest macroprojecte hi van participar professors de quatre centres que van planificar i van portar a terme un projecte de treball titulat: *La ciutat, passat, present i futur*. Cada un dels centres va adaptar aquesta proposta general a la seva dinàmica interna.

Harmonia i Caos a la ciutat i a la natura és el projecte interdisciplinari que es va portar a terme a l'IES Bernat Metge de Barcelona amb alumnat de 3r d'ESO i en el qual va intervenir professorat de les àrees d'Anglès, Català, Educació Visual i Plàstica, Filosofia, Informàtica, Matemàtiques i Música.

El desenvolupament d'aquest projecte, d'un trimestre de durada, va implicar una reorganització tant dels horaris com dels continguts curriculars, així com de l'ús dels espais i del temps d'aprenentatge.

La finalitat del projecte era aconseguir, per part de l'alumnat, una comprensió de les representacions de les relacions d'apropiació i de poder que tenen lloc tant a l'àmbit de la ciutat com de la natura, des del punt de vista de l'ús i transformació de l'espai tant privat com públic.

Un altre de les finalitats d'aquest projecte era valorar fins a quin punt el treball per projectes i en grup i l'ús de la plataforma School+ Microcosmos (entorn similar al *moodle*), generava dinàmiques d'aprenentatge més riques i fructíferes i la seva incidència en els processos de comprensió de l'alumnat.

La perspectiva educativa del projecte de treball que s'ha dut a terme, pretenia desenvolupar en els estudiants situacions d'aprenentatge autèntiques, tenint present el context i vinculades a situacions i experiències que es donessin fora de l'escola i

seguint un procés d'aprenentatge fonamentalment social, de tal manera que aprendre fos més una qüestió d'aprofundiment en les maneres de pensar d'una comunitat, que el resultat d'una instrucció explícita de determinats conceptes, habilitats o procediments.

El projecte

Les activitats, que van dur a terme les diferents àrees participants, van confluïr en la preparació i representació d'un espectacle multimodal (imatges, dansa, llum, veus, efectes sonors, música en viu, poemes i textos literaris) d'uns vint minuts, aproximadament, de durada, denominat «*Harmonia i caos a la ciutat i a la natura*».

En aquest muntatge, presentat com a integració dels resultats del procés d'ensenyament i aprenentatge que es van realitzar al llarg del desenvolupament del projecte, es van considerar diversos espais, cada un d'ells representat per imatges, textos, músiques d'estils i caràcters diferents i efectes sonors determinats:

- Natura: Característiques dels diferents entorns naturals, contrast entre diferents entorns a través de la devastació, els desastres ecològics, la contaminació, etc. Música en viu. *Cànon en Re M* de J. Pachelbel
- Ciutat: diferents entorns urbans amb infraestructures adequades: parcs, jardins, mercats, escoles, transports. Contrast amb la superpoblació, el caos. Dansa, música en viu, música enregistrada, efectes sonors. «*Paranoia*» musical (obstinats rítmics) relacionada amb l'estrés de la ciutat. *Sarabanda* de la Suite per a clavicèmbal núm. 11 de G.F. Haendel com a contrast amb les imatges de caos i desastres naturals.
- Barri: recorregut pel barri. Punts de trobada, visions positives i negatives de l'entorn proper. *Rap* i músiques diverses creades i interpretades pels propis alumnes
- Global: espai on conflueixen natura, ciutat i barri. *Hymne* de l'Opera Sauvage de Vangelis interpretat per tot l'alumnat participant.

Un dels punts de partida va ser el conjunt d'obres plàstiques elaborades per l'alumnat on es representava la ciutat seguint les diferents estètiques de les avantguardes artístiques així com els textos, també creats per l'alumnat, relacionats amb les esmentades avantguardes:

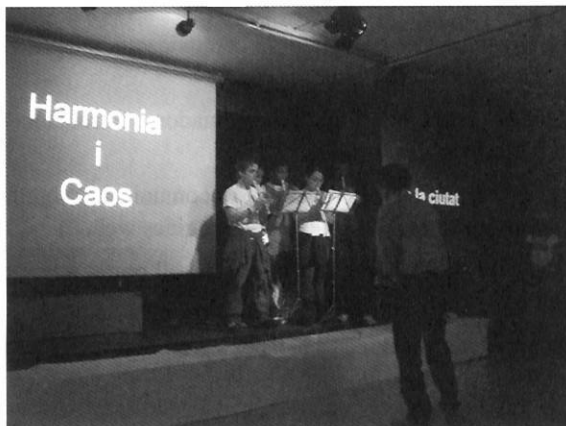
- **Futurisme:** Vehicles, límits de velocitat... (efectes sonors, obstinats rítmics, etc.)
- **Dadà:** Espais d'oci, contaminació, contrast entre ciutats i pobles. (Contaminació acústica)
- **Cubisme:** Aspecte i funcionalitat dels habitatges. (Soroll)
- **Fauvisme:** Temps lliure, diversió entreteniment. (Gustos musicals)
- **Surrealisme:** Imaginació. Espais ideals. Ciutat somniada. (Caràcter de la música, sensacions, emocions)

Paral·lelament al treball, desenvolupat amb l'alumnat a l'àrea de música, pel que fa a les vessants interpretativa, creativa i selectiva (audició i selecció d'obres proposades per formar part del muntatge) es va realitzar un procés de reflexió i conscienciació a partir de diferents activitats relacionades amb temes inherents al projecte com pot ser la contaminació acústica o els diferents gustos i tendències musicals actuals, activitat en la que l'alumnat va realitzar una enquesta que va servir com a punt de partida per a la reflexió sobre la incidència de diferents estils musicals en la societat actual.

Descripció de l'espectacle

La proposta inicial del muntatge consistia en preparar una instal·lació on es recreessin, audiovisualment, diferents entorns (natura, ciutat, barri) i les conseqüències de la interacció humana en aquests entorns. Cada un dels entorns havia de ser representat, pel que fa a l'aspecte visual, amb imatges projectades, efectes de llum i diversos elements decoratius formant una mena de *collage* simbòlic. Pel que fa a l'aspecte sonor s'havien d'interpretar, ja fos en viu, a partir d'enregistraments o de manera combinada, peces breus i fragments musicals de diferents estils i caràcters així com efectes sonors tendint a crear una atmosfera determinada conjuntament amb la resta d'elements. També havia d'intervenir la veu, ja fos com efecte sonor, cantant o declamant els textos (en català, castellà o anglès) creats per l'alumnat.

Finalment, en la realització del muntatge es van establir tres espais diferenciats amb una pantalla a cada espai on es projectaven, de manera simultània, les presentacions en *PowerPoint* que havia preparat l'alumnat a partir d'imatges de la natura, imatges de la ciutat i del barri i imatges de les obres realitzades pels propis alumnes en l'assignatura de Visual i Plàstica sobre el concepte de ciutat des d'una perspectiva cubista, futurista, expressionista, fauvista, surrealista i dadà, utilitzant diverses tècniques pictòriques (*collage*, aquarel·la, etc.). A cada un dels espais, decorats adequadament, hi havia ubicats diversos alumnes que intervindrien al llarg de l'espectacle.

L'espectacle s'inicia amb la sala en penombra, només il·luminada per una llum ultraviolada que ressalta l'aparició de dos personatges, la natura i la ciutat que, integrant-se en l'atmosfera sonora creada, avancen fins a trobar-se. S'aturen uns instants i tot seguit, a partir d'un canvi musical sobtat, iniciaran una frenètica dansa urbana (*breakdance*). A partir d'aquí i de forma continuada, s'aniran succeint diverses intervencions que combinaran les interpretacions musicals, obstinats rítmics, declamacions, etc. amb la projecció d'imatges simbolitzant, primerament de manera seqüencial, els diferents entorns representats per acabar amb tot un seguit d'accions simultànies dels diferents espais de manera que recreïn un entorn global.

Propostes per fomentar la comprensió de l'alumnat

Durant el desenvolupament del projecte i per fomentar la comprensió i la implicació de l'alumnat es van proposar diverses interaccions i tasques com per exemple:

- Observar, des d'un nou punt de vista, tot allò que els envolta.
- Cercar diferents tipus d'informació sobre el barri i la ciutat: músiques urbanes, llocs d'oci, locals on es pot escoltar música.
- Seleccionar i ordenar la informació
- Contrastar els diferents punts de vista que emergeixen de les diferents fonts d'informació, dels costums, dels gustos musicals, dels entorns socials.
- Relacionar les dades i crear connexions entre elles.
- Confrontar les seves observacions, les visions de les persones entrevistades i les fonts documentals amb les seves pròpies preconcepcions.
- Extreure conclusions i fer propostes.
- Seleccionar els aspectes més rellevants de la seva recerca.
- Decidir sobre la forma més adient per comunicar els processos i els resultats de la recerca.
- Fer servir diferents modes d'expressió i comunicació: música, dansa, text escrit, imatge, so, disseny visual...
- Utilitzar diferents eines tecnològiques: ordinador, controladors MIDI, sintetitzadors, caixes de ritmes, etc.
- Fer servir les TIC com a eines de creació i comunicació significativa (editor de partitures, seqüenciadors, editor de textos, pàgines web...)
- Cercar les relacions i fer el seguiment del treball portat a terme en les diferents matèries que conformen el projecte.
- Representar artísticament el seu treball per a presentar-lo a la resta de la comunitat educativa.
- Integració real de diferents àrees del currículum.

Conclusions

Així mateix, com a part d'aquest projecte, es va realitzar una anàlisi dels processos de treball que havia seguit l'alumnat, la qual cosa va permetre extreure algunes conclusions:

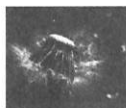
- Es van donar processos de transferència, és a dir la possibilitat de resituar aprenentatges realitzats en les diferents assignatures. Així, van poder utilitzar conceptes de geometria en el disseny de les imatges que produïen sobre la ciutat o per a l'escenografia de la representació. Van poder comprovar que quan l'alumnat té la capacitat de poder fer servir en un altre context diferent el que aprèn en un context determinat és indicatiu de que s'ha entès i s'ha assimilat millor aquell aprenentatge.
- L'alumnat va sentir el projecte com a seu, manifestant el seu interès i expressant el seu compromís al respecte. El fet que els textos i part de la música, a més a més d'altres materials, fossin creats per ells mateixos diferenciava aquest projecte.
- Es va produir una millora en l'autoestima de l'alumnat. Els estudiants es van sentir valorats pel seu propi saber i ho van manifestar amb el seu grau de satisfacció per poder-ho mostrar a la comunitat educativa. Es pot afirmar que l'èxit del projecte rau, més aviat, en la resposta emocional que no pas en la intel·lectual. Participar en l'experiència els hi ha permès sentir-se importants fins al punt de generar una certa gelosia en alumnat d'altres grups.
- Es va produir un apropament als interessos i a les necessitats expressives de l'alumnat: creació i interpretació de coreografies, *rap* i músiques diverses pel que fa a la música. Creació d'imatges del propi barri de l'alumnat i segons el seu punt de vista, etc.
- El treball, per part del professorat, va ser viscut i realitzat de forma conjunta amb l'alumnat. A partir d'una idea principal negociada amb l'alumnat s'anaven fent diverses propostes relacionades amb les feines desenvolupades a les altres assignatures i, entre tots, s'escollien algunes i es descartaven altres.
- Un dels aspectes més interessants d'aquest projecte va ser la interdisciplinarietat, és a dir la coordinació de professors de diferents matèries (Matemàtiques, Educació Visual i Plàstica, Música, Català, Anglès, Informàtica) en un projecte comú i en una producció integral i els processos de transferència que aquest fet va permetre.

Per acabar, val a dir que les possibilitats de la metodologia basada en els projectes de treball, especialment interdisciplinaris, són manifestes, encara que es poden trobar limitades per qüestions organitzatives (sobretot temporals i espacials) i curriculars que poden mediatitzar la capacitat innovadora d'aquesta metodologia.

La música a través de la pintura. Pinzellades musicals a l'aula

Mª Carme Domingo

IES Gaudí de Reus

L'article que exposem proposa un aprofundiment en la música a través de la història dirigida a diferents nivells d'educació secundària partint d'un projecte d'innovació artística i investigació didàctica basat en una interdisciplinarietat entre l'Àrea de Música i l'Àrea d'Educació Visual i Plàstica. Es mostra la recreació d'un petit museu de Belles Arts a la pròpia aula convidant l'alumne/a a conèixer destacades obres d'art pictòriques, algunes de les quals són treballades a les classes d'Educació Visual i Plàstica amb la finalitat de que sigui la pròpia obra d'art qui apropi l'alumnat a la composició musical que es objecte d'estudi. A través de l'enfocament transversal d'aquest projecte es pretén oferir a l'alumne/a continguts referents a la història de la música des d'una dimensió social i cultural interdisciplinària i a través d'una pràctica reflexiva.

Tanmateix es treballa la llengua i literatura catalana i es mostren exemples envers la utilització de diverses fonts d'informació per al coneixement de la música i dels seus contextos històric, cultural i social a través de les TIC. L'exposició d'aquest treball inclou una valoració per part dels alumnes d'aquesta metodologia d'ensenyament-aprenentatge. Es considera important en el projecte que els alumnes arribin a assolir al llarg dels cursos el coneixement i la valoració d'obres d'art relacionades amb estils musicals significatius de la música occidental, especialment de la música culta catalana fruit de les avantguardes artístiques del segle XX.

Paraules clau: història de la música, pintura, educació artística, tecnologies de la informació i la comunicació, interdisciplinarietat, transversalitat, competències bàsiques, modernisme, impressionisme, atonalisme, expressionisme, avantguardes artístiques i musicals, música contemporània.

Presentació del Projecte.

El projecte iniciat durant el curs 2007-2008 a l'IES Gaudí de Reus a les aules de 4rt d'ESO a partir d'experiències interdisciplinàries des de les àrees de Música i educació Visual i Plàstica, pretén recrear des de l'àrea de Música una visió dinàmica i pràctica de la música a través de la història acompanyada d'imatges visuals, d'imatges pictòriques.

Per què partim de la imatge visual per a l'estudi de les obres musicals?

En explicar als alumnes el desenvolupament de la música a través de la història, i més concretament en els crèdits comuns que hem impartit a tercer curs d'ESO hem pogut observar com els alumnes tenen més interès pels continguts que els expliquem i participen més activament en les classes quan es dona també importància a les imatges o il·lustracions que acompanyen els llibres de text i es relacionen aquestes imatges amb els esdeveniments musicals de l'època.

Èpoques com les del renaixement i barroc musical sempre queden molt ben reflectides a través de les imatges pictòriques i permeten realitzar un enfocament musical molt acurat i clarificador, en especial en el treball de l'organologia¹.

La música de finals del segle XIX (amb les analogies entre la pintura i la música del moviment impressionista) i la música del XX, segle on es contempla (a través de múltiples i variats exemples) la relació de les arts entre si, queda també reflectida a través de l'obra dels artistes plàstics i ens dona informació del context social i cultural que emmarca l'obra.

Treballar les audicions de la música culta del segle XX amb aquesta didàctica requereix anar més enllà del contingut visual i analitzar-les en el seu context cultural i artístic, així com valorar la seva dimensió estètica, comunicativa i social.

Val a dir també que les imatges que acompanyen els llibres de text per il·lustrar les explicacions de la música de la segona meitat del segle XX deixen de ser bàsicament imatges de pintura per convertir-se en il·lustracions fotogràfiques².

El Projecte:

És un projecte transversal que pretén dinamitzar la música al llarg de la història, focalitzant, inicialment, el treball a través de les avantguardes artístiques del segle XX

¹ Un llibre interessant que recull la idea d'aquesta didàctica de treball que reflectim és el de: Ausoni, Alberto (2006). *La Música. Los diccionarios de arte*. Barcelona: Electa.

² En llibres que s'explica la pintura a través de la història, autores com Fride, P i Mercadé, I. (1997) utilitzen, en referència al segle XX, la denominació de pintura en el més ampli sentit de la paraula, denominant «pintura» al conjunt d'obres tradicionals sobre tela, fusta, guix i metall, a més de totes aquelles creacions associades a la tècnica pictòrica (fotografia, vídeo, ordinador) o bé concebudes a partir de materials heteròclits.

en connexió amb d'altres matèries, en especial amb les Arts Visuals i Plàstiques i la Literatura catalana.

Es compta amb l'experiència i activitat realitzada pels alumnes del Centre, l'IES Gaudí de Reus, en passats cursos acadèmics a l'ESO i al Batxillerat: l'Art en la recerca: treballem amb l'art, eduquem per la pau, a través de la qual també s'ha despertat en els alumnes el gust per creació musical pròpia i la investigació (nous treballs de recerca a partir de la mateixa activitat)³.

Treball previ desenvolupat en el Projecte:

1.– Recerca bibliogràfica sobre temes pedagògics referents a l'educació artística actual, on es mostren experiències didàctiques des de l'àrea de la música relacionades amb la resta de les arts, en especial amb les arts plàstiques.

2.– Recerca específica sobre la bibliografia i documentació (enregistraments, audicions, partitures, etc.) en relació a les obres pictòriques i les obres musicals, en especial dels segles XIX, XX i XXI. La major part d'aquestes obres escollides estan relacionades amb els continguts que es treballen a segon de batxillerat i actualment són obres que pertanyen al temari de les PAU.

3.– Recerca a través de les TAC de textos i material per treballar a l'aula en relació a les obres escollides.

4.– Praxis a l'aula de l'explicació de la música a través de la història a partir d'obres d'art pictòriques. Praxis a l'aula de l'explicació d'obres d'art pictòriques en relació amb obres musicals. Praxis a l'aula a càrrec de diferent professorat utilitzant aquesta metodologia i treballs interdisciplinaris en connexió amb d'altres matèries promovent l'ús d'estratègies per organitzar i sintetitzar el coneixement.

Els **continguts** principals del Projecte els podem concretar a través dels diferents moviments artístics.

Escoltar i comprendre

Manifestacions artístiques al llarg del temps, prioritàriament la música dels segles XIX a XXI a occident.

- El **Modernisme** a Catalunya: música i art. (Punt de partida)
- De l'**Impressionisme** pictòric a les avantguardes musicals del segle XX. (**Impressionisme i Post Impressionisme**, antecedents de les avantguardes).

³ L'activitat queda reflectida en l'article publicat: «La interdisciplinarietat quotidiana en l'educació musical» a les Actes de les V Jornades de Música: *Músiques i Interdisciplinarietat*, organitzades pel l'ICE de la UB (2004).

- Les avantguardes artístiques i musicals de la primera meitat del segle XX. Primeres avantguardes: **Fauvisme, Expressionisme (atonalisme), Cubisme (Neoclassicisme musical), Orfisme, Dadaisme, Neoplasticisme, Surrealisme, Futurisme.**
- Les avantguardes artístiques i musicals de la segona meitat del segle XX: **Informalisme, Expressionisme abstracte, Neo Dadaisme, Pop Art, Nou Realisme, Minimalisme, Art Cinètic, Art d'Acció, Art Conceptual, Body Art, Land Art, Art Povera.**
- La música contemporània de tradició clàssica dels segles XX-XXI a Catalunya.

Interpretar i crear

- Audició, observació i interpretació directa de les obres més representatives d'aquests estils musicals a través d'una anàlisi visual i auditiva.
- Identificació de categories temporals, estètiques, artístiques.
- Identificació de relacions entre una societat i l'art que produeix.
- Ús d'enregistraments musicals, partitures, fonts, documents i testimonis a l'hora de descobrir obres i elements artístics.
- Creació de composicions musicals a partir d'obres d'art i textos literaris.
- Adquisició i ús del vocabulari artístic corresponent.
- Lectura i utilització de textos relacionats amb l'obra d'art.
- Elaboració de treballs monogràfics emprant fonts bibliogràfiques diverses i atinent-se als mètodes estudiats de comentari i interpretació d'obres.
- Elaboració de síntesis a partir de diversos tipus d'informació.
- Intervenció activa en debats.
- Elaboració de judicis interpretatius.
- Adquisició i aplicació del vocabulari musical i històric.
- Recull d'informació per mitjans informàtics i telemàtics, en especial en fonts estructurades d'informació i en altres recursos de la xarxa (Internet).

Dimensió social i cultural

Valoració de les pautes de conducta per a la convivència i l'estudi.

- Actitud de tolerància, tant en el tractament dels temes com en l'acte de la convivència de la classe.
- Actitud crítica.
- Actitud participativa, responsable i de col·laboració.

- Utilització acurada de la terminologia estudiada.
- Utilització correcta dels mètodes de comentari.
- Estimular la curiositat.
- Fer créixer l'autovaloració de l'alumne/a com a subjecte del missatge artístic i com emissor d'opinions estètiques.

Interès per sistematitzar el treball propi

- Actitud favorable per l'ordre, el rigor i la sistematització del treball.
- Preocupació per la correcta presentació i execució del treball.

Valoració positiva de la convivència cívica i social

- Defensa dels drets, les llibertats i el patrimoni de la comunitat.

Respecte, solidaritat i cooperació

- Actitud solidària i de cooperació.
- Respecte del patrimoni del present i del passat.

Les activitats d'aprenentatge juguen un paper fonamental, especialment quan es vol potenciar més l'aprenentatge que l'ensenyament com a via per adquirir coneixements.

Cada unitat didàctica es presenta a través d'obres d'art pictòric i obres d'art musicals per la qual cosa es confeccionen diversos *PowerPoint*⁴ segons les èpoques i els estils a treballar a la vegada que s'elaboren conjuntament amb el professorat del Departament d'Educació Visual i Plàstica **fitxes didàctiques** de cada tema a tractar i **un dossier** amb els exercicis corresponents per facilitar sincronitzar les tasques amb les hores lectives de cada matèria d'acord amb el calendari escolar.

El protagonisme del professor/a i de la matèria a ensenyar tenen importància però s'ha de procurar que l'alumne/a s'impliqui en aquest aprenentatge i tingui el seu protagonisme.

Explicació i activitats van coordinades. Els alumnes en aquesta proposta no són subjectes passius, han de respondre també a unes qüestions plantejades que poden tenir resposta aplicant els nous coneixements adquirits al seu bagatge cultural amb l'objectiu de generar més qüestions que duguin al professorat i als alumnes a una recerca comuna.

⁴ Veure: <http://www.xtec.es/~mdomin67>.

Avaluació

Bàsicament se sustenta en:

- Programar aquells indicadors que ens permeten comprovar si el projecte i la seva aplicació responen als objectius que ens havíem proposat.
- Valorar la qualitat del projecte i la seva adequació a les necessitats familiars i socials de l'alumnat.
- Valorar la reacció positiva o negativa dels participants en el projecte (alumnes i professorat).
- Corregir les mancances que es van detectant al llarg del curs.
- Proposar les mesures necessàries per a millorar el projecte i la seva aplicació.

Per **avaluar els alumnes** s'aprofita al màxim el treball de cada sessió que es realitza com a activitat educacional. Seran les activitats que es deriven a partir de la visualització i estudi de les imatges pictòriques acompanyades de l'audició activa i la posterior recerca educativa segons els objectius proposats, tenint present l'ús que en fa l'alumne/a de les TIC en aquesta recerca, tenint present la creativitat de l'alumne/a en les tasques que se li encomanen. Es valora el treball creatiu en connexió amb les activitats de les àrees d'Educació Visual i Plàstica i de Llengua i literatura catalana.

L'avaluació és contínua. Això pressuposa l'observació sistemàtica del procés d'aprenentatge per part del professor/a. Convé atorgar un valor a totes les activitats que l'alumne/a realitza (individualment i/o en equip) i tenir unes pautes clares per al seu seguiment.

Per avaluar el Projecte observem i valorem la resposta de l'alumnat al llarg del procés, revisant si les activitats proposades funcionen o no en relació a la resposta dels alumnes, interès i motivació i nivell d'aprenentatge.

Per millorar la nostra competència docent, a més de tenir cura de la qualitat dels materials en tot moment realitzem **enquestes** als alumnes sobre el projecte cada curs acadèmic i també **entrevistes** a diferents alumnes escollits de forma aleatòria que participin en el projecte.

El Projecte s'inicia a partir del **Modernisme** i la seva transversalitat a través de diferents matèries, **partint del treball artístic dels alumnes en el propi Centre sobre el Modernisme** per arribar a d'altres moviments artístics, com ara l'**Abstracció**.

Sobre les composicions artístiques que anem trobant en el propi Institut podem estudiar l'afinitat de l'obra d'art amb la creació musical d'alguns compositors catalans. Els alumnes poden crear, igual que el treball amb colors primaris, composicions musicals amb un número limitat de sons per ser interpretades amb els instruments musicals que tenim a l'aula.

Modernisme

La Música a través de la Pintura Les avantguardes artístiques del segle XX

Joan Sureda (Riudoms, 1931) ens ofereix *Fantasia del Trencadís* (1954), composició a partir d'una unitat temàtica que serà desintegrada, per tornar-se a recompondre a partir d'aquesta fragmentació.

La brillant orquestració, de gran colorit, es desenvolupa sobre un suport musical rítmic en un únic compàs binari.

La Música a través de la Pintura Les avantguardes artístiques del segle XX

Trencadís al·ludeix a un dels sistemes de construcció modernista més característic, el qual podem observar a través de les principals obres arquitectòniques d'Antoni Gaudí (1852-1926).

Abstracció

La Música a través de la Pintura Les avantguardes artístiques del segle XX

Aquest *Chromes* (Marsella, 1960) ens ofereix *Primary Colors* (2006) per a tres veus femenines i quatre percussionistes.

Tota la composició consta de set peces interpretades sense interrupció i s'inspira a partir de l'obra pictòrica de K. Malevich.

La música no pretén descriure l'obra de Malevich sinó captar la seva essència: és la reducció de l'obra a l'exposició de la figura primària mitjançant els colors de la música.

Escoltem un fragment de la segona peça, *Limited colors*, endinsant-nos en aquest univers colorit de sensacions.

K. Malevich (nov, 1878 - Leningrad, 1935)
Suprematism, 1915

Conclusions:

A través del Projecte convidem l'alumne/a a la reflexió, al pensament crític.

Aprenem quan fem (manipulem i pensem quines són les nostres idees i maneres de fer), aprenem interaccionant amb els altres i comparant, revisant els nostres punts de vista inicials. La nostra didàctica s'orienta a aprendre coneixements que promouen la contextualització de l'aprenentatge aplicant-los a noves situacions.

Es tracta d'implementar una actualització del procés d'ensenyament - aprenentatge en relació a la història de la música, procés obert a noves possibilitats: professorat i alumnat hauran d'entendre aquest projecte com una eina més, oberta al camí de la contemplació de l'obra d'art, fet que implica tenir present, com hem esmentat, la creativitat⁵.

⁵ Com diu Gombrich en la introducció a la seva *Història de l'Art*: «Hablar diestramente acerca del arte no es muy difícil, porque las palabras que emplean los críticos han sido usadas en tantos sentidos que ya han perdido toda precisión. Pero mirar un cuadro con ojos limpios y aventurarse en un

Destaquem la importància a nivell internacional que té la relació de la música amb la pintura de la mà de la investigadora **Karin von Maur**, la qual ens ha aportat les seves reflexions, especialment sobre les estructures musicals en les arts figuratives del segle XX, a través de la seva obra⁶.

Bruner (2002) ens diu que la imatge pren significat quan el receptor aplica el seu discurs. Però som nosaltres, els docents, qui en primera instància hem de preparar el camí perquè l'alumne/a pugui veure, percebre i sentir el missatge que conté cadascuna d'aquestes obres d'art que cerquen una nova mirada.

Bibliografia

- AGUIRRE, Imanol (2000). *Teorías y prácticas en educación artística. Ideas para una revisión pragmatista de la experiencia estética*. Pamplona: Universidad Pública de Navarra.
- AUSONI, A. (2006). *La Música. Los diccionarios del Arte*. Barcelona: Electa.
- BRUNER, J. (2002) *Actos de significado*. Madrid: Alianza.
- DOMINGO BELANDO, M.C. (2004). «La interdisciplinarietat quotidiana en l'educació musical». *V Jornades de Música. Músiques i interdisciplinarietat*. ICE. UB. Barcelona. pp.115 - 123.
- GARDNER, H. (1995). *Inteligencias Múltiples, la teoría en la práctica*. Buenos Aires: Paidós.
- GOMBRICH, E.H. (2006). *La Historia del arte*. Londres: Random House Mondadori, S.A. (1950)
- HERNÁNDEZ, F. (2000). *Educación y cultura visual*. Barcelona: Octaedro.
- MARÍN VIADEL, R. (2002). «Todos los significados de todas las imágenes: de la plástica a la cultura visual y más allá». A: *Cuadernos de Pedagogía*, núm.312 (abril 2002) pp.49-51.
- MAUR, K.V.; (1999). *The sound of painting; music in modern art*, London: Priestly Verlap.
- WALKER, J i CHAPLIN, S. (2001). *Una introducción a la cultura visual*. Barcelona: Octaedro.

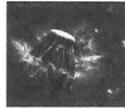
viage de descoberta es una tarea mucho más difícil, aunque también mucho mejor recompensada. Es difícil precisar cuánto podemos traer con nosotros al regreso» (*La Historia del Arte*, p.37).

⁶ Ens referim al llibre de MAUR, K.V.; (1999). *The sound of painting; music in modern art*, London: Priestly Verlap.

La música a la Viquipèdia. Creació o edició d'una entrada¹

Víctor Ruset

IES El Calamot Gavà

A poc a poc s'està difonent el que alguns autors, com Richard Stallman² o Lawrence Lessig³, han anomenat *cultura lliure*. Aquest concepte va néixer sobretot associat al desenvolupament de programari lliure, però ara s'aplica a altres fenòmens com la *Viquipèdia*⁴, la versió catalana —no la traducció— de l'enciclopèdia lliure més popular d'Internet, la *Wikipedia*⁵. Iniciatives com aquesta tenen molts avantatges, com ara la possibilitat d'accedir al coneixement de forma gratuïta en qualsevol moment. Però també tenen alguns inconvenients, el més important dels quals és la credibilitat que podem donar a la informació que conté una enciclopèdia lliure.

Fa uns quants anys que sentim a parlar de la societat de la informació, que el coneixement és un factor de producció més que creix any rere any, que la competitivitat dels individus, de les empreses i, per extensió, dels estats, vindrà determinada per l'accés crític dels ciutadans a les fonts d'informació. A la LOE podem llegir que «cap país no pot desaproveitar la reserva de talent que posseeixen tots i cadascun dels seus ciutadans, sobretot en una societat que es caracteritza pel valor creixent que adquireixen la informació i el coneixement per al desenvolupament econòmic i social»⁶, o que hem de «desenvolupar les aptituds necessàries per a la societat del coneixement»⁷. En definitiva, hem de continuar ensenyant als nostres joves a fer un ús crític de la informació, però actualment encara hem d'insistir-hi més. Internet

¹ El projecte s'ha realitzat al llarg del tercer trimestre del curs 2007-2008, amb els alumnes de 4tA i 4tB d'ESO, de l'IES El Calamot, a Gavà.

² <http://www.stallman.org/>.

³ <http://www.lessig.org/>.

⁴ <http://www.viquipedia.cat/>.

⁵ Aquest fenomen està arribant també al món de l'empresa privada, com és el cas d'*Enciclopèdia Catalana*, la qual permet la consulta lliure de la versió en línia de la seva enciclopèdia a www.enciclopedia.cat.

⁶ Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, pàg. 1295.

⁷ *Ibid.*, pàg. 1296.

ha permès que els alumnes puguin accedir a tot tipus de fonts d'informació sense gaire esforç.

Quantes vegades ens hem trobat que alguns alumnes, després d'haver-los demanat que busquin una informació determinada o que responguin una sèrie de preguntes, ens han presentat un full imprès amb informació trobada a través de *Google* o a la *Viquipèdia*, sense analitzar-ne el contingut? Amb la intenció que l'alumnat tingui més criteri a l'hora de fer servir Internet com a font de consulta, al mateix temps que es treballen els continguts de la matèria i les competències bàsiques, es presenta aquest projecte, que consisteix en la creació d'una entrada a la *Viquipèdia* o bé l'edició d'una entrada existent⁸.

Els alumnes treballen en grup, i si bé hi ha algunes sessions presencials, la resta de la feina l'han de fer pel seu compte i presentar-la al professor per correu electrònic dintre d'uns terminis establerts⁹. Atesa la complexitat dels projectes d'aquesta mena, el trimestre anterior es va encomanar als alumnes la realització d'un treball col·laboratiu¹⁰ amb la intenció de comprovar si podien dur a terme una feina no presencial de caire col·laboratiu i amb l'ús obligatori de les TIC. Seguint la terminologia del disseny tecnopedagògic, es va aplicar un **prototipatge ràpid**: es tractava de posar a prova una manera de treballar que els alumnes mai no havien utilitzat per detectar possibles errors o problemes que poguessin aparèixer —com poden ser les dificultats de treballar en grup o problemes amb l'ús de l'ordinador— de cara a corregir-los o a evitar-los en el projecte posterior.

Desenvolupament

Així, el treball comença amb la formació dels grups, de quatre persones cada un. Els alumnes tenen total llibertat per formar el grup, i els components del grup han de decidir qui en serà el responsable, que serà la persona encarregada de comunicar-se amb el professor per correu electrònic.

Una vegada formats els grups, als alumnes se'ls presenta una sèrie d'entrades que no existeixen a la *Viquipèdia* —com per exemple *sorollisme*, *música impressionista*, o *música atonal*—, unes altres entrades o articles que estan incomplets —com per exemple *dodecafonisme*, *serialisme integral* o *música aleatòria*— i articles que es poden millorar —com *música concreta* o *MySpace*—. Ara bé, per implicar els alumnes en el projecte se'ls demana que, després de visitar la *Viquipèdia*, proposin ells mateixos les entrades, en funció dels seus interessos, sempre que l'entrada estigui

⁸ La mateixa *Viquipèdia* té una relació d'entrades «esborrany», entrades que necessiten ser revisades i/o ampliades.

⁹ El curs vinent començarem a fer servir la plataforma *Moodle* al centre.

¹⁰ El treball va consistir en l'elaboració d'unes fitxes biogràfiques de compositors del segle XX. Era un treball guiat, en grup, amb diverses fases. Les fitxes les havien de fer amb un processador de textos, i havien de presentar la feina de cada una de les fases en un *pendrive*.

relacionada amb els continguts de la matèria de música del curs corresponent — en aquest cas un quart d'ESO—, i procurant que l'entrada tingui relació amb la música catalana i/o amb l'entorn dels alumnes¹¹.

Una vegada seleccionada l'entrada, cada grup fa una pluja d'idees amb l'objectiu de redactar un primer document amb les preguntes a les quals haurà de donar resposta el treball. A partir d'aquí, seran els alumnes, amb l'ajut del professor, evidentment, els qui participin activament en el desenvolupament del projecte: la seva planificació i temporització —el projecte es duu a terme al llarg d'un trimestre—, la definició dels objectius, el disseny de la llista de control¹², i la definició dels estàndards d'excel·lència —com ha de ser l'entrada perquè sigui de qualitat—. És important destacar que cada un dels grups consensua amb el professor les tasques que s'hauran de dur a terme i les fases o lliuraments que s'hauran de fer. Aquesta llibertat controlada és un dels aspectes essencials del treball per projectes amb el qual s'aconsegueix implicar i responsabilitzar els estudiants en el seu procés d'aprenentatge.

Quant a les fonts d'informació que han de consultar els alumnes, se'n proposen dues com a punt de partida: www.enciclopedia.cat i la mateixa www.wikipedia.org —la primera perquè és una font solvent, i la segona perquè vegin què s'ha escrit en altres idiomes—. Es controla l'ús indiscriminat de *Google* o de qualsevol altre cercador, obligant els alumnes a anotar l'adreça de les pàgines de les quals obtenen informació i a fer una valoració crítica de la pàgina. I com no podria ser d'altra manera, també se'ls insisteix a utilitzar els recursos bibliogràfics¹³.

A mesura que els alumnes van obtenint informació a cada una de les fases definides, han d'enviar la reelaboració d'aquesta informació a la bústia electrònica del professor, i aquest la corregeix, afegeix comentaris, orientacions o planteja dubtes perquè els alumnes reflexionin sobre la feina feta i la millorin, si cal.

Tota aquesta informació reelaborada pels alumnes és presentada en una memòria escrita, en la qual també s'inclou la descripció de la feina feta en cada una de les fases del treball, una autoavaluació i una heteroavaluació. Finalment el projecte acaba amb la publicació, és clar, de l'article a la *Viquipèdia*, seguint les instruccions i recomanacions de la mateixa *Viquipèdia*¹⁴.

¹¹ Per exemple, un dels grups va decidir elaborar un article sobre l'Auditori Joan Maragall de Gavà.

¹² Per *llista de control* s'ha d'entendre el que en la terminologia anglosaxona de l'aprenentatge basat en projectes es coneix com a *checklist*.

¹³ També s'ensenya als alumnes com fer cerques de llibres a les biblioteques de la Diputació de Barcelona —a Gavà n'hi ha un parell— a través del portal www.diba.cat/biblioteques.

¹⁴ Per exemple, que la informació sigui verificable, que el treball no sigui inèdit i que el punt de vista sigui neutral.

Relació amb el currículum

Aquest projecte té en compte tres dels objectius de la nova ordenació curricular pel que fa als cursos de tercer i quart d'ESO: els que fan referència al coneixement de l'entorn musical i cultural propi (obj. 3); a la cerca i comprensió, amb rigor i reflexió, de la informació procedent de diferents fonts i suports (obj. 7); i a la comunicació de coneixements amb rigor i claredat, respectant les persones i els valors democràtics (obj. 9). També té presents els continguts sobre les dimensions social i cultural de la música: el coneixement de les manifestacions musicals significatives del patrimoni musical català; l'aproximació a la pluralitat d'estils i corrents musicals actuals i als seus valors culturals i socials; i la utilització de fonts d'informació diverses i plurals per al coneixement de la música i del seu context històric, cultural i social.

Finalment, cal destacar que aquest projecte fa un ús intensiu del treball col·laboratiu, el qual permet millorar la qualitat dels aprenentatges, i ajuda a desenvolupar la competència en el tractament digital de la informació, la competència d'aprendre a aprendre i la competència en comunicació lingüística. És a dir, propicia —com tot projecte hauria de fer— un ús transversal i globalitzat dels coneixements.

TALLERS

Circuit *Bending*: taller de modificació de joguines electròniques musicals, i la seva aplicació a l'aula

Laura Xiberta i Xavier Sarsanedas

Membres de l'Orchestra Fireluche

El Circuit *Bending* és una corrent nascuda als Estats Units als anys 60 i que proposa la modificació de joguines i petits instruments musicals electrònics, de manera que aquests passin a ser capaços de reproduir un nombre insospitat de nous sons i ritmes, molt diferents dels originals.

El Circuit *Bending* ha experimentat un veritable ressorgiment durant els últims anys, gràcies sobretot a les possibilitats de comunicació i d'intercanvi d'informació que ofereixen la xarxa i particularment plataformes com *Myspace* o *E-bay*.

Es tracta d'una disciplina senzilla, que no demana cap mena de coneixement previ en electrònica, les nocions bàsiques seran introduïdes en el taller, i que ofereix uns resultats curiosos i realment interessants.

Contingut del taller:

- 1.– La música electrònica: una gran oblidada en el currículum de l'assignatura.
- 2.– Un possible taller transversal amb l'assignatura de tecnologia.
- 3.– L'evolució dels instruments musicals electrònics: del 1759 al 2008.
- 4.– Els anys 60 a Europa i els Estats Units i el sorgiment del Circuit *Bending*.
- 5.– Nocions bàsiques: piles, resistències, condensadors, xips i altaveus.
- 6.– Exemples i manipulació d'instruments ja construïts.
- 7.– Taller de modificació de joguines i senzills instruments electrònics.
- 8.– Creació d'una petita orquestra d'instruments modificats.
- 9.– Aplicació a l'aula.

El taller serà impartit per Laura Xiberta i David Sarsanedas. Tots dos membres de l'Orchestra Fireluche, un grup que es dedica, des del 2002, a la creació de música amb instruments curiosos, de joguina, clàssics i d'arreu del món.

Orchestra Fireluce ha publicat *Eines de Sons Inexplicables* —llibre, CD i DVD interactiu (2008)—, *Ja veurem per què però hi ha moltes coses inexplicables* (2006), Orchestra Fireluce (2003) i ha realitzat la banda sonora de diverses obres de dansa, titelles i teatre.

Al mateix temps, durant el novembre de 2007, Orchestra Fireluce va presentar *Música Invisible*: un projecte en el que prenen protagonisme el desenvolupament i construcció d'instruments accionats a distància, sense contacte físic entre el músic i l'instrument.

Música, projectes i interculturalitat

Natàlia Nadal

Mestra de música CEIP La Farga de Salt

El tractament de la diversitat cultural a partir de l'educació musical al CEIP La Farga de Salt és una realitat que es va iniciar el curs 2001/2002 i que ha anat evolucionant amb la finalitat d'incorporar metodologies (treball per projectes, aprenentatges cooperatiu,...) que assegurin, cada vegada més, un tractament intercultural i representatiu dels continguts que es treballen, i que garanteixin l'atenció a la diversitat del seu alumnat.

Aquest taller consistirà en:

Una breu descripció del context on està tenint lloc l'experiència (característiques del CEIP La Farga, el perquè del projecte d'educació musical)

La presentació i experimentació d'algunes de les propostes didàctiques se n'han derivat:

- *Fatou Yo* (Senegal), proposta de treball interdisciplinari música-psicomotricitat.
- *Compañitas* (Equador) i *Ball de Plens* (Catalunya), una manera de treballar les danses mitjançant la tècnica del treball cooperatiu.
- *La bulería...* tot jugant amb gots!
- *Som griots!*, algunes orientacions per a musicar un conte.
- *Dansa Africana*, creació col·lectiva d'una dansa.

Ens inventem una cançó!, proposta de treball interdisciplinari música-llengua.

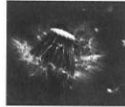
Músiques de la Mediterrània, un projecte d'escola.

Altres petites propostes

Música i publicitat

Dr. Josep Gustems Carnicer

**Professor titular de didàctica de l'expressió musical
a la Universitat de Barcelona**

Aquest taller pretén analitzar les relacions de la música i el so amb el món de la publicitat televisiva, des de la perspectiva de la comunicació audiovisual.

Pel seu contingut és de caràcter teòric-pràctic.

Com a principals objectius, pretén:

- 1.- Analitzar els elements sonors que apareixen en la publicitat televisiva
- 2.- Valorar l'efectivitat del so segons el receptor
- 3.- Estudiar les implicacions interdisciplinàries en la publicitat televisiva
- 4.- Jerarquitzar la influència de les diferents matèries implicades en la publicitat (imatge, so i música, llengües...) segons la seva finalitat
- 5.- Dissenyar propostes de creació de productes audiovisuals en funció dels seus continguts i dels seus destinataris

El taller! Gospel & Spirituals

Moisès Sala

Director de gospel

A «el taller!» es treballarà, a més de la veu, el ritme i el moviment de cada participant i del grup a l'estil dels *shuffles* i *ring shouts* tan característics de les primeres etapes dels *Spirituals*. Cada participant, a més, intervindrà, de forma oberta i espontània, en la creació de noves expressions i fórmules melòdiques que el grup anirà assumint en una melodia comuna i bàsica, partint dels *Spirituals* fins arribar al *gospel*.

«El taller! Gospel & Spirituals» pretén endinsar-nos en l'energia de vida que impregna aquesta música nascuda directament del cor.

Programa:

Assaig (en funció del temps de què es disposi) d'un repertori de *gospel* i *spirituals* de diverses èpoques i estils (des de les primeres *work songs* fins als cants de llibertat).

Treball polifònic a diverses veus, treball pregunta/resposta (solista/cor), improvisacions, acompanyament rítmic amb les mans, dinàmiques.

Audició dels principals intèrprets (cors i solistes) de música *gospel*.

Podem trobar inspiració per a construir exercicis rítmics i/o de moviment a la música comercial ?

Eugènia Arús Leita

Professora del Departament de Didàctica de l'Expressió Musical i Corporal,
Universitat de Barcelona

La música que ens envolta pot ser una eina útil per a ser utilitzada com a suport sonor, font d'inspiració o llenguatge que complementa els exercicis rítmics i/o de moviment que utilitzem a l'aula de música.

Continguts:

- El desenvolupament de l'escolta i la observació mitjançant la interpretació corporal i musical.
- La música comercial com a font de inspiració per a construir exercicis rítmics i/o d'expressió.
- La presa de consciència del propi cos i de les seves possibilitats rítmiques i plàstiques a partir de la música que escoltem.
- La relació educativa entre el moviment corporal i el moviment musical.
- El desenvolupament de la imaginació mitjançant la improvisació musical i corporal.
- Aprenentatge de procediments metodològics i posterior reflexió envers la utilització de la música comercial en l'educació musical.

Metodologia: Bàsicament pràctica amb suport teòric.

Taller de *swing*

Dr. Cristòfol-A. Trepat i Carbonell

Professor del Departament Didàctica de les Ciències Socials
Universitat de Barcelona

Síntesi de la sessió:

A la Facultat de Formació del Professorat s'ofereix des de fa quinze anys una assignatura de lliure elecció anomenada «*Blues, gospel i jazz clàssic*», adreçada fonamentalment a mestres (tot i que està oberta a totes les facultats). En el decurs d'aquesta matèria s'ensenya, durant una part de les sessions lectives, la manera de realitzar coreografies senzilles ballades al ritme de *swing*. Els resultats ens han animat a presentar gairebé de manera experimental aquest taller.

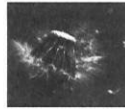
El taller consistirà en una exposició sistemàtica dels conceptes claus del *swing*, el marc cultural o neix i la seva funcionalitat inicial. També s'explicitaran les unitats de dansa bàsica, les maneres d'analitzar una peça per quadrar-hi una coreografia, se n'analitzaran exemples i es practicarà fins on el temps ho permeti la construcció d'una coreografia concreta. També s'exposaran alguns dels passos bàsics del *lindy ho*, el ball més clàssic que històricament es va realitzar amb la música afroamericana dels anys 30.

Recomanacions: cal portar calçat pla i vestit còmode.

Taller d'improvisació

Òscar Vidal

Professor de música, compositor i director de banda

Descripció del taller

Que la improvisació és base de moltes músiques —d'orient fins occident— de tots és sabut, però fer de la improvisació el pilar d'un ensenyament dinamitzador, creatiu i de qualitat, és cosa no molt usual a les nostres aules, i això és el que ens proposa Òscar Vidal, professor de música a l'IES l'Olleria (València), treballar la improvisació lliure com a pas previ a la creació en el aula. Utilitzar la experimentació per a descobrir nous llenguatges, noves sonoritats, noves formes i altres maneres de sonar (o no) que de tot ha d'haver-hi.

Introduïrem el concepte de improvisació dirigida. Aplicarem algunes eines que ens poden aprofitar a l'hora de proposar la improvisació en el aula. També treballarem la improvisació des de diferents estils, com per exemple la música aleatòria i, com fer de la improvisació un element de creació de idees per començar a compondre, per exemple amb el minimalisme o altres estils.

Mostrarem diferents tipus d'improvisació i debatrem sobre ells (Zorn, Morris, Thompson, Sun Ra).

Objectius

- 1.– Aprendre els diferents recursos per a la improvisació i utilitzar-los.
- 2.– Utilitzar la improvisació com a recurs de composició.
- 3.– Realitzar composicions bàsiques en temps real utilitzant tècniques d'improvisació.
- 4.– Dirigir un grup instrumental amb el llenguatge *soundpainting*.

Continguts

Conceptes

- 1.- Improvisació lliure, dirigida: la relació del gest amb la música.
- 2.- La improvisació al *Jazz*: conversar i dialogar. Diferents recursos.
- 3.- La improvisació a les músiques d'avantguarda: El contrast.
- 4.- Recursos d'improvisació.

Procediments

- 1.- Improvisació sobre diferents estils: música aleatòria i puntillisme.
- 2.- Utilització dels diferents recursos per a improvisar.
- 3.- Investigació i recerca de noves sonoritats: utilització d'instruments quotidians.
- 4.- Utilització de diferents sistemes i tècniques per a improvisar en temps real.

Bibliografia

AKOSCHY, Judith: Cotidiafonos, Editorial Ricordi, Buenos Aires.

THOMPSON, Walter: Soundpainting workbook 1.

SCHAFFER, R. Murray: El compositor en el aula, Editorial Ricordi.

SCHAFFER, R. Murray: Limpieza de oídos, Editorial Ricordi, 1967.

CÁRDENAS, M. Inmaculada: La Pedagogía de Creación Musical.

BARBER, Llorenç: John Cage, Círculo de Bellas Artes, Madrid, 1985.

CAGE, John: Silence, Ardora Ediciones, Madrid, 2005.

SCHAEFFER, Pierre: Tratado de los Objetos Musicales, Alianza Editorial, Madrid, 1988.

CAGE, John: Escritos al oído.

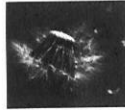
GOODKIN, Doug: Now's the time, Pentatonic Press Editions, San Francisco, 2004.

BARBER, Llorenç: El placer de la escucha, Ardora ediciones, Madrid 2003.

La relaxació aplicada a l'aula

Rosa Cases

Professora de l'IES Infanta Isabel de Barcelona

El taller pretén introduir d'una forma senzilla i eminentment pràctica en tot un conjunt de tècniques de relaxació.

El taller es centrarà en:

- 1.- Tècniques respiratòries a l'aula
- 2.- Kinesiologia
- 3.- Formes d'alliberament de l'estrés

Bibliografia

- AMUTIO, A. (1998). Nuevas perspectivas sobre la relajación. Bilbao. Desclée de Brover.
- BARHYDT, PH D.E.; BARHYDT. H. (1992) «Kinesiologia. Autoayuda para jóvenes». Madrid. Mandala ediciones.
- BISQUERRA, R. (2000). Educación emocional y bienestar. Barcelona: Praxis.
- CASES, R. (2000) Crédito 2: Conciencia corporal, masaje y relajación en la escuela. Barcelona Paidotribo.
- CASES, R. (2007) «La relaxació» GUIX dos. Revista GUIX n° 332 febrer 2007 Barcelona: Ed. Graó
- DENISON, P.E. ; DENISON. G.E. (1997) Brin Gym, aprendizaje de todo el cerebro. Barcelona Robin Book.
- FONTANA, D. ; SLACK, I. (1997). Enseñar a meditar a los niños. Barcelona Oniro.
- LAFUENTE, F. (2006) «Visualizaciones curativas y creativas» Barcelona: Morales y Torres editores.
- LODES, H. (1993) Aprende a respirar. Barcelona. Integral.

- LOWEN, A.** (1993) La espiritualidad del cuerpo. Bioenergética, un camino para alcanzar la armonía y el estado de gracia. Barcelona. Paidós.
- MURDOCK, M.** (1996). Tú sabes tú puedes. Madrid. Gaia.
- DE PAGES, E; REÑÉ, A.** (2008) Com ser docent i no deixar-hi la pell. Barcelona. Graó.
- WELLER, S.** (1999) Respirar bien para vivir mejor. Barcelona. Paidós.

Taller de sons

Francesc Miralles

El drapaire musical

Una proposta per descobrir el so que es pot generar amb les deixalles i objectes que normalment van a parar a la brossa.

Taller que exercita l'enginy, la capacitat creativa i l'art d'escoltar, una pausa dins del batibull sonor en què estem ficats.

- Descoberta del so a partir de tubs de tota mena.
- Sons amb aigua.
- Construcció de sons de diferents animals.
- Paisatges sonors i sons adaptats a un conte.
- Traca sonora final.